

Audit vzdělávacího systému v ČR: rizika a příležitosti (2018)

Hodnocení stavu vzdělávacího systému v ČR

Jak se vyvíjel vzdělávací systém v roce 2018 dle událostí s potenciálem změny

Čemu věnovat pozornost v roce 2019

Proč audit vzdělávacího systému?

Dle studie Světové banky je vzdělávání ekonomicky vysoce výhodné jak pro jednotlivce, tak pro společnosti.¹ Česká republika tento fakt nerespektuje, soudě dle srovnání výše investic do vzdělávacího systému v mezinárodním srovnání.

Investice, platy učitelů, jejich příprava, obsah vzdělávání, pedagogický přístup, struktura vzdělávacího systému, technologie mění způsob vzdělávání, distribuce vzdělání podle sociálního a ekonomického rozvrstvení společnosti, mění se nároky pracovního trhu v závislosti na technologizaci ekonomické produkce, nebo například změny ve způsobu rodinného života a proměňující se dětství, vysoká míra nepředvídatelnosti dalšího vývoje, to vše jsou vnitřní a vnější faktory, které se promítají do složité diskuse o vzdělávání.

Orientovat se v ní není úplně jednoduché. Ukazuje se, že paradigma určující způsob uvažování o tom, co vzdělávání přináší, jak ho pojímat a jak k němu přistupovat může stejně tak akcelarovat rozvoj vzdělávacího systému, jako jej brzdit.

Audit vzdělávacího systému v ČR má ambici přinést do diskuse více racionality na základě shromáždění dostupné evidence, z níž lze odvodit představu o stavu systému a jeho směřování. Nejde o přísně vědeckou studii, neboť rozsah proměnných, které je nutno brát v úvahu, komplikuje jak metodologii, tak využití zdrojů. Je-li velká část změn závislá na politickém jednání, jemuž je vyčítán elementární nedostatek "evidence-based" přístupu, nelze následně pracovat s více než dohady a domněnkami. Z hlediska vývoje je ovšem i takové dění potřeba zachytit.

Abychom zvýšili míru objektivitu auditu, oslovujeme pravidelně skupinu expertů a insiderů v oblasti vzdělávání. Jejich vyjádření, připomínky, návrhy a kritiku se snažíme zakomponovat. Jsme přesvědčeni, že po čtyřech letech cizelování má dokument svou přidanou hodnotu. Předkládáme ho proto s přesvědčením, že jde o důležitý zdroj k úvahám o formování vzdělávací politiky v ČR.

Bob Kartous, vedoucí analýzy a komunikace EDUin, autor konceptu auditu

Expertní skupina oponentů:

Mikuláš Bek, rektor Masarykovy univerzity a senátor

Tomáš Bouda, ředitel Centra dalšího vzdělávání PedF OU v Ostravě

Jiří Hlavenka, investor a podnikatel, iniciátor změn ve vzdělávání v Jihomoravském kraji

---

¹ Returns to Investment in Education, Psacharopoulos G., Patrinos H. A., 2018, <http://documents.worldbank.org/curated/en/442521523465644318/pdf/WPS8402.pdf>.

Milena Jabůrková, viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy ČR pro vzdělávání, manažerka IBM

Daniel Münich, ekonom, výkonný ředitel think-tanku IDEA při CERGE-EI

Jiří Nantl, ředitel výzkumného centra CEITEC a bývalý první náměstek MŠMT

Jiří Němec, děkan PedF MU v Brně

Ondřej Neumajer, odborník v oblasti vzdělávání a digitálních technologií, Učitel naživo

Jana Straková, výzkumnice Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK v Praze

Stanislav Štech, psycholog, bývalý ministr a první náměstek MŠMT

Václav Trojan, ředitel Ústavu profesního rozvoje pracovníků ve školství, PedF UK v Praze

Arnošt Veselý, vedoucí Centra pro sociální a ekonomické strategie FSV UK v Praze

Tomáš Zatloukal, ústřední inspektor České školní inspekce

Na obsahu se významně podílel **Štěpán Kment**, přispěli **Tamara Kováčová** a **Miroslav Hřebecký** z EDUin.

Využíváme také některých závěrů ze studie pro publikaci **Kam kráčíš Česko 2018 (Aspen Institute Central Europe)**², jejíž část týkající se vzdělávání EDUin připravil. Do hodnocení politických priorit se dále promítají cíle strategického dokumentu **Vzdělávání přede-vším**.³

Bob Kartous, EDUin, bob.kartous@eduin.cz

Souhrn událostí za rok 2018 a důležitých témat roku 2018

České vzdělávání vstoupilo v roce 2018 do období vlády hnutí Ano, respektive prodlužuje politické řízení veřejného vzdělávání v koaličním tandemu společně s ČSSD. Po měsících nejistoty nad budoucností vlády se podařilo během roku 2018 vytvořit dostatečně pevnou koalici k tomu, aby závazky mohly být naplňovány. Na politické úrovni nicméně převládá značné schizma.⁴ Ministr školství Robert Plaga se profiluje jako relativně progresivní politik,⁵ který odmítá cut-off skóre v přijímacích zkouškách na SŠ, brzdí snahu některých politiků a profesních organizací o redukci inkluze, uvědomuje si důležitost high-stakes zkoušek (maturit) a jejich designu, stejně jako potřebu urgentně řešit problém stárnoucí učitelské populace, její nedostatečné reprodukce i stávajícího profilu absolventa učitelství. Zároveň je ale členem vlády, která slovy svého předsedy jako prioritu vládní vzdělávací politiky vidí “revizi inkluze”, aniž by cokoliv dalšího bylo zásadním způsobem akcentováno. Na místech,

² Kam kráčíš Česko, edice 2018 (str. 52) https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/aspeninstitutece.org/uploads/2018/11/KKC_2018_Brochure_CZ_Final.pdf.

³ Vzdělávání přede-vším: https://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2017/08/EDUIN_TEXT_VOLBY_2017-1.pdf.

⁴ Daniel Münich dodává: “Seznam nenaplněných cílů platné strategie vzdělávací politiky 2020 ukazuje, že ani rok 2018 neposunul věci ve strategii napsané dopředu. Naopak je patrná silná snaha ad-hoc posunovat věci jinde, co ve Strategii 2020 vůbec není nebo dokonce naopak.”

⁵ Jiří Nantl dodává: “Dá se tato formulace použít ve vztahu k někomu, koho veřejnost prakticky nezná, což je podle všeho jeho cílem, a kdo se za rok ve funkci zejména snažil (úspěšně) vyhnout vyjádření jakéhokoli jasného a pevného názoru? Spíš bych řekl: umírněný technokrat.”

jako školský výbor poslanecké sněmovny, kraje či obce jsou často patrné projevy naprosté nahodilosti v řešeních týkajících se vzdělávání, často zjevného populismu.⁶

Ani tato vláda, zdá se, neposílí princip evidence-based vzdělávací politiky. Obcházení pravidla rozhodování na základě analýz RIA (Regulation Impact Assessment/Analysis), dochází-li k přijímání zásadních změn ve vzdělávací politice (stejně jako v dalších oblastech veřejného zájmu), trvá.

Vláda se zavázala zvýšit platy učitelů, což je jediný měřitelný závazek v jejím programovém prohlášení (v souvislosti se vzděláváním). Tento závazek má být naplňován během celého volebního období, nicméně s posunem sestavení vlády s důvěrou a s dalším odsunutím chystaného navýšení na rok 2019 (o 4 měsíce proti původnímu plánu) je otázka, zda je reálné, aby vláda závazek navýšení na 150 % stavu v roce 2017 skutečně naplnila.⁷ MŠMT zároveň, v souvislosti s kriticky rostoucím nedostatkem učitelů, připravilo a předložilo novelu zákona o pedagogických pracovnících, která předpokládá snadnější zaměstnávání VŠ absolventů bez pedagogického vzdělávání (více níže).

Ministerstvo školství pokračuje v částečně restriktivním postoji k zakládání neveřejných škol, jenž byl nastolen během předchozí vlády. Jde o jeden z požadavků, které při jmenování Roberta Plagy ministrem školství zdůraznil premiér Andrej Babiš (více níže).

OECD ve zprávě Education at a Glance 2018 upozorňuje na závažné problémy českého vzdělávacího systému, spočívající v nízké míře investic, nízkých platech učitelů, nerovnosti v přístupu ke vzdělávání v závislosti na vzdělání rodičů, rozdíly v platech podle pohlaví či nízká míra zapojení tříletých dětí do vzdělávání v mateřských školách.⁸

Ostatní závazky vlády jsou těžko měřitelné, viditelně dochází ke snaze změnit nastavení tzv. podpůrných opatření (inkluze), byť příslušná vyhláška, která upravuje jejich poskytování, nebyla doposud schválena. V některých bodech, jako je například "podpora individuálního přístupu ve vzdělávání", je nejasné, čeho vlastně chce současná vláda docílit a jakými prostředky. Snaha o naplňování pozitivně orientovaných bodů programového prohlášení není viditelná.

---

⁶ Ondřej Neumajer dodává: "Jistě i populismus se občas vyskytne, ale spíše bych řekl, že častěji jde o nedostatečné znalosti vzdělávacího systému (jeho komplexnosti), absenci (vědeckých) důkazů jako podkladů rozhodování o jakýchkoliv opatřeních a celkovou neorientovanost ve směřování vzdělávání v moderní společnosti." Jiří Nantl dodává: "Z hlediska politické situace vidím jaké hodné zmínky, že ačkoli klíčové pozice v exekutivní linii (premiér, ministr, hejtmani) jsou obsazeny příslušníky téže strany, tato zjevně nemá ucelenou koncepci vzdělávací politiky, ačkoli jde o t.č. zdaleka nejsilnější sílu v zemi."

⁷ K posunu navýšení platů učitelů : https://zpravy.idnes.cz/platy-ucitele-ministerstvo-skolstvi-zvyseni-f4z-domaci.aspx?c=A181126_142659_domaci_brzy. Jiří Hlavenka poznamenává: "Úskalí tohoto dobře znějícího plánu spočívá v tom, že pokud bude pokračovat růst průměrných mezd letošním tempem, a pokud se udrží růst ekonomiky, pravděpodobně budou učitelé v cílovém roce 2021 i při tomto navýšení stále jen někde poblíž průměrné mzdy."

⁸ Education at a Glance, OECD, 2018: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018/czech-republic_eag-2018-42-en#page1.

Řada legislativních návrhů nachází podporovatele či odpůrce bez ohledu na vládní koalici a opozici.⁹ Zrušení povinnosti péče o dvouleté děti v mateřských školách prosazoval současný ministr společně s opoziční ODS.¹⁰

Změny ve výběru ředitelů škol najdou pravděpodobně také podporu i odpor napříč politickým spektrem, rozdíl určuje afinita k právům zřizovatele.¹¹

Vzdělávací politiku může částečně ovlivnit změna rozložení sil v senátu, kde posílila spíše proliberálně orientovaná opozice. Je možné, že stejně jako v případě insolvenčního zákona bude hrát senát i v případě legislativy týkající se vzdělávací politiky roli korektivu.

Významnou proměnou prošla obecní zastupitelstva. V některých případech (Ostrava, Praha 10 atp.) to vedlo k okamžité snaze o vytvoření strategie rozvoje lokální vzdělávací soustavy. V tomto ohledu ovšem bude vývoj značně odlišný. Zatímco některé obce budou jednat progresivně¹² (ve smyslu snahy o promyšlenou podporu rozvoje vzdělávání v jejich působnosti, nikoliv ve smyslu politické orientace), jiné budou nadále stagnovat. EDUin se snažil v sérii tiskových zpráv ukázat, jak aktivní obce podporují své školy.¹³

Značnou problematičnost víceúrovňového řízení vzdělávací soustavy¹⁴ ukázala v průběhu roku 2018 krajské reprezentace. Asociace krajů ČR se snaží navzdory odmítavému postoji

⁹ Daniel Münich dodává: *“Proces legislativní přípravy v oblasti školství i nadále trpěl zcela zásadními nedostatky a nedodržováním praxe dobrého vládnutí vymezeného zásadami Regulatory Impact Assessment (dle dávnějších vládních usnesení). Pokračovala snaha instituci RIA obcházet zcela skrze ad-hoc parlamentní legislativní předklady. Dopady před lety zavedené legislativy nadále nebyly podrobeny ex-post vyhodnocování, ačkoliv se k tomu v rámci dřívějších procesů RIA MŠMT (ale i MPSV) zavázalo.”*

¹⁰ Povinnost péče o dvouleté děti byla vyjmuta z novely školského zákona:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/skolky-nejbudou-muset-prijimat-dvoulete-deti-odsouhlasil-sena/r~239bf41e8b7211e8853fac1f6b220ee8/>.

¹¹ Pro a proti změně konkurzní vyhlášky: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ucitele-o-mista-reditelu-nejstoji-vyberove-řízení-musi-fungov/r~b0f75318b1af11e8b634ac1f6b220ee8/?redirected=1545925551>.

¹² Stanislav Štech dodává: *“V celém textu je třeba opatrně zacházet s hodnotícími soudy jako je “progresivní” (opakem je “zpátečnický”, nikoli konzervativní). Obvykle se ve školskopolitické literatuře užívá pojmů liberální, konzervativní, sociálně-demokratický (viz např. Sally Tomlinsonová) a věcně se definují svými návrhy. K tomu lze dnes přidat asi populistický a pragmatický (instrumentální, utilitaristický). Je škoda, když se progresivní předem ztotožňuje s liberálním přístupem, protože to vyvolává pochyby o nepředpojatosti autorů textu.”*

¹³ Obce a aktivní vzdělávací politika: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obecni-volby-jak-konkretni-obce-resi-peci-o-nejmensi-komunikuji-s-rodici-a-podporuji-celozivotni-vzdelavani/>, <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obecni-volby-jak-konkretni-obce-podporuji-sve-reditele-a-ucitele/>, <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-obecni-volby-jak-konkretni-obce-vytvareji-vizi-rozvoje-vzdelavani-a-jak-ho-podporuji/>.

¹⁴ Jiří Hlavenka dodává: *“Ze zkušeností z krajské politiky, ale též z menších měst vnímám jako velký problém v podstatě nekompetenci či ‘chaoticko-náhodnou kompetenci’ místní politické síly v oblasti vzdělávání, která ale je současně zřizovatelem, tedy ‘vlastníkem’ školy. Problematika vzdělávání a zejména reformy vzdělávání je velmi složitá a političtí zástupci zřizovatelů jí obvykle příliš nerozumí, úředníci pak provádění změn ‘nemají v popisu práce’. Vztah zřizovatel-škola se tak omezuje na formální procedury a na ‘plnění dle předpisů’. Změny se pak nedějí.”* Radko Sáblik dodává: *“Skutečnou práci na školách ministerstvo školství nijak neovlivňuje, možná občas nějakou byrokracií, tabulkami, výzkumy, ale to se dá při dobré vůli přežít. Pro mě jako ředitele je vlastně úplně jedno, kdo je právě ministr školství a jaké záměry připravuje, pokud nechci zavést pilotní ověřování*

ministerstva školství, zaměstnavatelů,¹⁵ České školní inspekce i expertních názorů prosadit zavedení nepodkořitelné hranice v přijímacích zkouškách na SŠ. Jakkoliv se jedná o krok, který není zahrnut v žádné přijaté národní strategii, podle zástupců krajů to má být krok, který povede ke zvýšení kvality vzdělávání v ČR. Toto tvrzení není postaveno na žádné průkazné analýze dopadů takového opatření.

Problém s požadavkem Asociace krajů ČR, jenž je v rozporu s postojem ostatních aktérů, ilustruje stav, jenž je pro českou vzdělávací politiku symptomatický a jenž je zachycen v hodnocení expertní komise k naplňování Strategie vzdělávací politiky v ČR do roku 2020. Závěry jsou v tomto ohledu velmi kritické.¹⁶

V průběhu roku pokračovala revize rámcových vzdělávacích programů (v gesci Národního ústavu pro vzdělávání) bez širší odborné diskuse.¹⁷ Stále není jasné, co má být cílem revize kurikulární reformy, jak proměnit vzdělávání v mateřských, základních a středních školách, zda se podaří prosadit inovace potřebné k naplnění měnících se požadavků společnosti 21. století. Podle posledních proklamací ministerstva školství¹⁸ proběhne širší odborná diskuse, což komplikuje představu o dosavadních pokrocích a o tom, jak jsou vlastně nastaveny cíle revize.¹⁹

---

nového oboru a nemusím svést tuhý souboj s konzervativními úředníky (nikoli politiky). Jiné je však řízení škol zřizovateli. Na těch skutečně záleží, neboť oni mohou aktivity škol podpořit či naopak zadržet. V Praze je situace odlišná, a za šestnáct let ve funkci ředitele jsem nezažil jediný případ, kdy by někdo do řízení škol zatáhl politiku. A to již byli radními pro školství snad představitelé všech politických stran. Navíc Praha své školy podporuje i finančně, a to jak v oblasti platů, tak mimořádnými dotacemi. K tomu nám nechává značnou volnost, ve své podstatě nám nijak nemluví do toho, jak své školy vedeme, jaké priority si stanovíme, do čeho se zapojíme či nezapojíme. A pokud máme aktivity, tak se nám snaží pomoc je realizovat.” Daniel Münich dodává: “Klíčové nápady na změny ve škole přicházející ze strany politické reprezentace na různých úrovních ignorovaly jak existenci Strategie 2020, tak zjištění a doporučení Průběžného Auditů realizace Strategie 2020 a navíc předcházejí Strategii 2030, na níž byly práce spuštěny s velmi zbytečným odkladem o celý jeden rok až počátkem roku 2019. Přirozeným důsledkem tohoto způsobu řízení vzdělávací soustavy jsou navzájem nekompatibilní opatření, zmatek, nejistota, zklamání a nedůvěra ve schopnost státu realizovat i dobře míněné záměry.”

¹⁵ Jiří Hlavenka dodává: “Faktická situace je taková, že někteří regionální zaměstnavatelé cut-off skóre nejenom že podporují, ale jsou vlastně jeho hlavními iniciátory. Jejich podnikání stojí obvykle na “prodeji levné pracovní síly” přes koncové výrobky západním producentům a ohrožuje je rostoucí nedostatek těchto sil a nárůst mzdových požadavků. Chtějí si tedy tímto “násilným” prostředkem zabezpečit dostatek povolných dělníků do svých podniků i pro další roky.”

¹⁶ Hodnocení expertní komise k naplňování strategie 2020:

http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/hodnoceni-naplnovani-strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-20020/strategie2020_zprava.pdf.

¹⁷ Daniel Münich dodává: “Absentuje proces veřejných konzultací a dokonce i konkrétní zadání.”

¹⁸ Ministr školství Robert Plaga slibuje otevřít odbornou diskusi na revizi RVP:

https://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-skolstvi-rvp-ucitele-revize-plaga-fuo-/domaci.aspx?c=A181219_153440_domaci_brzy&fbclid=IwAR1zOPbr4TC2MPQzMYE0MIsuNXeMH_HnYNLv_4eqlIDiBzOoChynjSjt1mg.

¹⁹ Stanislav Štech dodává: “Základní cíle a podoba RVP se nemají měnit, zákon ukládá jen revizi obsahu: učiva, případných nových průřezových témat, tak bych vyhlášení široké odborné diskuse nad pracovními verzemi z pracovních skupin neviděl tak absurdně.”

V létě roku 2018 naznačil ministr školství Robert Plaga, že je odhodlán k hlubší reformě společné části maturitní zkoušky (změny v hodnocení, využití adaptivních testů). Takové reformě by měla předcházet širší odborná diskuse, slibuje ministr.²⁰

Na konci roku 2018 otevřela bývalá ministryně školství Kateřina Valachová²¹ diskusi o plošném poskytování obědů zdarma dětem v mateřských a základních školách. Návrh vzbudil zájem premiéra Andreje Babiše, zatímco ministr školství Robert Plaga plošné řešení odmítá a navrhuje navázat na program uskutečňovaný ministerstvem sociálních věcí z prostředků EU a zaměřený na sociálně slabé rodiny.²² Téma obědů ukazuje, jak překvapivě obtížné je v ČR vytvořit takový program podpory sociálně slabých dětí, jenž by byl zacílen adresně (a nebyl administrativně náročný), ať už kvůli neschopnosti takové děti identifikovat, nebo vytvořit program jejich podpory na meziresortní úrovni.

Ukazuje se, že česká společnost (dospělá populace) je relativně spokojena se stavem vzdělávacího systému. Podle pravidelného průzkumu společnosti CVVM, jenž probíhá vždy v září, je oproti klesající tendenci předchozích let česká společnost spokojenější, a to u všech typů škol.²³ Nelze proto očekávat, že by se zvýšil tlak na změnu v oblasti vzdělávání na základě politické objednávky majority.

Česká školní inspekce (ČŠI) vydala několik zajímavých tematických zpráv, které popisují jednotlivé oblasti vzdělávání ve školách.²⁴

Jedna z nich konstatuje vážné problémy, které mají školy s naplňováním mediální výchovy. Potíže jsou patrné napříč základními a středními školami, nicméně krajně znepokojivé rozdíly existují zejména mezi typy SŠ.²⁵

V tematické zprávě zaměřené na střední školy (všechny odborně zaměřené) s nízkou úspěšností žáků u společné části maturitní zkoušky konstatuje inspekce disproporci mezi hodnocením neúspěšných maturantů ve srovnání s hodnocením výsledků vzdělávání během jejich studia. Zároveň poukazuje na absenci přijímacích kritérií, což následně sloužilo jako

²⁰ Ministr školství Robert Plaga o záměru reformovat společnou část maturitní zkoušky:

https://zpravy.idnes.cz/statni-maturita-plaga-0u5-/domaci.aspx?c=A180703_102734_domaci_linv. Daniel Münich dodává: *“Data ze státních maturit v anonymizované podobě nejsou dostupná pro nezávislé vědecké (konkurenční) analýzy, takže odborné diskuse, pokud nějaké jsou, do velké míry s dojmů. Nemluvě o tom, že nejsou prováděny další analýzy (například propojením dat z maturit s daty Uchazeč (VŠ), aby senař. zjistilo, kdo se hlásí a dostává na pedagogické fakulty.”*

²¹ Obědy zdarma v českých MŠ a ZŠ: <https://domaci.ihned.cz/c1-66386960-ve-skolach-je-100-tisic-hladovejicich-deti-rika-valachova-vetsina-rodicu-ma-na-to-aby-obedy-platili-oponuje-pekarova-adamova>.

²² Článek k návrhu ministra Plagy stran obědů: <https://www.novinky.cz/domaci/493482-obedy-zdarma-pro-170-tisic-deti-s-pridavky.html>.

²³ Hodnocení kvality vzdělávání, CVVM, 2018:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4723/f9/or181015.pdf.

²⁴ Jiří Nantl dodává: *“Poznamenal bych, že ČŠI se dlouhodobě ukazuje být nekompetentnější složkou státního administrativního aparátu ve vzdělávání a její podněty by měly být brány s ještě větší vahou.”*

²⁵ Mediální výchova na ZŠ a SŠ: https://www.csicr.cz/getattachment/9556115a-a35b-4ee8-969c-1d87d14c9c55/TZ-Mediální-vychova_2017-2018.pdf;.aspx.

argument podporovatelů cut-off skóre i přesto, že zjištění je v dotčené zprávě mnohem více (jak upozorňuje Tomáš Zatloukal).²⁶

Česká školní inspekce na domněnky, že podporuje zavedení cut-off skóre, reagovala doporučením radikálně proměnit obsah a kritéria přijímacího řízení na SŠ a místo znalosti zjišťovat studijní předpoklady uchazečů.²⁷

Tematická zpráva věnující se konkurzním řízením na místa ředitelů škol potvrzuje jeden ze zásadních problémů českého školství: velmi malý zájem o tuto pozici. Ve zhruba polovině případů tak probíhal výběr pouze formálně, za účasti jediného uchazeče.²⁸ Zpráva byla vydána v roce, kdy v ČR došlo k celé řadě rekonkurzů v závislosti na uplynutí šestiletého období od okamžiku, kdy vstoupila v účinnost příslušná novela.

V hodnocení dosavadního průběhu poskytování podpůrných opatření žákům se speciálními potřebami (inkluze), konstatuje ČŠI pouze výjimečné porušování pravidel při jejich poskytování. Právě údajné nehospodárné využívání prostředků má být důvodem optimalizace, kterou prosazuje současná vláda. Jako zásadní vnímá ČŠI diametrálně rozdílnou úroveň asistentů pedagoga (nejvyšší položka v podpůrných opatřeních²⁹), kteří často nemají potřebnou kvalifikaci.³⁰

Výroční zpráva ČŠI si všímá u jednotlivých sledovaných stupňů školského systému některých významně problematických oblastí. V mateřských školách je to především vysoký počet dětí ve třídách, který znemožňuje věnovat dětem větší pozornost. Zároveň zpráva poukazuje na neúčast části dětí ze sociálně slabého prostředí v předškolním vzdělávání, což zvyšuje jejich

²⁶ Analýza vzdělávání na školách s vysokým počtem neúspěšných u maturit:

https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/TZ-Vzdelavani-v-neuspesnych-skolach-s-obory-vzdelani-s-MZ.pdf.

²⁷ Přijímací zkoušky by neměly stát na znalostech z předmětů: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/inspekce-prijimaci-zkousky-by-nemely-overovat-znalosti-z-predmetu/1698413>. Stanislav Štech k tomu dodává: *“Bohužel, uvedené doporučení není podloženo hlubší analýzou. Je to jedno z rozšířených klišé uměle oddělujících znalosti od jakýchkoli sociokulturně neovlivněných, ryzích či vnitřních předpokladů se učit. Jde o to, že psychologické výzkumy ukazují, že i studijní předpoklady jsou různé podle kvality školního vzdělávání (a rodinného působení, samozřejmě). Paradoxně, činnosti tzv. vyšší kognitivní náročnosti jsou na rodině a škole závislé ještě víc než znalosti. Nutné kombinovat obojí.”*

²⁸ Konkurzní řízení na místa ředitelů škol: <https://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Informace-Konkurzy-na-reditele-skol-a-skolskych-za/Konkurzy-na-reditele-informace.pdf>. Jiří Hlavenka dodává: *“Účast jediného uchazeče ve výběrových řízeních na ředitele škol může být dána i tím, že se nenápadně dopředu “dá na vědomí”, že vítěz je předem známý. To vše je podpořeno systémem výběrových řízení, které probíhá ne ani v neveřejném, ale dokonce ve zcela utajeném režimu, kdy ani materiály pro řízení, jako jsou koncepce uchazečů, nesmí opustit místnost konání výběrového řízení, neexistuje (resp. není veřejné) zdůvodnění výběru a podobně.”*

²⁹ Stanislav Štech dodává: *“Finančně nejnáročnější” frekvencí je na prvním místě tzv. pedagogická intervence, tj. pomoc s úkoly, doučování, prohloubená didaktická asistence apod.”*

³⁰ Vybrané aspekty společného vzdělávání: <https://www.csicr.cz/getattachment/db7ac0f5-d27b-40bc-a72f-5a02a3c4a796/TZ-Vybrane-aspekty-implementace-spolecneho-vzdelavani-v-1-pololeti-2017-2018.pdf>.

handicap v budoucnosti.³¹ Ředitelé základních škol se dle závěrů příliš často věnují ekonomické, nikoliv pedagogické stránce řízení. Zpráva konstatuje též zhoršující se kvalitu pedagogů, přetrvávající frontální styl výuky, nedostatečnou práci s hodnocením, omezenou míru individualizace vzdělávání. Velmi podobné poznatky přináší ČŠI o stavu vzdělávání na středních školách. K tomu přistupuje významný rozdíl v kvalitě jednotlivých typů SŠ. Samotný poměr pozitivních a negativních zjištění je zejména u základních a středních škol výrazně vychýlen k záporné části.³²

V roce 2018 dochází k určité konsolidaci iniciativ operujících v oblasti podpory a rozvoje vzdělávání. Příkladem budiž iniciativa Eduzměna, jež by měla v roce 2019 přinést podrobnou analýzu klíčových problémů vzdělávání a jejich řešení v krátkodobém a střednědobém horizontu. V roce 2019 proběhne za účasti několika organizací věnujících se rozvoji vzdělávání kampaň Rok učitele.

Zajímavé přednášky na téma vzdělávací politiky a řízení procesu vzdělávání přinesl v průběhu roku CERGE-EI. Jmenujme zde zejména přednášku Harryho A. Patrinoze z World Bank Group na téma vlivu automatizace na pracovní trhy a implikace pro vzdělávání,³³ přednášku Stevena Rivkina z University of Illinois v Chicagu na téma vztahu kvality vzdělávání a role řízení (ředitelů) či Ursuly Renold o úspěšném fungování švýcarského systému přípravy učňů.^{34,35}

³¹ Stanislav Štech dodává: *“Neúčast sociokulturně znevýhodněných dětí není nic, by diskreditovalo myšlenku povinného předškolního vzdělávání. Za rok se počet dětí celkem zvýšil asi o 6% na 97% pětiletých v MŠ (to je ve srovnání se zahraničím solidní výsledek) - a těch 3000 dětí, které nechodí, nelze většinou do předškolního vzdělávání zařadit jen pomocí školských opatření. Problém je spíš v relativně nízkém počtu žáků mladších 5 let a ve zrušení práva najít místo v MŠ i pro děti dvouleté (viz <http://www.oecd.org/education/engaging-young-children-9789264085145-en.htm> a důraz na institucionální péči o děti mladší 3 let v jednom typu zařízení s dětmi staršími).”*

³² Výroční zpráva ČŠI 2017/2018:

<https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/Obr%C3%A1zky%20ke%20C4%8DI%C3%A1nk%C5%AFm/2018/Vyr-ocni-zprava-CSI-2017-2018-final-verze.pdf>. Tomáš Bouda dodává: *“Zhoršení v oblasti pedagogického řízení školy, vedení pedagogických pracovníků jak na úrovni vedení škol, tak na úrovni metodických orgánů, a to na všech druzích škol.”*

³³ The Future of Automation and Its Implication for Educational Systems: <https://slideslive.com/38911757/the-future-of-automation-and-its-implications-for-educational-systems>.

³⁴ How Do We Raise The Quality of School Leadership?: <https://www.youtube.com/watch?v=df1fC3rx2Cw>, Ursula Renold <https://slideslive.com/38912496>.

³⁵ Zhodnocení Radko Sáblika: *“Předložený audit považuji za objektivní shrnutí problémů a výzev v současném školství. Na druhé straně je samo o sobě školství nesmírně složité, neboť ve vysoké míře pracuje s lidským faktorem, a to hned v několika oblastech. Jednoznačně souhlasím s významným vlivem rodinného zázemí, které znevýhodňuje žáky a studenty, kterým tato podpora chybí, což může mít vícero příčin. Dalším klíčovým faktorem jsou učitelé, kteří se liší nejen mezi školami, ale i přímo v jednotlivých sborech a konkrétních předmětových komisích. Významným faktorem je i „chemie“ třídních kolektivů, záleží na jejich složení a na tom, zda se v nich vytvoří motivační či nemotivační prostředí. Z důvodů výše napsaných považuji za velmi obtížné účinně centrálně řídit školství jako takové. Cílem řízení školství by mělo být vytvořit co nejlepší a co nejméně byrokratické podmínky pro chod škol jako institucí, pro ředitele a učitele, neboť přes sebelepší záměry a sebelepší koncepty bude vždy nakonec záležet na řediteli školy (pokrokový, konzervativní, kreativní atd.) a na učitelích (chápu změny ve společnosti, mají přirozenou autoritu, míra vyhořelosti atd.). Pokud ti, co mají různé reformy, různé strategie atd. uplatňovat v praxi, nebudou o potřebě změn vnitřně přesvědčeni, nic se v konkrétních školách*

Výhled do roku 2019 je dle auditu následovný. Klíčové pro jakékoliv další smysluplné kroky ve vzdělávací politice bude **udržení stability a kontinuity vývoje vzdělávací politiky**. S ohledem na spekulace o nejisté pozici ministra Roberta Plagy by bylo dobré, aby premiér Babiš zhodnotil skutečnou práci a dosažené výsledky. Je spíše výjimečné, jak konstatuje viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy Milena Jabůrková, aby ministr školství dokázal vést vyvážený dialog s aktéry, jejichž zájmy jsou často protichůdné, se zaměstnavateli, odbory, neziskovým sektorem či profesními organizacemi. A to se, kromě jiného, ministru Plagovi daří. Doporučení auditu v tomto směru zní jednoznačně: ponechat ministra Plagu v úřadu a dát mu větší jistotu k tomu, aby mohl pracovat na započatých důležitých opatřeních, zejména na strategii 2030, o níž by se měly odvíjet revize RVP, změny v přijímacích zkouškách a maturitách atp.

Právě **strategie vzdělávání 2030** má zkoncentrovat cíle vzdělávací politiky na další dekádu. Ačkoliv lze hodnotit stávající strategii s horizontem naplnění 2020 jako obsahově dobrou, ta nová by si měla přeci jen klást zase o něco vyšší cíle. Měla by přirozeně zastřešit řadu dílčích změn ve vzdělávacím systému, určit, kam se má posunout kurikulum, společné vzdělávání, k jakým cílům designovat zkoušky, vytvořit představu o tom, jak a k čemu posunout přípravu učitelů. Tyto změny by měly sledovat identifikované společné cíle, tak zní doporučení auditu. Zároveň by tvůrci měli **přijmout a dodržovat zásad přípravy strategií rozvoje vzdělávání**. Nestačí sepsat dobré úmysly na papír. Je potřeba dělat evidence based vzdělávací politiku a umět měřit, zda se daří stanovených cílů dosahovat.

Revize rámcových vzdělávacích programů už probíhají, nicméně díky ochotě ministra Plagy pojmout je odpovědně a dosáhnout potřebného odborného konsensu se znovu otevírá debata o pojetí revizí. Jakkoliv to může znamenat kolizi s předchozími plány na dokončení revizí, nedává smysl, aby revize probíhaly před tím, než budou jasné cíle sledované strategií 2030. Revidované rámcové vzdělávací programy mají určit, co se bude ve školách učit právě v další dekádě. Doporučení auditu nebude nicméně jednoduché naplnit, jak se shodují nezávislí experti včetně Stanislava Štecha, člena skupiny pověřené přípravou strategie 2030. Stejně tak by se mělo být dle auditu postupovat při **změnách v klíčových vstupních a výstupních zkouškách (přijímací zkoušky na SŠ a maturity)**. Právě tyto zkoušky fungují ve vzdělávacích systémech jako nejvlivnější agent změny, jelikož dávají školám jednoznačné zadání a prioritu. Doporučení využít přijímací zkoušky a maturitu jsou nejjednodušší a nejlevnější prostředek rychlé změny vzdělávání je podmíněno tím, že budou sledovat cíle strategie 2020 a 2030.

V roce 2019 půjde hodně o to, **zda vláda naplní slibovanou podporu učitelů**.

Platy učitelů se mají do roku 2021 zvýšit na 150 % jejich průměru z roku 2017 v roce 2021. Audit vřele doporučuje, aby vláda tento jednoznačný a měřitelný slib naplnila, jelikož v opačném případě může dojít k prohloubení už tak významné nedůvěry učitelů v politické

---

nezmění. Za klíčovou proto chápu především osvětu, a to vyjádřenou cíleným a srozumitelným způsobem (jazykem) v několika rovinách (rozsahově přijatelných cílených variantách), tedy ředitelé a učitelé, rodiče žáků a studentů, žáci a studenti. Je nutné hledat způsoby, jak zmíněné sociální skupiny oslovit, jak jim vysvětlit potřebnost změn a jak u nich vyvolat vnitřní motivaci věci měnit pro potřeby společnosti ve 21. století."

řízení systému. V tom případě je ovšem nutné dostat peníze do rozpočtu. Ve střednědobém výhledu takové prostředky nejsou.³⁶

Vláda se také v programovém prohlášení zavazuje **snížit selektivitu školství**. Audit upozorňuje zejména na problém středního stupně, na němž dochází k výrazné diferenciaci vzdělávání, a to už od vícetých gymnázií. Míra odlišnosti obsahu vzdělávání po ukončení povinné školní docházky významně handicapuje absolventy odborných škol, zejména učilišť. Doporučení: Není čas čekat. Střední školství je zastaralé, konstatuje bývalý první náměstek MŠMT Jiří Nantl. Neodpovídá potřebám současnosti. Je třeba vybavit mladé lidi mnohem pevnějšími základy: čtenářskou, matematickou a informační gramotností. A angličtinou. A nejen ty vybrané. Selektivita v českém školství se však zdaleka netýká jen středních škol, jak upozorňuje výzkumnice Jana Straková. Audit doporučuje, aby vláda a ostatní aktéři vzdělávání brali tento varovný stav vážně.

Tlak na tzv. optimalizaci inkluze ze strany politiků a některých profesních organizací vytváří reálnou hrozbu toho, že místo snahy zlepšit podmínky škol při naplňování principů společného vzdělávání dojde v první řadě na populistické zkrácení výdajů. Zejména výroky premiéra Babiše jsou v tomto směru poměrně jednoznačné. Smyslem optimalizace má být pomoci individualizovat vzdělávání dětí, na tom je založena inkluze. Smyslem má být zjednodušit práci učitelům. Ne šetřit stovky milionů tam, kde chybí desítky miliard, konstatuje v doporučení audit.

Prohlubování rozdílů v přístupu ke vzdělávání mezi regiony, problém vyloučených lokalit a otázka delší povinné školní docházky. Problém a možné řešení. Regionální rozdíly v životní úrovni, příležitostech a vzdělání významně zatěžují ČR. Podíl obyvatel s VŠ vzděláním se diametrálně liší mezi Prahou a zejména severními regiony. Lidé, kteří dosáhnou vyššího vzdělání, tyto regiony v současnosti opouštějí, což bude mít dlouhodobé negativní dopady na životní standard a životní podmínky v následujících dekádách. Z ČR se stává vnitřně nejednotná země. Regionální rozdíly tento trend významně podporují. Lidé, kteří dosáhnou vzdělání, odcházejí z okrajových částí. Doporučení se netýkají jen vzdělávání. Je třeba podpořit příležitosti a konektivitu. A nepodléhat lobby za levnou pracovní sílu.

Podpora občanského vzdělávání uvízla na mrtvém bodu. Koncepce občanského vzdělávání zůstala “zaparkována” na úřadu vlády, kam se dostala už před volbami v roce 2017. od té doby se o ní nemluví, není politický zájem. Přitom právě identita postavená na poučeném občanství je nejlepší investicí do udržení demokratického systému definovaného současnou ústavou. Občanské vzdělání má být prioritou. Je třeba dopracovat koncepci občanského vzdělávání a přemýšlet, jak jeho pozici posílit. Například v důležitých zkouškách.

O vzdělávání se uvažuje jako o přípravě na budoucnost. Nutně tedy musí **reagovat na Průmysl 4.0 a vzít v potaz přípravu na nepředvídatelnost vývoje** společnosti, ekonomiky i osobního života. Audit proto i letos upozorňuje, že bychom to konečně měli akceptovat a

³⁶ Daniel Münich dodává: “Ovšem ještě důležitější je, aby po dekádách planých slibů závazek státu ohledně výrazně vyšších relativních platů učitelů měl věrohodnost dlouhodobosti a udržitelnosti. To je totiž klíčové, aby se zvýšil zájem o učitelskou profesi mezi mladou generací a na profesi se začali připravovat nejdostupnější a nejmotivovanější adepti. Zatímco výraznější navyšování učitelských platů v posledních dvou letech je třeba kvitovat, na nízké dlouhodobé věrohodnosti vyšších platů učitelů se nepracovalo, takže prostředky v řádu desítek miliard nebyly zahrnuty do výhledu státního rozpočty na roky 20120 a 2021.”

začít si uvědomovat, že klíčové dovednosti 21. století se mění. Ideální příležitost pro revizi RVP a strategii 2030.

Rodina je nejdůležitějším faktorem úspěchu ve vzdělávání. V české společnosti je dokonce rodina ještě silnějším determinantem úspěchu ve vzdělávání než v jiných společnostech. Se snahou snížit míru této determinace musí jít ruku v ruce podpora rodin, zejména těch zranitelných, vyžaduje meziresortní program. Obědy do škol nestačí. Je třeba, aby rodiny s nízkým socioekonomickým statutem měly možnost podpory vzdělávání svých dětí i mimo školy, ať už jde o doučování, nebo kroužky.

Investor a podnikatel Jiří Hlavenka, ředitel Střední smíchovské průmyslovky Radko Sáblik i viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy Milena Jabůrková se shodují na tom, že vysoce vzrůstá důležitost neformálního vzdělávání. Významná část našeho poznání nepochází ze školy. V některých oblastech (digitální svět) se dokonce vzděláváme převážně jinde. Angličtina mladých lidí také roste s internetem. Je bytostně nutné neformální vzdělávání využít ve školách. **Důsledná podpora propojení školského systému a neformálního vzdělávání** je proto logickým požadavkem auditu ve výhledu do roku 2019.

Významné události ovlivňující změny ve vzdělávacím systému 2018

Způsob hodnocení vlivu jednotlivých témat na český vzdělávací systém: *Používáme symboly - a + (záporné a kladné hodnoty). Protože u jednotlivých témat je vzhledem k jejich komplexnosti často těžké určit zcela jednoznačně jejich pozitivní či negativní dopad, uvádíme v takových případech místo jednoznačného hodnocení poměr negativního a pozitivního přínosu. V případě, že odhad pozitivního či negativního dopadu převažuje, je to vyjádřeno počtem znamének (např. --/+ znamená poměr negativního a pozitivního dopadu 2:1).*

+/- Nová vláda, nový ministr a vnitřní rozpory národní vzdělávací politiky

Po parlamentních volbách v roce 2017 se vítěznému hnutí Ano nepodařilo napoprvé sestavit jednobarevnou vládu s důvěrou. Velkou část roku 2018 tak vykonávala exekutivní činnost vláda v demisi. Na post ministra školství byl na základě doporučení rektorů českých VŠ vybrán dosavadní náměstek pro VŠ Robert Plaga.³⁷ Plaga zůstal ministrem školství i v nově sestavené vládě, vytvořené na koaličním základě s ČSSD. Vzhledem k jejímu ustavení a získání důvěry až v polovině roku 2018 se čas reálného funkčního období vlády zkracuje. Ve vedení úřadu zůstala i většina dalších lidí, kteří před tím působili na ministerstvu v období sociálnědemokratických ministrů Kateřiny Valachové a Stanislava Štecha. Zároveň ministr Plaga zrušil pozice dvou politických náměstků. V některých případech lze vnímat kontinuitu v prosazování některých vzdělávacích politik (např. změna financování regionálního školství, postoj k rozšiřování neveřejných škol). V některých ohledech dochází ke změně kurzu buď v důsledku odborné debaty (reforma státních maturit, změna konkurzní vyhlášky k výběru ředitelů, novelizace zákona o pedagogických pracovnících a otevření učitelské profese), případně pod tlakem vládní agendy (odlišné tempo zvyšování platů učitelů, snižování výdajů a administrativy spojených s inkluzí).

³⁷ Milena Jabůrková konstatuje: "Robert Plaga je ministrem školství, který dokáže jako jeden z mála spojovat zájmy z různých stran, a to jak průmyslu, tak odborů či neziskového sektoru."

Ministr školství je ve své funkci vázán naplňováním vládního programového prohlášení.³⁸ Jeho ústředním bodem je zvýšení platů učitelů na 150 % jejich průměrné výše v roce 2017 (do roku 2021). Jde o jediný měřitelný závazek. Jeho naplnění může zkomplikovat fakt, že k reálnému navýšení (o 10 % na fixní část mezd a 5 % nenárokovatelné části) dojde až v roce 2019.³⁹ V následujících dvou letech bude muset vláda navyšovat rychlejším tempem. V některých dalších bodech (snižování administrativy, změna financování) jde o navazování na předešlé vládní záměry. V některých bodech (využití potenciálu každého dítěte, snižování selektivnosti českého školství) zůstává nejasné, jakým způsobem toho chce vláda docílit. Reálnou politickou situaci a prosazování některých záměrů může komplikovat fakt, že uvažování o rozvoji vzdělávání v ČR nelze jednoduše charakterizovat dle stranické linie. Je patrné, že napříč politickým spektrem a jednotlivými stranami lze najít zastánce vzdělávací politiky spíše progresivní či spíše konzervativní (zjednodušeno pro potřeby této analýzy).⁴⁰ Jestliže současný ministr je z hlediska proklamovaných postojů (otevření učitelské profese, reforma maturit, odpor vůči zavedení cut-off skóre) představitelem spíše progresivní vzdělávací politiky, sledující poznatky o slabínách a rizicích či výzvách českého vzdělávacího systému, proti němu se jak ve stranách zastoupených v parlamentu, tak na lokální úrovni profilují lidé, kteří v jednotlivých politikách hledají řešení odpovídající předešlé praxi. Emblematickým je právě spor o cut-off skóre⁴¹ či povinnou státní maturitu z matematiky.⁴² Fakt, že je ministr školství ochoten stát proti zájmům prosazovaným i lidmi, s nimiž sdílí stranickou příslušnost, a to na základě odborného stanoviska, lze považovat za dané politické situace za pozitivní. Zároveň ale nelze spoléhat na to, že by za dané konstelace došlo k nějakému zásadnímu rozvoji českého vzdělávání.

+/-- Výsledky obecních a senátních voleb prohlubují rozdíly v přístupu ke vzdělávací politice

Na podzim roku 2018 proběhly volby do obecních zastupitelstev a do třetiny senátu. V případě obecních zastupitelstev jde o důležitý prvek v řízení vzdělávacího systému, jelikož

³⁸ Vládní programové prohlášení: https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/#Vzdelavani_veda_a_vyzkum.

³⁹ Zpráva ČTK o schválení navýšení platů učitelům v rozpočtu ČR pro rok 2019:

<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vlada-schvalila-rozpocet-na-2019-stoupnou-duchody-i-platy-videozaznam/1664398>. Jiří Hlavenka upozorňuje: "Dle mého názoru to je falešně konstruovaný závazek, který de facto vůbec nemusí znamenat navýšení mezd učitelů vůči průměrným mzdám v cílovém roce 2021."

⁴⁰ Stanislav Štech dodává: "Otázkou zůstává, co je v daném kontextu 'progresivní'. Třeba otevření učitelské profese lze vzhledem ke konsensuálnímu názoru v mezinárodních publikacích považovat spíše za konzervativní krok ("zpátečnický" v doslovném smyslu slova). Je shoda na potřebě kvalifikovanosti ve smyslu specificky učitelské ("profesní") přípravy na VŠ úrovni, celkovým profilem pokud možno magisterské."

⁴¹ Deklarované protichůdné postoje Asociace krajů ČR (převážně z hnutí Ano) a ministra školství Roberta Plagy (člen hnutí Ano): <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/hejtmani-trvaji-na-zavedeni-jednotne-hranice-bodu-k-prijeti-na-ss/1689464>. Jiří Nantl dodává: "Na tématu cut-off skóre je také vidět malá schopnost politicko-administrativní sféry v Česku poučit se z předchozí zkušenosti. Nemáme dořešenou otázku podoby maturity (mj. i z hlediska toho, aby to stát zvládl bez problémů organizovat) a už vážně debatujeme, že zavedeme další centralizovanou zkoušku s potenciálně ještě vážnějšími dopady."

⁴² Robert Plaga ohlásil, že zruší povinnou maturitu z matematiky, jejíž předpokládaný start je platným zněním školského zákona posunut na rok 2021: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/plaga-chce-zmenit-maturity-na-podzim-chce-mit-jasno-jak-mate/r~e5de606072e11e89b0fac1f6b220ee8/>.

obce zřizují mateřské a základní školy (mimo jiné). Politické strany kandidující v obecních volbách se rekrutují jak z parlamentních, tak z lokálních seskupení. Ještě více než na celostátní úrovni chybí jednotící prvky vzdělávací politiky, tudíž různá lokální seskupení, bez ohledu na stranickou příslušnost, mohou přistupovat ke vzdělávací politice velmi odlišně. Závazky kandidátů se bez ohledu na příslušnost vesměs shodují na budování kapacit mateřských a základních škol (ve smyslu míst ve školách). Stejně jako na národní úrovni chybí promyšlená podpora pedagogického vedení ředitelů a rozvoje učitelů.⁴³ Na lokální úrovni je ještě patrnější odlišná úroveň strategického myšlení, často v závislosti na zkušenosti a kvalifikaci politicky zmocněných k řízení lokálního vzdělávacího systému. Zatímco existují příklady obcí (Psáry, Kolín)⁴⁴, které se snaží jimi zřizované školy podporovat nad rámec standardního přístupu českých zřizovatelů, k přenosu dobré praxe mezi obcemi (kraji) nedochází, a to navzdory tomu, že obce i kraje participují ve společných asociacích. Výsledky voleb tak mohou vyvolat potřebu strategického řízení (například Ostrava nebo Praha 10), nicméně ani tento trend nelze považovat za všeobecně rozšířený. Na lokální úrovni převažuje "pragmatické" pojetí vzdělávání v návaznosti na potřeby pracovního trhu a místní ekonomické struktury. To může nadále prohlubovat problémy zejména v těch obcích a krajích, které jsou už dnes postiženy syndromem levné ekonomiky (výroba služby poskytované jako subdodávky bez přidané hodnoty za relativně nízké platy) a v důsledku toho také vylidňováním (zejména severní příhraniční obce a regiony). Bez promyšlené strategie rozvoje a kooperace mezi různými úrovněmi samosprávy a státu nebude možné čelit přicházející ekonomické krizi⁴⁵ a negativním dopadům technologických inovací na český trh práce ve střednědobém horizontu.⁴⁶ Zatím ovšem nic nenasvědčuje tomu, že by k takové kooperaci došlo.⁴⁷ Jednou z příčin může být chybějící resortní řízení na obecní a krajské úrovni, které v minulosti zajišťovaly školské úřady zřizované MŠMT. Výsledky senátních voleb přinesly změnu politické konstelace v horní sněmovně českého parlamentu s relativním neúspěchem vládních stran a stran, které menšinovou koalici hnutí Ano a ČSSD podporují (KSČM, SPD). To samo o sobě znamená, že Senát pravděpodobně bude častěji sehrávat roli korektivu v podobě neschvalování sněmovních návrhů zákonů, případně doplňování sněmovních návrhů o vlastní novelizace. V souvislosti s tím, že se do Senátu dostala řada osobností, které vzdělávání prioritizují a zároveň zastávají liberálně progresivní

⁴³ Miroslav Hřebecký k tomu dodává: "Ukazuje se, že nás v budoucnu pravděpodobně čeká znovuotevření debaty o postavení a kompetencích samospráv jako zřizovatelů škol v situaci, kdy centrum (MŠMT) není schopno efektivně realizovat vzdělávací politiku a delegovaná nižší úroveň samospráv na to nemá odborné kapacity." Tomáš Bouda dodává: "Není, protože obce legislativně v této oblasti odpovědnost nemají (má je centrum a škola), ani ji mít nemohou vzhledem k jejich převažující malé velikosti (průměr cca 1 750 obyvatel). Pokud se zmíněné podpoře věnují, jde o politickou či osobní iniciativu. Systémově nutno řešit reformou veřejné správy, ale spíše vytvářením podpůrných struktur státem, viz snaha např. projektu IPs: Strategické řízení a plánování ve školách a v územích; neprojektově by však v případě systémových změn bylo lépe."

⁴⁴ Viz odkaz na příklady dobré obecní praxe v souhrnu.

⁴⁵ Jedna z prognóz v popularizační podobě, poukazujících na krizi, její příčiny a dopady (např. problém tzv. montoven): https://ekonomika.idnes.cz/rozstrel-vladimir-pikora-ekonom-reality-cnb-intervence-p2f-/ekonomika.aspx?c=A181203_114338_ekonomika_fih.

⁴⁶ Viz přednáška Harryho A. Patrinoše a Daniela Münicha odkazovaná v souhrnu.

⁴⁷ Jiří Nantl dodává: "Chybí také jakákoli koncepce aktivní intervence ve vztahu k meziregionálním rozdílům kvality vzdělávání a dokonce tento v odborné rovině identifikovaný a popsany problém nepředstavuje v ČR významné politické téma."

postoje (Mikuláš Bek, Jiří Drahoš, Marek Hilšer a další)⁴⁸, lze s vysokou pravděpodobností počítat s tím, že v případě snah o prosazování takových opatření, která by vedla proti duchu současné Strategie 2020 bude senát vytvářet účinnou, nebo alespoň hlasitou opozici. Byť to není pojistka absolutní, je to velmi významný korektiv.

+/- Platy učitelů: Pochybnosti, zda vláda splní závazek a jaký vlastně bude efekt⁴⁹

Vláda Andreje Babiše ve svém programovém prohlášení uvádí, že platy učitelů v regionálním školství stoupnou do roku 2021 na úroveň 150 % jejich průměru v roce 2017. Ministr Robert Plaga skutečně prosadil zvýšení platů o 10 % v rámci tarifní složky platu a dalších 5 % jako nenárokovatelnou část. Zvýšení vešlo v účinnost se začátkem roku 2019 (vše viz souhrn). Samotný fakt posunutí slíbeného postupného navýšování platů do dalšího rozpočtového období klade před vládu úkol navýšit průměrné platy v dalších dvou letech o 35 % hodnoty z volebního roku. Rozpaky přitom vzbudil střednědobý výhled státního rozpočtu ČR, v němž celkové navýšení výdajů z národních zdrojů neukazuje na navýšení, které by odpovídalo slibu z vládního prohlášení.⁵⁰ Celkové plánované výdaje v kapitole školství jsou v letech 2020 a 2021 nižší než v roce 2019, rozdíl mezi lety 2020 a 2021 je zhruba pouze 750 milionů korun. Zbýlých 35 % by však představovalo navýšení o zhruba 18 miliard korun.

Z neoficiálních informací z ministerstva školství vyplývá, že střednědobý výhled ministerstva financí prostředky na navýšení platů nezahrnuje, nicméně že vláda s nimi počítá. Pokud vláda slib nesplní, lze očekávat další prohloubení nedůvěry učitelů příslib narovnání jednoho z nejhorších rozdílů v platech vysokoškolsky vzdělaných lidí v rámci OECD.⁵¹

I pokud ale vláda platy učitelů skutečně navýší ve slíbeném objemu, zůstává otázkou, jak míní česká vzdělávací politika využít "momentum" ke zvýšení kvality učitelů v českých školách. Jak upozorňuje národní zpráva Education at a Glance 2018 (viz souhrn) v souvislosti s nízkými platy učitelů i ředitelů, pedagogická populace stárne a atraktivita tohoto povolání je nízká. Dalším problémem je převažující "tradiční" způsob vzdělávání, uplatňovaný učiteli napříč základními i středními školami, jenž zahrnuje frontální výuku, nízkou míru individualizace, nedostatečný či kontraproduktivní využití hodnocení výsledků vzdělávání. Na řadu těchto problémů upozorňuje ve výroční zprávě ČŠI (viz souhrn). Bez koordinované snahy o změnu pregraduální přípravy učitelů, jejich celoživotního vzdělávání v souladu se

⁴⁸ Stanislav Štech dodává: "Tohle nejsou zrovna znalci regionálního školství a liberální postoje nemusí vždy progresivní ve smyslu zlepšení kvality vzdělávání. A nepřeceňoval bych roli Senátu PČR při jeho omezené legislativní pravomoci."

⁴⁹ Stanislav Štech dodává: "Chápu pochybnosti, ale tady bych přece jen za rok 2018 dal jen jedno mínus. Je to tak 50 na 50. Navýšení rok 2018 prošlo, na rok 2019 vybojováno. To, že se nezakotvilo další navýšování už teď ve výhledech je sice mínus, ale dá se to ještě napravit, včetně korekce vzhledem ke zvyšování platů v ostatních sférách."

⁵⁰ Střednědobý výhled státního rozpočtu na roky 2020 a 2021, tab. č. 2:

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Navrh_2019_Strednedoby-vyhled-statniho-rozpocetu-Ceske-republiky-na-leta-2020-a-2021.pdf. Jiří Nantl dodává: "Není-li částka zahrnuta ve střednědobém výhledu, pak vláda s takovým výdajem úředně nepočítá."

⁵¹ Studie think-tanku IDEA z roku 2018 zabývající se platy učitelů v ČR: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_5_2018_Vyssi_platy_ucitelu/files/downloads/IDEA_Studie_5_2018_%20Vyssi_platy_ucitelu.pdf.

strategickými cíli vzdělávacího systému, ale také s revizí kurikula či redesignem vstupních a výstupních zkoušek systému (výstup ze ZŠ, přijímací zkoušky na SŠ a maturita) nelze očekávat, že samotné navýšení platů učitelů způsobí pozitivní změnu.

+/-- Navrhované otevření pedagogické profese neřeší problém stárnutí učitelů a jejich faktického nedostatku⁵²

Už během působení ministrů Kateřiny Valachové a Stanislava Štecha byl zpracován návrh novely zákona o pedagogických pracovnících⁵³, který by uvolnil kvalifikační kritéria pro část učitelů na středních školách, konkrétně pro učitele odborného výcviku (mistry), jichž je na odborných školách akutní nedostatek, respektive jejich úroveň je s ohledem na malý zájem o tuto profesi pochybná. Během kulatého stolu SKAV a EDUin na téma nedostatku učitelů v regionálním školství (18. 10. 2018)⁵⁴, jehož se účastnili zástupci MŠMT, jednoznačně vyplynulo, že ředitelé základních i různých typů středních škol pociťují významný nedostatek učitelů. Zástupci ministerstva Klára Bezděková a Petr Bannert v pozic ředitelů odborů základního a středního školství potvrdili, že si ministerstvo uvědomuje problém samotný i jeho narůstající urgenci. Poněkud překvapivě však ministerstvo plánuje teprve realizovat analýzu stavu, byť problém s nedostatkem učitelů je podle zpráv ze škol a regionů patrný již několik let. Situaci ředitelů zkomplikovala novela zákona přijatá za působení ministra Marcela Chládky (2014), jež stanovila povinnost, aby učitelé disponovali učitelským vzděláním vysokoškolského charakteru (s drobnými výjimkami).⁵⁵

Ministerstvo školství přitom disponuje statistikami, jež ukazují míru stárnutí učitelů na základních a středních školách v posledních letech, stejně jako nízký přírůstek učitelů v mladším a mladším středním věku.⁵⁶

⁵² Stanislav Štech dodává: *“Neřeší a spíše zhorší kvalitu vzdělávání. Stárnutí a odchody z profese jsou nyní akutním problémem v řadě vyspělých zemí a poukazuje na to i aktuální šetření OECD. ČR na tom zdaleka není nejhůře (což samozřejmě nemá vést k zavírání očí před problémem - jen že problém je to zřejmě hlubší - viz Andreas Schleicher (2018), Valuing our Teachers and Raising their Status: How Communities Can Help, International Summit on the Teaching Profession, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264292697-en>. Nebo taky Cheryl J. Craig (2017) International teacher attrition: multiperspective views, Teachers and Teaching, 23:8, 859-862, DOI: 10.1080/13540602.2017.1360860. Jiří Nantl dodává: “Obecně k celé problematice: V diskusích zaniká, že zákon o pedagogických pracovnících představuje zcela unikátní podobu regulované profese, která nemá centrálního regulátora s registrem oprávněných vykonavatelů profese. Zákon sice stanovuje (odkazem na typ studia, což je také problematické) na vysokoškolské studijní programy, avšak posuzování splnění kvalifikace se odehrává decentralizovaně, není žádný přehled MŠMT o tom, kdo je vlastně oprávněný učitel. Primárně je tohle nutno změnit a zavést normální mechanismy známé u jiných regulovaných povolání, pak by se daleko lépe řešily i dílčí otázky typu např. jak umožnit vstup do profese jinou než tradiční dráhou.”*

⁵³ Komentář EDUin k návrhu novely z poloviny roku 2018: <http://www.ceskaskola.cz/2018/06/eduin-k-novele-zakona-o-pedagogickych.html>.

⁵⁴ Záznam diskuse: https://youtu.be/ieVFq-6_hR0.

⁵⁵ Článek shrnující výjimky z novely: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vzdelavani-kvalifikace-ucitele-pedagogove-chladek-senat-skola.A140827_111036_domaci_hv. Tomáš Bouda dodává: *“Podstatnější je ukončení desetileté legislativní výjimky k 1. 1. 2015; novelizace ministra Chládky dopad mírně zmírnila.”*

⁵⁶ Statistiky z roku 2017: . <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>. Arnošt Veselý dodává: *“MŠMT nedisponuje přesnými statistikami. Informace o učitelích přebírá od Ministerstva financí. Potřebovali bychom ale znát přesnou míru aprobací v*

MŠMT na konci roku 2018 předložilo vládě progresivnější novelu zákona o pedagogických pracovnících, než jaká byla předložena v polovině roku 2018.⁵⁷ Tato novela, pokud projde schválením, umožní ředitelům základních a středních škol přijmout absolventy nepedagogického magisterského programu VŠ (k výkonu povolání učitele 2. stupně ZŠ a SŠ) a po dobu tří let považovat jeho kvalifikaci za dostatečnou.⁵⁸ Zákon předpokládá, že během působení si takový učitel pedagogickou kvalifikaci doplní.⁵⁹

Toto řešení je však pouhou snahou odvrátit kolaps, který hrozil, pokud by ředitelé škol byli nadále vázáni stávající podobou zákonných kritérií. Miroslav Hřebecký k tomu pro Českou školu na dotaz, zda může novela řešit stávající problém, uvádí: “Bohužel nemůže. Systém projevuje známky agónie a mnozí ředitelé si už připadají podobně. Dokud se zásadně nezlepší financování a platové poměry, bude to při zaměstnávání nových lidí ve školství stále improvizování bez budoucnosti.”⁶⁰

---

předmětech, které učitelé aktuálně vyučují, a to včetně regionálního členění.” Stanislav Štech dodává: “Nedisponuje “přesnými” statistikami, ale v minulosti si analýzu provádělo (2017). Nezveřejnilo ji, protože data byla nejen proměnlivá, ale taky nejistá.” Ondřej Neumajer dodává: “Absence aktuálních dat o učitelích, kterou měl řešit ministerstvem avizovaný, ale nerealizovaný registr učitelů je značný problém. Koncem roku 2018 iniciovalo MŠMT šetření ke stavu učitelů v regionálním školství. Jistým problémem je skutečnost, že tato data budou aktuální pouze k danému termínu sběru, nejedná se tedy o systémový nástroj vzdělávací politiky, jako spíše o první pomoc. Tomáš Bouda dodává: “Výroční zpráva ČŠI 17/18: nepříznivá věková struktura stagnuje, zvyšuje se věk a délka praxe ředitelů.”

⁵⁷ Návrh novely: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSAYUBH2LV>. Ondřej Neumajer dodává: “Stejná novela by měla přinést i zrušení udělování akreditací DVPP ministerstvem běžným vzdělávacím programům s výjimkou kvalifikačních a např. specializačních vzdělávacích programů.”

⁵⁸ Jiří Němec dodává: “Novelou zákona je učitelská profese označena jako regulovaná. MŠMT na jedné straně striktně reguluje přípravu budoucích učitelů (co do počtu hodin praxe, ped.-psy. předmětů apod.) prostřednictvím Rámcových požadavků - dostupné ZDE: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/ramcove-pozadavky-na-studijni-programy-jejichz-absolvovanim>, na straně druhé připravovanou novelou zákona tyto požadavky zcela popírá. Vytváří tak nerovné podmínky v přípravě budoucích učitelů. Zároveň ani danou novelou neříká, jakou podobu by mělo mít ono ČŽV vzdělávání, kterým by si měl daný učitel v horizontu 3 let doplnit vzdělání a kým by mělo být garantováno.”

⁵⁹ Stanislav Štech dodává: “To považuji nikoli za progresivní, ale za děs. Včetně té možnosti ředitelů si vybírat i mezi nekvalifikovanými. Např. Finsko řeší problém s příliš velkou ředitelskou autonomií právě ve výběru kantorů (pouze mezi kvalifikovanými), protože se rozevírají nůžky mezi kvalitou škol na severu a v regionech s menšinami a škol v centrech. A proč by si tito pedagogicky nekvalifikovaní měli vzdělání doplnit během tří let, když už se 2x muselo prodlužovat lhůta na doplnění a nestačilo leckdy ani 10 let?”

⁶⁰ Vyjádření Mirka Hřebeckého pro Českou školu: <http://www.ceskaskola.cz/2019/01/miroslav-hrebecky-k-novele-zakona-o.html>. Tomáš Bouda dodává: “Neben financování, ale také systém přípravy a podpory pedagogů zejména na počátku jejich profesní kariéry. Připravená novelizace zákona o pedagogických pracovnících by mohla situaci ještě zhoršit, protože zvýšením počtu nekvalifikovaných a neaprobovaných učitelů se sníží krizové napětí a tím se mohou oddálit nutná výše zmíněná systémová opatření. Ale k tomu zřejmě nedojde, protože oddálený a modifikovaný požadavek kvalifikovanosti neodstraní hlavní důvody nezájmu o učitelské povolání. Upozorňuji také na konstatování ve zprávách ČŠI: ... V používání různých metod a v aktivizaci žáků dosahují nekvalifikovaní a neaprobovaní horších hodnot (VZ 17/18)... Ve zprávě “Srovnání vybraných znaků méně úspěšných a velmi úspěšných tříd” přisuzuje ČŠI kvalifikovanosti významný znak úspěšnosti. Proto raději zajišťovat nástupy do praxe kvalifikovaných pedagogů, bránit jejich odchodů a motivovat je k návratu do školství.”

+ / --- Centrální nepodkročitelná bodová hranice pro přijetí na obory středních škol u jednotných přijímacích zkoušek (cut-off skóre)⁶¹

Koncem roku 2018 navrhla Asociace krajů ČR ústy své předsedkyně a hejtmanky Jany Mračkové Vildumetzové zavést bodovou hranici pro přijetí na střední školy, tzv. cut-off skóre.⁶²⁶³ Deklarovaným cílem je snížit počet neúspěšných maturantů. Ten v češtině, která je jedinou zkouškou, jíž všichni žáci nyní skládají společně, meziročně roste. Zatímco před pěti lety se pohybovala neúspěšnost kolem dvou procent, během letošního jarního termínu neuspělo okolo deseti procent. Naneštěstí neexistuje komplexní analýza, která by zjišťovala příčiny neúspěchu žáku ve společné části maturitní zkoušky. Samotná myšlenka zavést cut-off skóre by ale provedla jen selekci na vstupu a výsledky žáků by pochopitelně nezměnila. Řešení nenabízí kroky ke zlepšování vzdělávání žáků, pouze předpokládá, že dojde k tabulkovému zvýšení měřitelných výsledků na konci SŠ vzdělávání.

EDUin k tématu vydal position paper⁶⁴, v němž varuje před negativním vlivem zejména na ty nejslabší ve společnosti, kteří si nebudou moci dovolit přípravu na test formou. Jde tedy o socioekonomicky slabší rodiny, které již nyní čelí řadě překážek v přístupu ke vzdělávání svých dětí. Zároveň je velmi pravděpodobné, že by se výuka na základních školách výrazně zaměřila na učivo nezbytné k testu, a tak popřela myšlenku jinak svobodných principů stavby kurikula. V neposlední řadě stojí skutečné zájmy Asociace krajů, která neskrývá, že pomocí cut-off skóre chce získat více žáků pro učební obory tak, jak požadují někteří zaměstnavatelé.⁶⁵ EDUin tudíž upozorňuje, že vzdělávací systém nesmí být vazalem

⁶¹ Jana Straková dodává: *“Nejde jen (a ani zejména) o to, že si děti s nízkým socioekonomickým statusem nezaplátí přípravu na zkoušky, jde o to, že je ani nikdo nemotivuje k tomu, aby se o studium ucházely. Debata o cut-off score poněkud zastínila problematičnost zkoušek jako takových. O té se již se nediskutuje, již jsme se s nimi pravděpodobně smířili. Pokud ale mají být jednotné zkoušky, z hlediska nerovnosti by opravdu bylo lepší, kdyby byly testovány všechny děti v 9. třídě. Lepší by to bylo i z hlediska logistiky – současná varianta se dvěma koly je naprosto nesmyslně složitá a drahá. Myslím, že je třeba opakovaně zmiňovat, že je především sporná současná podoba jednotných přijímacích zkoušek a vůbec to, zda mají nějaké být. Dále při diskusi k minimální hranici úspěšnosti by stálo za to zmínit potenciální dopad na regiony. Pokud by byla minimální úspěšnost stanovena na národní úrovni, docházelo by k tomu, že v regionech, které potřebují vzdělanostně posílit, by došlo naopak k oslabení, neboť by vyšší podíl žáků odcházel do učilišť, s čímž by pravděpodobně byl spojen vyšší odliv vzdělaných lidí z těchto regionů. K tomuto jevu by ovšem paradoxně došlo zřejmě i v případě, že by si minimální hranici úspěšnosti stanovovaly kraje samy, neboť právě Ústecký a Karlovarský kraj měly o toto opatření eminentní zájem s cílem nasycit poptávku zaměstnavatelů po manuální síle.”*

⁶² Mirek Hřebecký k tomu dodává: *“Nejde ani o jednotný postoj zástupců krajů, jako o hlasitou menšinu reprezentovanou zejména hejtmany Karlovarského a Moravskoslezského kraje. Právě těch dvou, kterým může omezení v přístupu ke vzdělávání v podobě cut-off skóre ublížit nejvíce.”*

⁶³ Kraje chtějí ztížit přijímačky na střední školy. Kdo je neudělá, měl by jít na učňák:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministr-skolstvi-robot-plaga-nepodpori-navrh-kraju-na-cut-o/r~d775d8a0e41511e8b7c1ac1f6b220ee8/>.

⁶⁴ Position paper k tématu cut-off: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/cut-off-skore-nepodkrocitelna-hranice-v-prijimacich-zkouskach-do-maturitnich-oboru/>.

⁶⁵ Jiří Hlavenka upozorňuje: *“Určitá část zaměstnavatelů, tedy především představitelé velkých průmyslových firem jsou výrazně nadreprezentováni ve svém vlivu na politické rozhodování, a to jak v oficiálních "partnerských" orgánech prostřednictvím tripartity a Hospodářské komory, tak ovšem v celé řadě svých tzv. profesních organizací, které působí jako silná a dobře financovaná lobby směrem k politikům i médiím. Tyto velké (obvykle výrobní) podniky mají primární zájem o velký objem lidské síly vypadávající z učebních oborů, zatímco sofistikovanější pracovní síla je spíše ohrožuje (startupy, high-tech atd).”* Milena Jabůrková reaguje: *“S tímto tedy nesouhlasím, nás rozhodně zajímá sofistikovaná pracovní síla.”*

pracovního trhu a uzpůsobovat svoji strukturu krátkodobým potřebám průmyslu v zemi.⁶⁶ Snaha represivně přesouvat žáky do učebních oborů je nevhodná i z pohledu současné kvality těchto škol, jimž je vytýkán nízký počet všeobecně vzdělávacích předmětů nebo příliš úzkoprofilové zaměření oborů⁶⁷. Pozitivním aspektem problému je, že se zvedla poměrně silná vlna odporu ze strany expertů, řízení systému i stakeholders. Proti zavedení se vyjádřil ministr školství Robert Plaga (z důvodu disproporčního dopadu zejména na obory obsazované převážně dívkami)⁶⁸, Svaz průmyslu a dopravy (z důvodu negativního dopadu na některé trhem práce potřebné maturitní obory)⁶⁹, Česká školní inspekce (navrhuje úplně změnit koncept přijímacích zkoušek a eliminovat vliv výsledků v předmětech ve prospěch studijních předpokladů)⁷⁰, Cermat (vysoce rozdílná kvalita škol způsobuje nerovnost v podmínkách v případě cut-off skóre).⁷¹⁷²

+/- ČŠI pokračuje v přípravách Komplexního systému hodnocení - pomůže přetvořit chronický nedostatek dat?

Česká školní inspekce realizuje Komplexní systém hodnocení, v němž dojde k “propojení externího a interního hodnocení škol (a vybraných školských zařízení) na všech úrovních, tedy na úrovni hodnocení vzdělávací soustavy České republiky, kde je externí hodnocení vykonáváno prostřednictvím mezinárodních šetření (zejména PISA, PIRLS, TIMSS a TALIS, jejichž realizace v rámci České republiky je rovněž součástí projektu) a interní hodnocení v tomto kontextu realizuje Česká školní inspekce, a na úrovni hodnocení školy, kde externí hodnocení zajišťují Česká školní inspekce a zřizovatel a interní hodnocení je prováděno autoevaluačními nástroji”⁷³ Projekt podpořený evropskými strukturálními fondy ČŠI realizuje v průběhu 5 let a zanedlouho se dostane do poloviny doby realizace. ČŠI zveřejňuje údaje o vzdělávacím systému prostřednictvím svých výstupů v podobě tematických zpráv, výroční

⁶⁶ Milena Jabůrková dodává: *“Rozhodně ale musí se zaměstnavateli mluvit, například proto, aby měl poněti, kam směřuje technologický vývoj.”*

⁶⁷ Jana Straková (2015) Strong vocational education – a safe way to the labour market? A case study of the Czech Republic, Educational Research, 57:2, 168-181, DOI: 10.1080/00131881.2015.1030853.

⁶⁸ Článek s vyjádřením postoje ministra školství ke cut-off skóre: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cut-off-score-robert-plaga-tripartita-msmt-nepodkrocitelna-hranice-prijimaci-zkousky.A181119_165750_domaci_brzy. Jiří Nantl dodává: *“Současně ve veřejné diskusi a zejména vnímání politické reprezentace naprosto překvapivě zatím nejde o významné téma, což je ještě více alarmující.”*

⁶⁹ Oficiální postoj Svazu průmyslu a dopravy ČR ke cut-off skóre: <https://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/12366-svaz-prumyslu-na-tripartite>.

⁷⁰ ČŠI ke koncepci přijímacích zkoušek: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/inspekce-prijimaci-zkousky-by-nemely-overovat-znalosti-z-predmetu/1698413>. Stanislav Štech dodává: *“Viz výše, jde o nepochopení sociokulturní determinace ‘studijních předpokladů’. Nepodkročitelný cut-off score je nepřijatelný z mnoha důvodů, ale řešením není vsadit na ještě méně ‘čitelné’ rozdíly ve výkonech žáků.”*

⁷¹ Rozhovor s ředitelkou Cermat: <https://www.novinky.cz/domaci/493634-povinna-matematika-zvysi-pocty-neuspesnych-maturantu-rika-nova-sefka-cermatu.html>.

⁷² Tomáš Bouda dodává: *“Jako jednu z příčin neúspěšnosti při maturitách, ale i při závěrečných zkouškách, vidím nesoulad mezi autonomií škol a jejich odpovědností za výsledky edukace. Místo snižování autonomie na vstupu navrhuji zvyšování odpovědnosti za výstupy (sledování odchodů žáků, plánů předcházení školní neúspěšnosti, nepřipouštění k závěrečným examinačním, úspěšnost při nich, další uplatňování...). Zde by se mohla lépe, ale pravda obtížněji, uplatnit role krajů jako zřizovatelů SŠ.”*

⁷³ Komplexní systém hodnocení: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Projekty-ESF/Komplexni-system-hodnoceni>.

zprávy, ale také prostřednictvím sekundárních analýz. Tomáš Zatloukal uvádí: *“Z dosud zveřejněných výstupů je žádoucí upozornit zejména na sekundární analýzy ze šetření TIMSS 2015 a PISA 2015, Analýzu zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností, Zprávu o možnostech sledování inkluzivních přístupů na úrovni školy, Komplexní analýzu dostupnosti stávajících datových zdrojů a jejich upotřebitelnosti, publikace s uvolněnými úlohami PISA 2015, TIMSS 2015, PIRLS 2016 a další.”*⁷⁴ V kontextu rozhodování o vzdělávací politice lze připomenout neustále opakované tvrzení, že neexistuje dostatečný počet dat a jejich vyhodnocení, které by mohlo vzdělávací politiku a její části informovat a stavět jí kritické zrcadlo - závěry k nimž dochází mj. nedávná evaluace Strategie 2020 nebo publikace ÚVRV.⁷⁵ ČŠI by měla více zpřístupnit, jaké pokroky v projektu již udělala, a nejlépe zapojit i odbornou veřejnost do diskuse, jež má dle inspekce vyústit v efektivnější a kvalitnější vzdělávací soustavu.⁷⁶

-- Pokračující nerovnosti v rámci vzdělávací soustavy - čas na její významnou reformu?

Existující nerovnosti ve vzdělávacím systému jsou alarmující a významně ovlivňují základní premisu rovných příležitostí pro všechny děti bez ohledu na jejich zázemí, pohlaví nebo etnicitu. Mezi školami panují nemalé rozdíly ve výsledcích jejich žáků, které do značné míry mohou reflektovat rozdílnou kvalitu poskytovaného vzdělávání také vlivem souhrnného

⁷⁴ K dispozici na webu ČŠI v sekci Publikace <https://www.csicr.cz/cz/DOKUMENTY/Publikace>. Z mezinárodních šetření je vhodné upozornit na publikaci Týmové řešení problému PISA 2015 <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Publikace/Vysledky-PISA-2015-Tymove-reseni-problemu>.

⁷⁵ Mirek Hřebecký k tomu dodává: *“Je možné hovořit o jistém druhu rivality mezi MŠMT a ČŠI, jejichž informační databáze nejsou plně propojené a mnohá data nejsou sdílena, natož zpracována a analyzována.”*

⁷⁶ Tomáš Zatloukal upozorňuje: *“Vývoj projektu je součástí monitorovacích zpráv zasílaných řídicímu orgánu a pro informaci každé 3 měsíce je předkládána zpráva o realizaci do porady vedení MŠMT. Veřejně dostupné informace k realizaci projektu jsou v informačním bulletinu ČŠI:*

<https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Informacni-bulletin>. Pokroky projektu jsou komunikovány s odbornou i další veřejností uvnitř resortu (monitorovací zprávy, jednání řídicího výboru, zprávy o realizaci pro porady vedení MŠMT, společná jednání resortních institucí realizující individuální systémové projekty), vně resortu (interní oponentní skupina, odborné panely ředitelů škol, zřizovatelů, zástupců veřejného akademického i neziskového sektoru, regionální informační panely atp.), v odborných periodících jako je Řízení školy, Učitelské noviny a konečně na webu ČŠI. Výzkumné využívání dat je záležitostí výzkumných institucí, ČŠI mezi ně nepatří. Spolupráce s těmito institucemi zejména v poskytování dat však probíhá, např.: výzkumníci z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy nebo třeba Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Výstupy jsou pak ale záležitostí těchto institucí a nikoliv ČŠI.

Jana Straková upozorňuje v souvislosti s organizacemi podílejícími se na zjišťování výsledků vzdělávání (Cermat, ČŠI): *“Je možno je (opatrně) chválit, ale je nutno trvat na tom, aby se tvůrci testů důkladně vzdělávali v psychometrii a poučeně prezentovali výsledky své práce. Musíme mít například k dispozici daleko více informací o*

charakteristikách testů, o metodách jejich vývoje, standardech, které naplňují. Zvýšení odbornosti je zcela nezbytné pro konstrukci adaptivních testů. Zároveň ČŠI prezentuje analýzy o úrovni mediální a sociální gramotnosti, které jsou široce citovány, ale o testech ani o metodě, která vedla ke stanovení referenční úspěšnosti, nemáme dostatek informací.”

socioekonomického statusu školy.⁷⁷ Rozdíly existují i mezi regiony a jsou jen posilovány nesprávně uchopenou politikou spádových oblastí,⁷⁸ které mohou rozdíly ještě umocňovat. Neméně důležitou roli v nerovném přístupu k žákům hrají učitelé a jejich postoje. Ty často odporují požadavku moderního vzdělávacího systému individualizovat přístup a nechovat předsudky a stereotypy vůči žákům. Inkluzivní prostředí hraje důležitou roli v desegregaci menšin a umožňuje maximalizaci potenciálu každého dítěte.

Selektivita českého systému do určité míry variuje dle socioekonomické situace v krajích (významně lepší výsledky standardizovaných testů v Praze oproti nejhůře se rozvíjejícím krajům jako je Karlovarský nebo Ústecký), tak dle lokálních specifik spádových oblastí. Systém víceletých gymnázií fakticky slouží k reprodukci vyššího socioekonomického statusu dítěte, a je tudíž téměř výhradně dostupné lépe situovaným ve společnosti, jak potvrdil výzkum CLoSE, jenž mj. zmapoval bohatství žáků studujících na víceletých gymnáziích.⁷⁹ Ústav pro výzkum a rozvoj vzdělávání připravil sadu doporučení, které by zvýšit spravedlnost vzdělávacího systému.⁸⁰⁸¹

+/-- Předškolní vzdělávání: Z neschopnosti zacílit podporu se stát uchyluje k plošným a neefektivním řešením, která následně revokuje

Předškolní vzdělávání prodělalo díky novelizaci poměrně významné změny už během období sociálnědemokratických ministrů Kateřiny Valachové a Stanislava Štecha. Kateřina Valachová prosadila do novely školského zákona jak diskutovaný povinný poslední školní rok, tak povinnost přijímat ke vzdělávání děti od věku 2 let (s odsunutou účinností).

Povinný školní rok zůstává v účinnosti i po následné novelizaci po změně vlády. Podle původních intencí podporovatelů měl povinný rok předškolního vzdělávání před nástupem

⁷⁷ Vychází z šetření PISA 2015: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/422922-v-cr-je-sou-mezi-skolami-velke-rozdily-zakum-to-neprospiva.html>.

⁷⁸ Arnošt Veselý dodává: „Ale jaká je ta správná? Shoda na tom neexistuje.“

⁷⁹ Viz https://www.pedf.cuni.cz/PEDF-865-version1-tz_close2017pridana_hodnotavg_pdf.

⁸⁰ Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu: http://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/files/2016/04/Spravedlivy_start.pdf.

⁸¹ Jana Straková dodává: „Všechny uvedené diskuse o nerovnostech se mi zdají trochu nedotažené. Mně se zdá důležité opakovaně zdůrazňovat, že na úrovni povinného vzdělávání není patrná systematická snaha nerovnosti eliminovat (tedy zajistit kvalitní vzdělávání ve všech školách pro všechny děti). MŠMT na jedné straně jeví tendenci k omezování vzniku soukromých škol, ale na druhé straně umožňuje živelnou a nekontrolovanou diferenciaci ve veřejném školství v rámci povinného vzdělávání spojenou s tvorbou rozmanitých výběrových škol a zejména výběrových tříd ve veřejných školách, kde si rodiče za nadstandardní služby připlácejí. Tyto třídy pak nabízejí za úplatu servis, který by měl být naprostou samozřejmostí (např.

<https://svetvzdelani.webnode.cz/>, <http://pedacademy.cz/vzdelavaci-programy/ped-na-zs/ped-na-zs-zs/prijimaci-rizeni-pz/>). V této situaci je nejen směšné regulovat soukromé školy, ale pokrytecké je rovněž propagovat inkluzivní vzdělávání. To bude zcela k ničemu, neboť děti, které byly dříve ve zvláštních školách, budou nyní v běžných ZŠ a ostatní děti budou ve výběrových školách a třídách všeho druhu. Tento vývoj hodně připomíná vývoj v řadě rozvojových zemí. Radko Sáblík dodává: „Je dost pravděpodobné, že pokud nedojde k významné změně v pojetí výuky na veřejných základních školách, tak vzniknou dva paralelní systémy (světy), jeden pro ty, co si mohou dovolit za výuku svých dětí platit, a druhý pro ty „druhé“. Kam zamíří ti nejlepší učitelé, je asi taky vcelku jasné, neboť v prvním případě nebude nikdo vázaný tarifem a nejspíš ani tak omezeným rozpočtem. Samostatnými faktory, zvyšujícími rizikovitost nerovnosti ve vzdělávání, jsou víceletá gymnázia (motivace rodičů dostat děti k „lepšímu“), způsob přijímání na střední školy, postavené na znalostních předmětových testech a samotné pojetí vzdělávání na ZŠ a SŠ, založené na vnější motivaci.“

do základní školy snížit handicap dětí, které přicházejí do základních škol nepřipravené, mají problémy s adaptací a jejich vzdělávání je tak zatíženo od samého počátku tím, že nezvládnou elementární předpoklady k dalšímu rozvoji.⁸²

Dle tematické zprávy ČŠI, která se věnuje dopadům změny legislativy v souvislosti s povinným rokem předškolního vzdělávání, se nepodařilo naplnit základní předpoklad, tedy že se zvýší účast pětiletých dětí.⁸³ Zároveň se ale nepotvrzují obavy kritiků plošného řešení, kteří se domnívali, že stát bude prostřednictvím represivních opatření vynucovat účast bez ohledu na úroveň dětí z hlediska jejich školní připravenosti a sociální adaptability. Ve skutečnosti nejsou zapojené instituce, zejména mateřské školy, efektivně zákonnou povinnost naplňovat a vzhledem k obtížím s tím spojeným se tomu velmi pravděpodobně dobrovolně vyhýbají. Tím pádem ale není naplněn záměr snížit handicap dětí ze sociálně zatíženého prostředí a zákonné opatření tak zůstává pouhou formalitou.⁸⁴

V podstatě jedním z prvních legislativních zásahů nové vlády bylo vynětí povinnosti péče o dvouleté děti ze školského zákona. Došlo k tomu na nátlak zřizovatelů (obcí) i samotných mateřských škol na základě argumentu, že není možné za stávající situace takovou péči poskytovat, neboť počet dětí ve třídách, rozdílná povaha péče o mnohem méně samostatné děti a nedostatečné vybavení to neumožňují v režimu práva rodičů na přijetí dítěte.⁸⁵ Vedle argumentace týkající se připravenosti mateřských škol se ovšem na postoji k předškolní péči o dvouleté děti v rámci veřejné diskuse podepsal střet paradigmat na jedné straně reprezentovaný Markem Hermanem, bývalým učitelem, lektorem Fakulty tělesné kultury UP v Olomouci a profesionálním lobbyistou, a na straně druhé psycholožkou Eliškou Kodyšovou, ředitelkou organizace Aperio, či psychologem a bývalým ministrem školství Stanislavem Štechem.⁸⁶⁸⁷ Strana odpůrců argumentuje tím, že "dvouleté děti mají být u mámy". Kritika jim vyčítá, že model rodiny, která naplňuje potřebné předpoklady, není možné naplnit tam, kde chybí sociální a ekonomické podmínky. Diskuse každopádně ilustruje velmi těžkou situaci při prosazování vzdělávací politiky, která stojí proti určitému tradičnímu paradigma, jež ho racionálně neakceptuje.⁸⁸⁸⁹

⁸² Stanislav Štech dodává: "Není to tak úplně pravda. Podle některých podporovatelů to mělo být zejména kvůli sociokulturně znevýhodněným dětem. Hlavně však ale šlo o posílení posledního roku MŠ jako přípravy na školu (a mírný odklon od hrového pojetí tzv. prodlouženého dětství). Ale to skoro nikdo v médiích nezmiňoval."

⁸³ Tematická zpráva ČŠI: <https://www.csicr.cz/getattachment/494adcd7-2e4b-40a7-b564-383d964ce14d/TZ-Dopady-povinneho-predskolniho-vzdelavani.pdf>. Tomáš Bouda dodává: "Obsahově jde o desetiletou povinnou školní docházku (ve světě nic výjimečného). Měla by být kodifikována i zajišťována formálně."

⁸⁴ Stanislav Štech dodává: "To je jen domněnka - možná zatím není dosaženo potřebných efektů - ty mají být zejména vzdělávací v podobě pre-rekvizit školního vzdělávání. A seriózně lze "edukační efekt" hodnotit až za několik let a ne podle čísel, kolik dětí se nedohledalo nebo nezapsalo."

⁸⁵ K argumentaci proti povinnosti mateřských škol přijímat dvouleté děti:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nektere-skolky-mohou-byt-pro-dvoulete-deti-nebezpecne-zijisti/r~89ac9e7c050511e9a0680cc47ab5f122/>.

⁸⁶ Článek shrnující argumenty Hermana i Kodyšové: https://www.lidovky.cz/relax/veda/bitva-o-dvoulete-patri-do-materske-skolky.A180217_200006_In_veda_krku.

⁸⁷ Stanislav Štech argumentuje ve prospěch právního nároku na umístění dvouletých dětí v mateřských školách: <http://denikreferendum.cz/clanek/26712-dvoulete-deti-jiz-v-materskych-skolach-jsou-budeme-se-tvarit-ze-nikoli>.

⁸⁸ Tomáš Bouda dodává: "Péči o děti dvouleté je třeba řešit komplexněji jako péči o děti mladší tří let, protože stále více matek i mladších než dvouletých dětí vstupuje do úplného či částečného pracovního poměru

Největší problém ale představuje fakt, že legitimní záměry státu (pomoc dětem ze sociálně zatíženého prostředí) není možné realizovat efektivně a adresně, respektive není k tomu ochota a vůle ze strany vykonavatelů moci. Tyto legitimní záměry pak nejsou naplněny a hrozí jejich diskreditace namísto snahy o nalezení efektivních řešení.

+/- Obědy zdarma a déjà vu neschopnosti české vzdělávací struktury přijímat efektivní opatření

V posledních měsících roku 2018 se stal veřejným tématem týkajícím se školství a vzdělávání návrh poslankyně Kateřiny Valachové uzákonit poskytování obědů zdarma plošně v mateřských a základních školách. Argumentem bývalé ministryně je, že v českých školách je údajně relativně hodně dětí, které nemají dostatečnou podporu ze strany rodiny, což se projevuje i na nedostatečném stravování. Návrh se setkal s pochopením premiéra Andreje Babiše, naopak vzbudil ostrou kritiku opozice. Návrh počítá s plošným poskytováním obědů zdarma bez ohledu na ekonomickou a sociální situaci rodiny. Ministr školství Robert Plaga se vůči plošné podpoře tohoto typu staví odmítavě.⁹⁰

Je pravděpodobné, že návrh navazuje na v současnosti dobíhající (a zdaleka ne plně využitý) program administrovaný z prostředků EU ministerstvo sociálních věcí, určený pro děti ze sociálně slabých rodin,⁹¹ a také na analýzu, kterou ve spolupráci s výzkumnou agenturou agenturou Median provedla Open Society Fund Praha, která poukazuje na pozitivní vliv podobného podpůrného opatření na motivaci ke vzdělávání a dalších pozitivních aspektů.⁹² Analýzu shrnující poznatky z Velké Británie a dosavadní tuzemskou praxi připravil na začátku roku 2018 Štěpán Kment.⁹³ Ve Velké Británii jsou kromě zacílení programu na sociálně potřebné děti sbírána data, která slouží ke sledování jejich průchodu vzdělávacím systémem a ke snižování sociální exkluze.

Je symptomatické pro český vzdělávací systém (státní správu), že místo hledání způsobu jak cíleně podpořit děti, které to potřebují a jimž by obědy zdarma mohly ve vzdělávání pomoci, navrhuje zákonodárce plošné řešení a distribuci toho, co je určeno jako pomoc v nouzi, všem bez ohledu na jejich socioekonomický status.⁹⁴ To vyvolává jednak pochopitelnou reakci ve

(celosvětový jev) - chtějí, ekonomika to vynucuje. O tuto péči se v zemích EU resorty dělí, převažuje resort sociální - viz např. Průcha, J. (2017) Vzdělávací systémy v zahraničí."

⁸⁹ Jana Straková dodává: "V diskusi je upozaděna situace žen, které potřebují cenově dostupnou veřejnou péči, aby mohly děti finančně zabezpečit. Srovnání se zahraničím ukazuje, že ČR má velmi nízkou docházku dětí mladších tří let do zařízení. Většina zemí garantuje veřejnou péči (často v nějaké omezené míře, aby dítě trávil dost času v domácím prostředí) od 1 roku věku."

⁹⁰ Viz odkaz k tématu v souhrnu.

⁹¹ Článek shrnuje kromě základních informací o programu také nezáměr některých krajů obědy zdarma dětem ze sociálně slabých rodin zajistit: https://zpravy.idnes.cz/dotace-skola-obedy-penize-rodice-da8-/domaci.aspx?c=A180527_191616_domaci_bur.

⁹² Analýza Medain a OSF Praha: <http://osf.cz/cs/publikace/obedy-zdarma-v-predskolnim-a-zakladnim-vzdelavani/>.

⁹³ Neschopností poskytnout podporu sociálně slabým dětem např. ve formě stravování ochuzuje český vzdělávací systém o potřebná data: <https://www.eduin.cz/clanky/perpetuum-programy-bezplatnych-obedu-pro-potrebne-skolaky-jsou-roztristene-prichazime-o-dulezita-data/>.

⁹⁴ Stanislav Štech dodává: "Tento 'commonsensový' postoj ignoruje negativní symbolický a psychologický efekt selektivního, adresného přístupu. Takové děti jsou nálepkovány jako ti "chudáci". Mimochodem, tatáž souvislost na jiném příkladu: dodnes existující předpis jednotné uniformy v řadě zemí (a většinou u elitních škol) má jako

smyslu “populismu” a plýtvání veřejnými fondy, jednak takové řešení větší část prostředků, které by mohly skutečně efektivně pomáhat, vynakládá bez očekávaného pozitivního dopadu. Obojí může velmi významně poškodit samotný - legitimní a žádoucí - záměr v jeho politické realizaci.

Ministr Robert Plaga předložil na přelomu roku 2018 a 2019 vládě návrh novely školského zákona, podle kterého by stát hradil obědy zdarma žákům MŠ a ZŠ s nárokem na příspěvek na dítě.⁹⁵ Jde o stejný princip, podle kterého jsou poskytovány obědy v programu MPSV.

V souvislosti podobně nastaveným režimem povinného roku předškolního vzdělávání obě sociálně inkluzivní, vzdělávací politiky indikují potřebu koncentrace vynaložených prostředků tam, kde jsou třeba, a to nejen v oblasti školství, ale napříč resorty školství, sociálních věcí či zdravotnictví. Zahraniční zkušenosti by mohly pomoci snížit obstrukční efekt českého resortismu.

+/- Reformy přijímacích zkoušek a maturit stále ve formě úvah se zvyšujícím se tlakem na “rychlá” a rizikově zatížená řešení (zvyšování náročnosti maturit, cut-off skóre v přijímacích zkouškách na SŠ)

V roce 2018 vydala Česká školní inspekce tematickou zprávu zaměřující se na střední školy s vysokou neúspěšností žáků ve společné části maturitní zkoušky (viz souhrn). V závěrech je uvedeno, že školy (jde o odborné SŠ) nereagují na tento fakt a nesnaží se přizpůsobit vzdělávání tak, aby tento velmi varovný trend zvrátily. Tyto školy dokonce ani nemají k dispozici vnitřní analýzu příčin neúspěchu, tzn., že netuší, jak se s problémem vypořádat.⁹⁶ Pravděpodobně k tomu nemají ředitelé a učitelé dostatečnou motivaci, což dokládá i jeden ze závěrů tematické zprávy: hodnocení výuky je zcela nedostatečné. Tyto školy jsou sužovány nízkou aprobovaností učitelů, jejich nedostatečným dalším vzděláváním, stejně jako disproporčním objemem výuky zaměřeným na klíčové předměty maturit (český jazyk, anglický jazyk, matematika). Zpráva také uvádí jako jednu z příčin nízké úspěšnosti u maturit “chybějící cut-off skóre”, čehož se pravděpodobně chytila Asociace krajů ČR, která právě tento jediný závěr izolovala jako hlavní problém a zároveň řešení, jakkoliv jsou závěry ČŠI mnohem rozsáhlejší a identifikují řadu dílčích problémů, z nichž mnohé mají daleko větší vliv na samotnou kvalitu vzdělávání, nikoliv pouze restriktivní charakter.

Atraktivitu “jednoduchých a rychlých řešení”, která se rekrutují vesměs v oblasti zvyšování bariér v přístupu ke vzdělání (cut-off skóre) či k dosažení potřebné certifikace⁹⁷. ČŠI přitom v roce 2018 zřetelně upozorňuje na to, že je třeba se zamyslet nad celým konceptem přijímacích zkoušek a předkládá k úvaze velmi radikální změnu, kdy by se v přijímacích

---

hlavní funkci ukázat, že před věděním a před kulturou jsou si všichni rovni. A právě tahle hodnota může být narušena adresnými opatřeními.” Bob Kartous dodává: “Riziko těch, kdo mohou nárokovat obědy zdarma, lze řešit procesně tak, aby nebyli veřejně vystaveni možné sociální ostrakizaci. Plošné poskytování obědů zdarma eliminuje možnost získávání důležitých dat o vzdělávání dětí z rodin s nízkým sociálně-ekonomickým statutem.”

⁹⁵ Návrh novely školského zákona se závazkem poskytovat obědy zdarma dětem ze sociálně slabých rodin: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNB83FBW0I>.

⁹⁶ Tomáš Bouda dodává: “Opět připomínám: nesoulad mezi autonomií a akontabilitou škol., je primárně třeba řešit akontabilitu; pomůže k tomu i nepřímo reforma financování - snížení honby za žákem jako nositelem finančního normativu.”

⁹⁷ Odborník na testování výsledků vzdělávání David Souček upozorňuje na měnící se náročnost testů u maturit mezi lety: . <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/at-si-zadani-maturit-nejdriv-vyzkousi-poslanci-navrhuje-expe/r~baf60656673211e89d9e0cc47ab5f122/>.

zkouškách netestovaly znalosti z předmětů (jež jsou daleko více ovlivněny faktory, jako je SES rodiny, školy, kvalita vzdělávání v daných předmětech na dané škole atp., viz souhrn).⁹⁸ Tyto skutečnosti a další odborná doporučení jsou ze strany politických reprezentantů dlouhodobě ignorována (asociace krajů například vůbec nebere skutečná doporučení ČŠI na vědomí a setrvává na svém velmi zkresleném pohledu na rozvoj vzdělávání prostřednictvím cut-off skóre).

Ministr školství Robert Plaga odvolal v roce 2018 ředitele Cermat ve zjevné snaze zamezit opakujícím se problémům s kvalitou testů či jejich vyhodnocením.⁹⁹ V tomtéž roce také veřejně oznámil, že by rád reformoval maturitní zkoušku (viz souhrn) formou adaptivních testů, které lépe určují individuální úroveň testovaných. Z hlediska dlouhodobého postoje ministerstva školství jde nepochybně o pokrok, který si zaslouží ocenění.¹⁰⁰ Z hlediska skutečného vlivu vstupních a výstupních high-stakes zkoušek jde o velmi malý posun směrem k promyšlenému využití těchto nástrojů rychlé změny vzdělávání k naplňování strategických cílů.¹⁰¹

--- Revize rámcových vzdělávacích programů aneb ztracený rok nejasného dění

Shoda na tom, že revize kurikula (obsahu vzdělávání) v mateřských, ale zejména základních a středních školách, je poměrně značná.¹⁰² Naprosto odlišně je ale vnímáno, co je cílem takové změny. Na jednu stranu existují analýzy (v tomto materiálu odkazovaná studie Employment Outlook OECD, taktéž analýza H. A. Patrinoze z World Bank Group, dílčí analýzy a predikce Světového ekonomického fóra¹⁰³ a další), stejně jako zahraniční inspirace (finská kurikulární reforma posilující phenomenon based learning, učení dle klíčových jevů formujících svět). Tyto vedou k potřebě zamyslet se nad potřebami jednotlivce i společnosti ve 21. století a k hledání toho, jak by mohlo vzdělávání takové potřeby naplnit. Na straně druhé jsou stále patrné snahy hledat řešení v minulosti, jako je volání po návratu k jednotným osnovám, k soustředění se škol na tradiční pedagogické přístupy a obsahy, obhajující status quo.¹⁰⁴ Tato dvě paradigmaty jsou vzájemně vysoce neslučitelná a ani dlouhodobá diskuse nad tím, kam směřovat české vzdělávání, nevede k nalezení konsensu.

⁹⁸ Stanislav Štech opětovně dodává: *“Čím se tohle tvrzení dokládá? Žák, který neovládá základní gramatická pravidla nebo poetické formy dokáže vyřešit problémovou úlohu na vlastní tvorbu sdělení nebo verše?”*

⁹⁹ Jiřího Zíku nahradila statistička Michaela Kleňhová: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cermat-jiri-zika-ministerstvo-skolstvi-robert-plaga_1805291239_ako.

¹⁰⁰ Jiří Nantl dodává: *“Současně ale jde o něco, co resort zjevně není schopen zařídit. To si ministerstvo nakonec i uvědomilo a ve výsledku navrhuje redukci na didaktický test. Jako celková příhoda to spíš dokumentuje neschopnost formulovat počáteční politický cíl s ohledem na implementační kapacitu.”*

¹⁰¹ Jiří Nantl dodává: *“V celé debatě o maturitách především chybí základní vyjasnění, k čemu tento stupeň kvalifikace vlastně má být. V tom jsme se za ten rok nepohnuli vůbec nikam.”*

¹⁰² Jiří Nantl dodává: *“Možná nejde primárně ani potřebu revize kurikula v detailu, i když i to samozřejmě třeba je, ale hlavně a na prvním místě o potřebu nastavení vazeb jednotlivých stupňů kvalifikací mezi sebou.”*

¹⁰³ Souhrn dílčích studií: <https://www.weforum.org/system-initiatives/shaping-the-future-of-education-gender-and-work>.

¹⁰⁴ Za všechny uvedme Asociaci češtinářů nebo Jednotu českých matematiků a fyziků, což jsou profesní organizace hájící stávající podobu státních maturit a projevují snahu hledat řešení problémů ve vzdělávání v návratu k “osvědčeným” prostředkům.

Někde pod tímto střetem paradigmat ve veřejné a odborné diskusi probíhá už druhým rokem revize rámcových vzdělávacích programů. Loni jsme v auditu uvedli toto: “Způsob, jakým MŠMT přistoupilo k reformě, je však kontroverzní. Podle dostupných informací z jara 2017¹⁰⁵, které se dostaly na veřejnost neoficiální cestou, MŠMT společně s NÚV vytvořili koncept reformy obsahu vzdělávání v českých školách, aniž by před tím proběhla veřejná diskuse. Jde přitom doslova o to, k čemu jsou žáci každodenně vedeni ve školách a co si z nich odnášejí. Předpokládá se, že v první řadě mají své požadavky předložit rodiče (ze zákona odpovědní za vzdělání svých dětí) a poté by měla odborná komunita zhodnotit, které z nich a do jaké míry mohou být uspokojeny v právně závazném obsahu vzdělávání ve školách.¹⁰⁶ Taková diskuse neproběhla a MŠMT pouze oznámilo, že proběhne později (viz poslední poznámka pod čarou). Je pravděpodobné, že některé z cílů, jako je třeba omezení zbytečného množství studijních programů na středoškolské úrovni a větší důraz na všeobecné gramotnosti mohou přispět ke snížení propasti mezi ekonomickým (společenským) vývojem a vzděláváním.¹⁰⁷ Vedle toho se ale jeví jako vysoce sporná snaha (údajná) zrušit tzv. průřezová témata, která ukládala školám vzdělávat napříč předměty v tématech, jako je životní prostředí, mediální výchova či multikulturní společnost. Stejně tak vzbuzuje pozornost údajné zadání vytvořit manuál, který pro ostatní strategické dokumenty na národní, krajské i místní úrovni učiní většinu vzdělávacího obsahu závazným (v podobě osnov) a ponechá školám pouze malou míru autonomie.¹⁰⁸ V každém případě jde o spekulace, které jsou způsobeny neadekvátním přístupem MŠMT k řešení a komunikaci reformy.”¹⁰⁹

Tento stav platí i po skončení roku 2018. Národní ústav pro vzdělávání uspořádal v dubnu 2018 setkání k revizi RVP z popudu MŠMT a na webu NÚV se objevily obecné informace o tom, že revize probíhá.¹¹⁰ Na veřejnost prosáky spekulace (!), že došlo ke změně ve vedení prací na revizi. Ministerstvo školství mediálně ohlašuje otevření širší odborné diskuse i za

¹⁰⁵ <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-msmt-chysta-zmeny-v-obsahu-vzdelavani-na-ceskych-skolach-doposud-neverejne/>.

¹⁰⁶ Dominik Dvořák dodává: “Zahraniční zkušenosti (aktuálně třeba Nizozemsko) ukazují, že veřejná diskuse nevede ke konsenzu a vizi směřování školství.” Jiří Nantl dodává: “Pokud by tohle byla pravda, tak jediným z mého hlediska akceptovatelným řešením je zavedení voucherů na to, aby si za příslušnou dotaci mohli rodiče nechat vzdělávat děti tam, kde chtějí.” Stanislav Štech dodává: “Určitě ne rodiče “v první řadě” - jak mohou být jejich názory východiskem? Vzdělání je veřejný zájem. To je jako bychom pro regulaci a pravidla silničního provozu vyšli v první řadě z požadavků řidičů. Brát v potaz také názory rodičovské veřejnosti ano.” Tomáš Bouda dodává: “I stát je “zákazníkem”, zadavatelem společenské objednávky; rodiče spíše individuální, takže diskuse bude obtížná, když jsou málo funkční rodičovské unie i rady škol.”

¹⁰⁷ Dominik Dvořák dodává: “Jako šanci vidím především zrušení povinnosti, aby každá škola tvořila vlastní ŠVP.”

¹⁰⁸ Dominik Dvořák dodává: “Současnou podobu kurikulární autonomie škol nepovažuji za velký přínos pro žáky, naopak - autonomie obvykle znamená růst rozdílů v kvalitě školního vzdělávání.” Stanislav Štech dodává: “Se všemi zde uvedenými výroky Dominika Dvořáka souhlasím.”

¹⁰⁹ Jana Straková dodává: “Považuji za důležité, aby revize vedla v první řadě k vymezení nějakého malého jádra (např. 30 procent obsahu), které by měl zvládnout každý žák a které by měl absolvovat každý žák (nějaké vzdělávací zkušenosti, např. dobrovolnická práce apod.). Současný stav, kdy je povinností mnoho, ale všechny jsou stejně důležité, neprospívá ani žákům, ani učitelům.”

¹¹⁰ Web Národního ústavu pro vzdělávání k revizím RVP: <http://www.nuv.cz/t/navrh>.

cenu posunutí plánovaného dokončení, což lze kvitovat příznivě.¹¹¹ Podoba podobné diskuse ani její časový harmonogram zatím nejsou k dispozici.¹¹²

-- Od strategie 2020 ke strategii 2030: Ztrácíme čas¹¹³

V roce 2016 přijala tehdejší koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL strategický rámec Česká republika 2030.¹¹⁴ Tento rámec sleduje stejný horizont, jako strategie udržitelného rozvoje Evropské komise a měl by s ním být kompatibilní.¹¹⁵ Stejně tak, jak je uvedeno v dokumentu, by měl být tento rámec kompatibilní s cíli udržitelného rozvoje, jak je definuje v aktuální podobě Organizace spojených národů.¹¹⁶ Jeho smyslem je “nasměrovat Českou republiku k rozvoji, který je udržitelný po sociální, ekonomické i environmentální stránce” a má být základním východiskem pro “pro ostatní krajské dokumenty na národní, krajské i místní úrovni.” Z toho vyplývá, že tento dokument je platným základním rámcem také pro další strategii české vzdělávací politiky, pro dlouhodobé záměry vzdělávání (národní i krajské), případně pro koncepce rozvoje vzdělávání jednotlivých obcí.

Samotný rámec 2030 se věnuje vzdělávání průřezově, konkrétně pak v kapitole Lidé a společnost, kde je vzdělávání věnována samostatná podkapitola. Strategický rámec 2030 akcentuje zejména rychlost společenských a ekonomických změn, které snižují schopnost orientace a adaptability, což je jednoznačná výzva zejména pro vzdělávací systém, jenž by měl tento efekt dostatečně kompenzovat. Rámec 2030 klade důraz zejména na tyto cíle: vést ke kritickému uvažování a dovednosti zvládat změny; neomezovat vzdělávání pouze na přípravu pro pracovní trh; zvyšovat motivaci dětí ke vzdělávání, resp. nesnižovat jejich přirozenou motivaci poznávat; využití potenciálu jedince v jeho vlastní prospěch i ve prospěch společenský; investice do vysokého školství a jeho dostupnost; celoživotní vzdělávání jako prostředek vyrovnání se s perpetuální změnou; podpora těch, kteří vzdělávají ostatní, jako klíčového společenského povolání; otevřenost vzdělávacích institucí, jejich síťování, propojení formálního a neformálního vzdělávání. Text konstatuje, že vzdělávání je

¹¹¹ Článek, v němž ministr Robert Plaga slibuje otevření odborné diskuse nad revizí RVP:

https://zpravy.idnes.cz/ministerstvo-skolstvi-rvp-ucitele-revize-plaga-fuo-domaci.aspx?c=A181219_153440_domaci_brzy.

¹¹² Radko Sáblik dodává: “Ve školním (formálním) vzdělávání se objevuje stále silnější fenomén vlivu neformálního vzdělávání. Dovolím si tvrdit, že u odborných předmětů v oblasti IT má vliv neformálního vzdělávání již hodnotu nad 50 % (u těch studentů, kteří jsou dobří). Domnívám se, že tento trend minimálně v odborném vzdělávání bude nutně taky vzít významně v potaz. Nabízí se daleko širší propojování formálního a neformálního vzdělávání. Například na naší škole není výjimkou, kdy studenti vedou semináře, kde učí své mladší i starší kolegy v dovednostech, které se předtím sami naučili. Pochopitelně mimo školu.”

¹¹³ Jiří Hlavenka upozorňuje: “Zatímco svět se mění stále rychleji, vzdělávací systém se mění mnohem pomaleji. Svět tedy ‘ujíždí’ systémem vzdělávání, a to i přes skutečnost, že systém vzdělávání se také vyvíjí, a možná dokonce rychleji než dříve. Pořád ale ‘jede pomaleji’ než jak probíhá vývoj změn ve světě, jenž vzdělávací systém obklopuje a klade na něj požadavky. A tedy vzdělávací systém stále více zaostává. Přitom v ideálním případě by tomu mělo být právě naopak: protože svět vzdělávání připravuje ne na dnešek, ale na zítřek, měl by být naopak úplně ‘pionýrský’ v progresi, tedy doslova avantgardní, měl by předběhnout rychlost vývoje společnosti.”

¹¹⁴ Strategický rámec Česká republika 2030: https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/CR-2030_Navrhov-a-cast_final-k-MPR_30-11-2016.pdf.

¹¹⁵ Cíle EK do roku 2030 z hlediska udržitelného rozvoje: https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/overall-targets/2030-targets_cs.

¹¹⁶ Cíle udržitelného rozvoje OSN 2030: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>.

“právě tou oblastí, která zásadním způsobem podmiňuje směřování České republiky k udržitelnému rozvoji.” Na jiných místech strategický rámec upozorňuje na vysokou míru exkluzivity českého vzdělávacího systému na základě socioekonomického klíče jako faktoru ohrožujícího princip udržitelnosti.

Z velké části se předložené cíle rámce 2030 shodují s platnou strategií 2020, jejímiž třemi pilíři jsou podpora společného vzdělávání, podpora učitelů a zkvalitnění řízení vzdělávacího systému.

První potíží přichází s tím, že MŠMT již připravuje dlouhodobý záměr vzdělávání, nicméně ten by se měl opírat o národní strategii rozpracovávající cíle strategického rámce v oblasti vzdělávání. Logická posloupnost je tak narušena.¹¹⁷

Velkým problémem je rozpor mezi platnými strategiemi a reálnou vzdělávací politikou na národní i regionální úrovni. Naplňovat strategii se dle hodnocení expertní komise ustavené MŠMT zásadně nedaří.¹¹⁸ Zavedení plošných přijímacích zkoušek a jejich další - předvídatelné - posouvání směrem k nástroji distribuce uchazečů o studium na SŠ dle partikulárních zájmů¹¹⁹ (reprezentované v současnosti tlakem na zavedení cut-off skóre) je v přímém rozporu s cílem snižování rozdílů v přístupu ke vzdělávání.

Dalším problémem je rozpor mezi národní vzdělávací politikou a regionálními koncepcemi rozvoje (viz případová studie Karlovarského kraje ve Slabinách SWOT analýzy, 3. kapitola auditu). Na problém stárnutí učitelů a nezájmu mladých adeptů o tohoto povolání upozorňuje i report Education at a Glance 2018 (viz souhrn).¹²⁰

Další události roku 2018 s formujícím vlivem na vzdělávací systém:

-- **Stálý restriktivní přístup MŠMT k neveřejným školám (opt-out rodičů).** Kurz, který MŠMT zvolilo v roce 2016 za působení Kateřiny Valachové, tedy snažit se omezit vznik nových neveřejných škol (zejména základních), dodržuje úřad stále. Ústavní soud by měl v této

¹¹⁷ Ondřej Neumajer dodává: Návrh je již od listopadu 2018 veřejně dostupný, viz např.

https://skolskeodborny.cz/sites/skolskeodborny.cz/files/clanky/soubory/1542020061/dlouhodoby_zamer_cr_rije_n_2018_pripominkove_rizeni.pdf. A skutečně, načasování (pro období 2019 - 2023) vzhledem k paralelně vytvářené Strategii vzdělávací politiky do roku 2030 je problematické. Problémem je pak načasování tvorby nového operačního programu (bude-li), který by měl logicky vycházet z obou uvedených strategických dokumentů, ale v praxi asi bude potřeba, aby byl k dispozici dříve.

¹¹⁸ Hodnocení naplňování strategie 2020:

http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/hodnoceni-naplnovani-strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-20020/strategie2020_zprava.pdf. Arnošt Veselý dodává: “Jako (velké) plus bych přidal, že loni

proběhla externí evaluace Strategie 2020. MŠMT dobrovolně oslovilo externí experty (a poskytlo jim součinnost), aby nezávisle posoudili, nakolik se (ne)daří S2020 plnit. Ačkoli je tato evaluace značně kritická. MŠMT zasluží pochvalu, že toto iniciovalo. Dokonce k tomu svolalo závěrečnou konferenci. Je to určitě znak žádoucí otevřenosti.” S hodnocením Arnošta Veselého souhlasí Tomáš Bouda a Ondřej Neumajer. Neumajer však zároveň dodává, že není jasné, jak se poznatky expertního týmu promítnou do činnosti MŠMT.

¹¹⁹ EDUin upozorňuje na riziko posouvání tímto směrem v tiskové zprávě z ledna roku 2017:

<https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-prijimaci-zkousky-na-stredni-skoly-predstavuji-riziko/>.

¹²⁰ Tomáš Bouda dodává: “Hodnocení naplňování Strategie 2020 přineslo všechna východiska pro další strategické plánování, ale i pro strategické řízení, cituji: “Celkově lze konstatovat, že z pohledu reálného zkvalitnění systému strategického řízení ve vzdělávací politice se téměř nepokročilo”(s. 51)...kritickým místem české vzdělávací politiky je prosazování schválených priorit do praxe (s. 5).”

souvislosti rozhodnout o dvou stížnostech, které k němu byly podány.¹²¹ Počet dětí v neveřejných základních školách, o které zejména jde, je v ČR relativně nízký, dle informací MŠMT nedosahuje dvou procent z celkového počtu (2017).¹²² MŠMT stále nebylo v některých případech schopno doložit legální titul, na jehož základě by mohlo zřízení dané školy nepovolit.¹²³

++ Konsolidace aktivit na podporu rozvoje vzdělávání v nevládním sektoru. Zformování iniciativy Eduzměna, která spojuje aktivity několika nevládních organizací a businessu ve věci podpory vzdělávání v České republice, stejně jako dohoda na kampani Rok učitele, na které bude spolupracovat podobně zaměřené konsorcium organizací (s dopadem aktivit od roku 2019). Jde o signál, že by na tomto poli mohlo dojít k větší synergii aktivit, které jsou svým dosahem sice z podstaty věci méně významné než systémové kroky vlády a samospráv ve vzdělávací politice, mohou nicméně napomoci akcelarovat pozitivní změny.

-- Trvající nezáměr o řešení selektivity českého vzdělávacího systému. V auditu za rok 2017 jsme zmiňovali jako jednu z hlavních událostí výsledky výzkumu CLoSE, z nichž mimo jiné vyplývá sporná přidané vzdělávací hodnota víceletých gymnázií, čímž se znovu otevřela debata nad jejich smyslem dopadem nejen na vzdělávání, nýbrž i a sociální integritu v ČR. Selektivity vzdělávacího systému v ČR si všímá i analýza Education at a Glance, na kterou zde několikrát odkazujeme (viz souhrn). Vláda se ve svém programovém prohlášení zavazuje tento problém řešit, v roce 2018 se však neudálo nic konkrétního, ani ve formě náznaků konkrétních kroků, které by chtěla vláda učinit.

-- Nespolehlivost (nestabilita) obrazu veřejného mínění vzhledem ke kvalitě veřejného vzdělávání. Z posledního cyklického šetření CVVM (každoročně v září, viz souhrn) z roku 2018 vyplývá, že dosavadní sestupný trend spokojenosti dospělé populace s kvalitou

¹²¹ Článek shrnující stav ve vztahu mezi MŠMT a žadateli o zřízení neveřejných škol: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/soukrome-zakladni-skoly-ministerstvo-skolstvi-povoleni_1804220600_ako.

¹²² Tisková zpráva MŠMT: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/chceme-kvalitni-verejne-skoly-soukrome-jsou-dobry-doplnek>.

¹²³ Arnošt Veselý dodává: *“Je zřejmé, že prvotním úkolem je vylepšit veřejné školství (zejména druhý stupeň ZŠ), tak aby rodiče neměli mnoho důvodů pro “opt-out”. Na straně druhé je legitimní, pokud MŠMT chce vznik nových škol usměrňovat. Kdyby se totiž tato strategie rodičů příliš rozšířila, šlo by tento stav již jen velmi těžko zvrátit.”* Jiří Nantl reaguje na Arnošta Veselého: *“Kladu si morální otázku, do jaké míry má stát legitimitu bránit rodičům dávat děti do škol, které chtějí, ve jménu toho, aby se zlepšovalo veřejné školství, když současně nemá žádnou konkrétní strategii, jak toho dosáhnout.”* Stanislav Štech dodává: *“Tohle je tedy opravdu trojský kůň rozkladu veřejného školství a vedle víceletých gymnázií by velká liberalizace mohla za 10 - 20 let vést k ještě větší selektivnosti a segregačnímu charakteru základního vzdělávání. Souhlasím s A. Veselým. Legální titul je, ale jeho výklad je nejasný. proto si i samo MŠMT přálo, aby rozhodl Ústavní soud. Jiří Nantl navazuje na Stanislava Štecha: “Řešením by byla liberalizace dostupnosti studijních míst ve všeobecném středním vzdělávání ve veřejném školství. Tím, že existuje tlak opačným směrem, zvyšuje se protitlak rodičů.”* Tomáš Bouda dodává: *“Rozklad veřejného školství jistě není v souladu s funkcí školství jako veřejné služby. Budou-li se rozevírat nůžky mezi představou rodičů (různě místně prezentovanou) o kvalitě veřejné školské služby a jejím reálným stavem, nebude možné rodičům zabraňovat v zřizovatelských aktivitách poukazováním na dostatečnou kapacitu spádových škol.”*

vzdělávání na různých stupních vzdělávacího systému nepokračuje.¹²⁴ Poslední výsledky naopak ukazují, že se důvěra v kvalitu vzdělávání zvýšila u všech sledovaných stupňů a typů škol. Průměr spokojenosti přes 70 % respondentů nedává velkou šanci na to, aby se podařilo prosadit vyšší investice do vzdělávání na základě politické objednávky voličů. Otázkou zůstává, jak spolehlivé podobné ukazatele jsou.

+/- Místní akční plány a místní akční skupiny jako občas využitá příležitost

V minulých dvou vydáních auditu jsme upozorňovali na to, že místní akční plány a místní akční skupiny mohou vést k hledání cest, jak vytvářet funkční vzdělávací síť napříč formálním a neformálním vzděláváním na lokální úrovni. Jana Straková upozorňuje: “Domnívám se, že v některých lokalitách jsou opravdu užitečné. Zejména jde o nějaký zcela jiný typ ovlivňování kvality vzdělávání na lokální úrovni, který má velký kultivační potenciál.”¹²⁵

Klíčová témata pro rok 2019

Udržení stability a kontinuity vývoje vzdělávací politiky

Začátek roku 2019 přinesl opětovně spekulace o možnosti výměny stávajícího ministra školství Roberta Plagy.¹²⁶ V následné diskusi se ukázalo, že ministra školství hájí zástupci vysokých škol, školských odborů, profesních organizací i odborné veřejnosti. EDUin shrnuje v tiskové zprávě, kterou v souvislosti s touto spekulací vydal, že chybí objektivní důvod k odvolání ministra školství.¹²⁷

Bez ohledu na postavu Roberta Plagy, ministerstvo školství (stejně jako některá další ministerstva) je dlouhodobě zatíženo nekonceptním vedením, což nutně souvisí s průměrnou dobou setrvání jednoho ministra v úřadu (zhruba jeden a čtvrt roku). Taková situace zásadním způsobem ohrožuje další vývoj vzdělávání v ČR.

Zároveň není zcela samozřejmé, že se ministrem školství stane schopný, erudovaný a charakterově vyvrážený člověk.¹²⁸ Pokud už se tak stane, o to větší existuje důvod pro to udržet tohoto člověka v úřadu. Představa, že po zhruba ročním působení přijde zase nový, charakterově i profesně úplně jiný člověk (na začátku roku 2019 se spekulovalo o bývalém primátoru Brna Petru Vokřálovi, jehož předchozí vztah k oblasti vzdělávání byl přinejmenším

¹²⁴ Arnošt Veselý dodává: “Ano. V posledních několika letech pozorujeme nárůst spokojenosti se školstvím. Nárůst spokojenosti lze ovšem pozorovat například i ve zdravotnictví. Dá se tedy usuzovat, že tento růst spokojenosti leží do značné míry mimo školství. V ekonomickém růstu a celkovém nárůstu spokojenosti občanů ČR.” Stanislav Štech dodává: “No a proč ne v prostém faktu, že pro většinu lidí “aspoň to školství jakž takž funguje” (citují konkrétní výrok) a kdo nechce, nemusí pracně a přes překážky vzdělání pro své děti shánět.”

¹²⁵ Za zajímavě uchopenou příležitost k vytvoření místního akčního plánu lze považovat Dvůr Králové nad Labem: https://www.maskd.cz/userfiles/files/MAP_ORP_DKnL.pdf.

¹²⁶ Článek ČTK k tématu: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ministra-skolstvi-plagy-se-zastali-rektori-i-skolske-organizace/1710902>.

¹²⁷ Tisková zpráva EDUin: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-vymena-ministra-skolstvi-postrada-objektivni-duvod/>.

¹²⁸ Komentář Boba Kartouse pro Lidové noviny: <http://www.ceskaskola.cz/2019/01/bohumil-kartous-cesko-ma-zase-jednou.html>.

vzdálený) znamená riziko diskontinuity, zvýšenou pravděpodobnost neporozumění komplexitě vzdělávací politiky, destabilizace úřadu, nesystémových kroků. České školství a český vzdělávací systém je v roce 2019 postaven před skutečně nelehká rozhodnutí: revize RVP, řešení nedostatku učitelů, reforma jejich přípravy, změny v podobě high-stakes zkoušek, další navyšování platů učitelů, potřeba rozhodnout o plánované reformě financování regionálního školství, příprava strategie vzdělávací politiky 2030. Za stávající situace je důležité udržet co největší míru stability, kterou v prvé řadě reprezentuje dlouhodobě působící ministr školství.

Doporučení:

- **Ponechat Roberta Plagu v pozici ministra školství.**
- **Podpora vlády k tomu, aby mohl ministr školství naplnit sliby z programového prohlášení, a to nejen ve vztahu k platům učitelů (např. zvýšení individuálního přístupu při vzdělávání žáků v českých školách, snížená selektivity českého školství).**
- **Podpora vlády k vytvoření dlouhodobé strategie rozvoje vzdělávání v ČR na základě připravovaného dokumentu s horizontem naplnění v roce 2030.**

Strategie vzdělávání 2030 vznikne. Bude komplexní?¹²⁹

Podle informací, které zveřejnilo MŠMT, dojde v roce 2019 k pracím na přípravě strategie vzdělávání s horizontem 2030.¹³⁰ Strategie by měla být v souladu s vizí ekonomického, společenského a kulturního rozvoje, kterou přijala česká vláda (viz výše). S ohledem na existující dokument je pravděpodobné, že taková vize bude vycházet zejména z potřeby transformovat koncept udržitelného rozvoje do oblasti vzdělávání.¹³¹ Zároveň by měla strategie vzdělávání 2030 navázat na cíle strategie 2020, které, jak bylo konstatováno

¹²⁹ Jiří Nantl dodává: *“Spíš asi jde o to, zda přinese i něco nového než jen popis a utřídění stávajícího stavu.”* Radko Sáblik dodává: *“Priorita první – jasně definovat, co chci vlastně žáky a studenty naučit a proč. Priorita druhá – péče o ředitele a učitele škol. Priorita třetí – žáci a studenti jako objekt vzdělávání. Priorita čtvrtá – zapojení moderních technologií do výuky. Priorita pátá – propojování formálního a neformálního vzdělávání. Priorita šestá – řízení školství musí systému sloužit, nikoli ho zatěžovat. V rámci expertní skupiny bych rád navrhl podrobnější pojetí těchto priorit.”* Jiří Hllavenka doplňuje: *“Jako krajně důležitou vidím podporu podnikavosti, tedy nikoliv jen ve smyslu “podnikání”, ale v širším směru, aktivnosti, tvořivosti, samostatnosti. A podporu schopnosti ‘porozumět světu’ jako klíčové schopnosti pro budoucí uplatnění v práci, v podnikání i v životě samotném.”*

¹³⁰ Tým expertů jmenovaných ministrem školství, kteří mají strategii 2030 připravovat:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/experti-zahajili-praci-na-priprave-strategie-vzdelavaci>.

¹³¹ Stanislav Štech dodává: *“A aspoň se podívat na klíčový dokument UNESCO Cíle udržitelného rozvoje (SDG)2030, zejména na jeho SDG 4 - vzdělávání s jeho indikátory. Jde o čtyři velké výzvy, tzv. globální megatrendy: sociální inkluze prostřednictvím vzdělávání (nejen migranti, i když ti po celém světě představují obrovskou výzvu, ale i chudí, lidé na periferii a zdravotně znevýhodnění), dále globalizace a tzv. globální občanství (potřebě kriticky rozumět druhým nelze odstranit výkřiky o uzavření do hranic národní identity), digitalizace a její dopady, a klimatické změny s tlakem na změnu životního stylu. V ČR debaty nad ‘velkými’ tématy prakticky neprobíhají.”* Jiří Nantl k poznámce Stanislava Štecha dodává: *“To je zcela zásadní poznámka, která by se měla objevit na začátku celého auditu.”*

expertním týmem ustaveným k revizi naplňování cílů, v mnoha ohledech naplňovány nebyly (viz výše). Tento fakt ovšem platnost těchto cílů (zejména podpory společného vzdělávání, rozvoje učitelské profese a zkvalitnění řízení vzdělávacího systému) neruší ani neumenšuje. Vedle toho by měla strategie řešit i řadu palčivých problémů, které nejsou ve vzdělávací politice dostatečně akcentovány:¹³²

- kvalita vzdělávání na 2. stupni ZŠ, vedoucí ke snaze udržet brzké oddělování části žáků do víceletých gymnázií;
- zastaralá struktura středoškolského vzdělávání, kopírující dřívější podobu ekonomiky;
- vysoké regionální rozdíly v kvalitě vzdělávání a dopady této skutečnosti na regionální rozvoj;
- problematické pojetí klíčových vstupních a výstupních zkoušek na pojetí vzdělávání v regionálním školství;¹³³
- nejasný cíl kurikulární reformy (revize RVP, viz výše) a pochybnosti nad schopností takovou reformu smysluplně provést;
- potřeba restrukturalizovat vysoké školství jako součást masového vzdělávacího systému na jedné straně a udržení vysoké kvality výzkumných a vědeckých center na straně druhé.¹³⁴

Koncepce rozvoje vzdělávání v ČR by měla vzít v potaz, že jednotlivá dílčí opatření (úvahy o změnách v přijímacích zkouškách a maturitách, změny v obsahu vzdělávání, transformace přípravy učitelů, restrukturalizace vysokého školství) by měla mít jednotící a sledovat stejné cíle. Je nežádoucí, aby revize RVP probíhala, aniž by bylo jasné, jakým způsobem bude změněna maturita či přijímací zkoušky, případně aby tyto kroky probíhaly bez diskuse o změnách ve vysokém školství. Synchronizace jednotlivých vzdělávacích politik je nezbytná k tomu, aby vznikl jednotící dokument, který stanoví společné cíle vzdělávací politiky, překlenující funkční období jedné vlády.

Doporučení:

- **V rámci strategie vzdělávací politiky 2030 vytyčit společné cíle vzdělávací politiky.**
- **Analyzovat, zda probíhající či zamýšlená opatření vzdělávací politiky takové cíle sledují.**
- **Synchronizovat procesy tak, aby se vzájemně doplňovaly (revize RVP, změny v klíčových zkouškách, příprava učitelů, transformace VŠ studia).**

¹³² Tomáš Bouda dodává: "První dva body naprosto klíčové, do jisté míry se v nich všechny další navržené body nějak projeví. Je však vhodné rozdělovat koncepci a strategii? Bude čas a prostor na oddělené, navazující diskuse a tvorbu dokumentů? Bude nutné vytvořit něco jako širokou mobilizaci, podobně jako před vznikem Bílé knihy."

¹³³ Jiří Nantl dodává: "A prakticky mizivá pozornost věnovaná průběžně kvalitě výuky a poskytování zpětné vazby žákům."

¹³⁴ Jiří Nantl dodává: "Udržení vysoké kvality vědeckých pracovišť není v masovém resp. univerzálním VŠ systému problém. Co je problém specificky v Česku, je neexistence racionální debaty o tom, jak využít vysokých škol k profesní přípravě s ohledem na to, jak se povolání mění a budou měnit (např. že automechanik před 30 lety byl mechanik a za 30 let to bude IT inženýr. Možná za 5 let.) a co tohle znamená pro nároky na střední školství."

Přijetí a dodržování zásad přípravy strategií rozvoje vzdělávání

Audit vzdělávacího systému se dostatečně věnoval nekoncepčnosti a nedůslednosti plánování změn ve školství. K tomu docházelo navzdory přijatým dokumentům, jako je Strategie 2020 nebo ČR 2030. Problematickým u těchto dokumentů není jen nízká politická vůle dlouhodobé priority koncepčně prosazovat, ale rovněž nesoulad těchto materiálů a nedostatek kvalitních indikátorů jejich naplňování. Například indikátory vyvinuté ke Strategii 2020 se v sekci odstraňování nerovností v systému vůbec nedotýkají socioekonomické podmíněnosti výsledků vzdělávání, což je něco, čemu se zase podstatně věnují indikátory ČR 2030.

Pro další vývoj strategických dokumentů je tudíž třeba, aby obdobně jako v zahraničí¹³⁵ obsahovaly jednoznačné indikátory naplnění, měřitelné kroky a závazky s časovým horizontem. Rovněž musí docházet k souladu s jinými strategickými dokumenty, které byly k rozvoji vzdělávací soustavy přijaty.

Doporučení:

- **Při vytváření strategických materiálů pro naplňování vzdělávací politiky přijmout dobrou praxi ze zahraničí.**
- **Jednotlivé návrhy na změny ve vzdělávání stavět na daty podložených premisách a predikcích dopadů takových opatření.**
- **Stanovovat pokud možno měřitelné indikátory na úrovni dílčích opatření.**

Revize rámcových vzdělávacích programů by měla získat důkladné zadání v souladu se strategií 2030

Během roku 2018 probíhaly práce na revizích rámcových vzdělávacích programů, které jsou v účinnosti již téměř 15 let. Mezi tím byla přijata nová strategie vzdělávací politiky (2020), došlo k zavedení státních maturit, plošných přijímacích zkoušek na SŠ. Zejména ale došlo ke bezprecedentnímu pokroku v oblasti technologií, které se snaží reflektovat strategie digitálního vzdělávání. Její implementaci ztěžuje fakt, že školství není schopno dostatečně rychle absorbovat rychlost změn společnosti, pro jejíž budoucnost má vzdělávat. Vedle toho dochází, vlivem technologických změn a jejich penetrace v životě globalizované společnosti, k dalším zásadním proměnám, jako je například způsob distribuce a přijímání informací. Tyto změny mají dalekosáhlé dopady na život jednotlivců i společností, od způsobu komunikace, proměny v ekonomice a v oblasti práce, dopady na politická rozhodování až po způsob trávení volného času či způsobu výchovy dětí.

Tato historicky ojedinělá epocha klade před vzdělávací systémy po celém světě velmi složitou výzvu: na jedné straně musí zajišťovat kulturní kontinuitu a společenskou homogenitu, což ale předpokládá pochopení aktuálního stavu a přípravu dětí a mladých lidí na rekonfigurovanou skutečnost. Dosavadní vývoj ukazuje, že měnící se realita předpokládá měnící se spektrum dovedností a znalostí. Zejména samotný fakt změny a její rychlosti

¹³⁵ Příkladem může být britská koncepce rozvoje školství Education Excellence Everywhere s jasnými a měřitelnými prioritami:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/508447/Educational_Excellence_Everywhere.pdf.

vyvolává nutnost neustálého učení, evolučního způsobu adaptace, který už není ohraničen pouze vývojovým obdobím, nýbrž rámuje celý průběh života.¹³⁶

Je nepochybné, že potřeba revidovat obsah vzdělávání je bezodkladná. Na tomto faktu panuje odborná shoda, jak jsme upozorňovali už v předchozích vydáních auditu. Zároveň ale dosavadní řešení přijímané správou českého vzdělávacího systému neodpovídají hloubce a rozsahu změn, na které upozorňuje řada expertních pozorovatelů. Dosavadní proces revize rámcových vzdělávacích programů odpovídá svým dosavadním nastavením a pojetím mnohem více rychlosti změn v době před masivním prostupem digitálních technologií do lidského života než současné dynamice. Navíc, jak jsme upozorňovali, se tento proces odehrává bez potřebné odborné diskuse a netransparentně, bez jasného zadání a harmonogramu.

Rozhodnutí MŠMT proces znovu otevřít, i za cenu posunu termínu dokončení, je nepochybně správný. Je ale potřebné svázat revizi kurikula s připravovanou strategií 2030 a sledovat při změnách v obsahu vzdělávání jí definovanou vizi. Stejně tak je potřeba přihlídnout k uvažovaným změnám v klíčových zkouškách (přijímací zkoušky na SŠ, maturita), jejichž vliv na obsah vzdělávání je zcela zásadní. Kosmetické změny v obsahu vzdělávání budou nejen promarněnou příležitostí, ale i přímým zvýšením rizika pro budoucnost české společnosti.

Doporučení:

- **Synchronizovat tvorbu strategie vzdělávací politiky 2030 s kurikulární reformou a zakomponovat do změn obsahu vzdělávání řešení, která sledují cíle strategie.**
- **Synchronizovat reformu kurikula se změnami důležitých vstupních a výstupních zkoušek, stejně jako s předpokládanými změnami přípravy učitelů.**
- **Inspirovat se v kurikulárních reformách, které probíhají (či v nedávné minulosti proběhly) v zahraničí (Finsko, Holandsko atp.) z hlediska stanovených cílů, přijatých řešení i způsobu provedení reformy.**

Klíčové vstupní a výstupní zkoušky jako nejvlivnější agent změny¹³⁷

V českém vzdělávacím systému byly postupně zavedeny plošné, státem připravované a garantované zkoušky na úrovni maturit (2011) a přijímací zkoušky na SŠ (2017). Tzv. high-stakes zkoušky mají významný vliv na modulaci vzdělávání na stupních, které jim předcházejí. Takové zkoušky vytvářejí (bez ohledu na komplexní požadavky kurikula) jednoznačné zadání ze strany žáků a jejich rodičů vůči školám a učitelům: stávají se z hlediska přípravy prioritou, nejdůležitějším cílem vzdělávání. Odtud tedy pramení jejich vliv. Obě klíčové zkoušky jsou přitom předmětem dlouhodobé diskuse. Opakovaně jsme v auditu upozorňovali na kontroverzi zhoršujících se výsledků ve státní maturitě, jejichž příčinou jsou podle všeho

¹³⁶ Epochálních změn a nutnosti reakce vzdělávání si všimají různé respektované výzvy a dokumenty, jako např. Manifesto 15: <https://manifesto15.org/en/>, schéma dovedností pro 21. století Světového ekonomického fóra: <https://www.weforum.org/agenda/2016/03/21st-century-skills-future-jobs-students/>, v souhrnu odkazovaná analýza ekonoma Harryho A. Patrinoze či mnohá doporučení vyplývající z analýz OECD, např. zde: <http://www.oecd.org/education/world-class-9789264300002-en.htm>.

¹³⁷ Jiří Nantl dodává: *“Domnívám se, že zrovna tomuhle se v ČR věří dlouhodobě a dokonce se to v tomto případě i praktikuje, ale nefunguje to.”*

změny v náročnosti testů a v jejich hodnocení. Přijímací zkoušky na SŠ se staly subjektem podobné kontroverze v roce 2018 kvůli možnému zavedení cut-off skóre (viz výše). Přijímací zkoušky na SŠ významně ovlivňují zaměření vzdělávání minimálně na konci 2. stupně základních škol. Česká školní inspekce (viz výše) upozorňuje na to, že design přijímacích zkoušek, postavený na předmětových testech z českého jazyka a matematiky, vytváří nerovnost. Ta je způsobena výrazně odlišnou kvalitou vzdělávání na jednotlivých školách a tedy odlišnou šancí žáků uspět na základě své školní přípravy. Podle inspekce by přijímací zkoušky měly být postaveny spíše na sledování studijních předpokladů, nikoliv získaných znalostí a dovedností. Nabízí se ale ještě širší varianta, tzv. žákovská portfolia,¹³⁸ která zohledňují výsledky žákovy činnosti (extrakurikulární) mimo formální vzdělávání. Díky digitálním platformám, umožňujícím kontinuální sběr dat, by taková portfolia mohla být relativně snadným prostředkem k posouzení mnohem širšího spektra charakteristik daného žáka ve smyslu jeho dosavadního osobnostního rozvoje.

V diskusi o státních maturitách připouští ministr školství Robert Plaga určité změny, jako třeba využití adaptivních testů¹³⁹ pro přesnější zhodnocení žákovy úrovně znalostí v daném předmětu (viz výše). I v případě maturit je ale možné uvažovat o mnohem progresivnější změně. S ohledem na diametrálně odlišnou úroveň přípravy ve všeobecně vzdělávacích předmětech na jednotlivých typech středních škol a na jednotlivých školách, a při reálném nastavení státních maturit jako nepodkročitelného minima by bylo záhodno uvažovat o tom, zda takovou zkoušku, která ověřuje minimum garantované státem, nevyjmout z maturit a neučinit ji flexibilně dostupnou během celého studia na SŠ. Jinými slovy, takovou zkoušku by mohl žák složit kdykoliv před maturitou a byla by vstupenkou k závěrečné zkoušce. Samotnou maturitní zkoušku by bylo záhodno pojmout jako komplexní ověření potenciálu žáka na konci střední školy. Forma celoročního projektu, ať už v podobě písemné práce, případně hmotného výrobku či kupříkladu software či založení funkční organizace, by prověřila mnohem širší spektrum znalostí a dovedností žáků. Zároveň by - při promyšleném zadání - mohla taková zkouška přispět nejen ke komplexnímu rozvoji žáků, nýbrž významně i k formování středoškolského studia směrem k funkčnosti a využitelnosti vzdělání ve prospěch vzdělávaných.

Doporučení:

- **Otevřít odbornou debatu nad reformou klíčových zkoušek ve vzdělávacím systému, zejména přijímacích zkoušek a maturit.**
- **Investovat do reformy klíčových zkoušek přiměřené zdroje s vědomím, že jde o nejefektivnější způsobem, jak relativně rychle proměnit vzdělávání na 2. stupni ZŠ a SŠ.**
- **Redesignovat zkoušky s cílem dosáhnout pozitivního vlivu na komplexní rozvoj žáků ZŠ a SŠ, v souladu s připravovanou strategií 2030 a v synchronizaci s revizí kurikula.**
- **Z hlediska hodnocení výsledků vzdělávání by MŠMT mělo usilovat o zavedení jednotného identifikátoru žáka, nebo podobného opatření, které umožní sledovat**

¹³⁸ Definice žákovského portfolia na portálu RVP.cz: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/z/1543/ZAKOVSKÉ-PORTFOLIO-A-JEHO-CÍLE-V-PRIMARNI-SKOLE.html/>.

¹³⁹ Jiří Nantl dodává: *“Audit zmiňuje tohle prohlášení na několika místech, ačkoliv to pravděpodobně byla spíš nějaká náhodně uvedená myšlenka. Konkrétní legislativní návrh jde jiným směrem.”*

vzdělávací dráhu na úrovni jednotlivců. Sledování je nutné zahájit již při vstupu dítěte/žáka do vzdělávání.

Naplní vláda slibovanou podporu učitelů?

Vláda Andreje Babiš přislíbila zvýšit platy učitelů, nicméně v rozpočtovém výhledu na roky 2020 a 2021 se tento slib nepromítá. Zároveň - pod tlakem rostoucího nedostatku kvalifikovaných učitelů (těch, kteří splňují požadavky dané dosud platným zákonem o pedagogických pracovnících) - MŠMT předkládá novelu umožňující ředitelům přijímat VŠ vzdělané bez pedagogického vzdělání na dobu 3 let (viz výše).

Bude vysoce důležité, zda vláda dokáže přesvědčit učitele a odbornou veřejnost o tom, že své sliby myslí vážně, tedy že primárně naplní cíl zvýšení platů a sekundárně zároveň provede potřebné kroky k tomu přitáhnout k učitelství jak uchazeče rozhodující se o budoucím studiu na VŠ, tak případné kandidáty na pracovním trhu, kteří budou ochotni ke své odborné kvalifikaci doplnit pedagogické studium. Součástí takové vládní (ministerské) iniciativy by měla být i reforma doplňkového pedagogického studia, respektive umožnění těm, kdo vstoupí do učitelské profese, prokázat jejich pedagogické dovednosti atestací (během tříletého období stanoveného novelou zákona o pedagogických pracovnících). K tomu dodává bývalý ministr školství Stanislav Štech: *“Vzhledem k nedostatku učitelů, malému počtu nastupujících a k rostoucím odchodům z profese je rok 2019 kritický. Tento problém je však krajově asymetricky rozložen, týká se jen některých aprobací a je vzhledem k demografické křivce a zvyšování platů učitelů dočasný. MŠMT by proto mělo spolupráci s kraji připravit strategii bonusů a incentív pro atrahování a udržení kvalifikovaných a aprobovaných učitelů ve všech regionech ČR.”* Jana Straková se v souvislosti s tématem podotýká: *“Kvalita učitelů a kvalita ředitelů jsou klíčová témata do té doby, dokud nerezignujeme na tradiční školu.”*

Dlouhodobý závazek podpory učitelství by měl být stvrzen v připravované strategii 2030.¹⁴⁰

Doporučení:

- **Naplnit závazek zvýšení platů učitelů i ve výhledu na roky 2020 a 2021.**
- **Připravit plán a investovat do souběžné kampaně vůči uchazečům o studium učitelství a reformy přípravy učitelů na pregraduálním stupni i v rámci doplňkového studia.**

¹⁴⁰ Radko Sáblik dodává: *“Mnozí se mylně domnívají, že vše vyřeší pouhé plošné zvyšování platů učitelů. Není sporu o tom, že učitelé jsou placeni mizerně, ale jen peníze tento stav nezmění. Pokud některým současným učitelům zvednu plat dvojnásobně, což se jistě nestane, ani poté nijak nezmění svůj styl učení, pouze si budou odnášet dvojnásobnou mzdu. Vyměnit je také nepůjde tak snadno, i kdyby náhodou byli přilákáni vyššími platy aktivitami hýřící učitelé, neboť současný zákoník práce chrání především podprůměrné a průměrné zaměstnance, neboť nadprůměrné si žádný šéf při smyslech nevyhodí. Ředitel v současnosti nemá jak tlačit na kvalitu výuky či na zavádění moderních prvků do výuky, i kdyby chtěl, což často ani sám ze svého přesvědčení nechce. V současnosti je ředitel rád, že alespoň někdo žáky či studenty učí, a pokud by byl náročnější, učitel nezmění svůj styl, ale přejde na jinou školu, kde bude mít svatý pokoj a klid na zaběhnutý styl práce.”* V další poznámce Radko Sáblik navrhuje: *“Považuji za důležité propojení vysokých, středních a základních škol, aby například jednou z povinností vysokoškolačka bylo během svého studia odučit určitý počet hodin na střední škole, či alespoň být konzultantem studentských projektů. A teď rozhodně nemluvíme o studentech pedagogických fakult, ale těch technických.”*

- Připravit atestační schéma, které ověří pedagogickou kvalifikaci učitelů bez ohledu na to, zda absolvovali pedagogické studium.
- Navrhnout plán řešení asymetrie v nedostatku učitelů v jednotlivých regionech.

Reforma selektivního systému středního školství¹⁴¹

Existující rozdělení (víceletá) gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště do značné míry kopírují socioekonomický status rodiny dítěte. Je prokázáno, že víceletá gymnázia jsou téměř “vyhrazena” pro děti z podnětnějších rodin: “Žáci na víceletých gymnáziích dosahují většího posunu ve výsledcích, ten je však vysvětlitelný především lepším rodinným zázemím dětí (podpora rodiny), a pozitivním vlivem vrstevníků, tedy tím, že se děti s vyšším sociálněekonomickým statusem pravidelně potkávají ve škole a vzájemně se pozitivně ve vztahu ke vzdělávání ovlivňují.”¹⁴² Zpráva k výzkumu CLoSE dále uvádí, že gymnázia nemají vyšší přidanou hodnotu než základní školy, pokud se výsledky očistí o příznivost socioekonomického statusu (SES) žáka a sociálního složení školy. To prakticky znamená, že na výsledky má dominantní vliv průměrný socioekonomický index školy - který nalezneme zejména u gymnázia, ale také u výběrových základních škol.

Důležitým problémem, kterým se musí vláda zabývat, je tak spravedlivý systém poskytující rovnost šancí na vzdělání, která je nyní významně podmíněna SES žáka a školy. Diskusi o řešení je možné rozdělit na tři priority. První je strukturální a týká se diferenciací v primárním a sekundárním školství. Víceletá gymnázia neplní svou původní roli škol pro nejtalentovanější (Na víceletých gymnáziích studuje nemalé procento žáků, kteří by nálepkou „nadaný“ neobhájili. Podíl průměrných a podprůměrných žáků na víceletých gymnáziích¹⁴³ se navíc napříč lety zvýšil.), ale umocňují vzdělávací nerovnosti koncentrací dětí z “lepších” rodin. To poškozuje vývoj kolektivů základních škol, z nichž odchází děti s nejlepšími

¹⁴¹ Jana Straková poukazuje: “Je třeba rozlišovat mezi rozdíly mezi školami obecně a mezi problematikou struktury středního školství. I když to spolu souvisí, není to jeden problém. Nerovnosti jsou i v předškolním a základním vzdělávání a netýkají se jen víceletých gymnázií (viz výše). Navíc se středním školstvím je spojen problém přílišné specializace, malé orientace na potřeby budoucnosti apod. Oba tyto problémy, tedy jak rozdíly v kvalitě vzdělávání na jednotlivých školách a v jednotlivých regionech, tak pojetí středního školství jsou podle mého názoru mimořádně důležité.” Tomáš Bouda dodává: “Je třeba zohlednit trendy posouvání specializace spíše do postsekundárního a terciárního vzdělávání, tedy zevšeobecňování vyššího sekundárního vzdělávání včetně učňovských oborů, odvázně i jeho možného zkracování na tříleté (dvouleté) studium (docela běžné v srovnatelných státech)- viz VZ ČŠI 17/18, doporučení na úrovni systému: ‘Neustálý tlak na zvyšování podílů žáků v oborech odborného vzdělávání je v kontrastu se vzdělávací strukturou naprosté většiny vyspělých vzdělávacích systémů. Je proto nezbytné vést v tomto ohledu poučenou diskusi širokého spektra aktérů a zvažovat variantní možnosti získání odborné kvalifikace.’ Tuto diskusi, koordinovanou a opakovanou (permanentní), by měl stát vést především s kraji k vyrovnávání vlivu krátkodobých zájmů zaměstnavatelů.” Jiří Nantl dodává: “Střední školství v současné struktuře ztratilo smysl s ohledem na strukturu ekonomiky, ale i vzdělávacího systému jako celku, a s ohledem na reálné aspirace lidí. Je to černá díra na lidský potenciál i veřejné prostředky.”

¹⁴² Tisková zpráva k výzkumu CLoSE: https://www.pedf.cuni.cz/PEDF-865-version1-tz_close2017pridana_hodnotavg_.pdf.

¹⁴³ Jiří Nantl dodává: “Pořád se tady mluví o gymnáziích, ale pozornost musíme věnovat i učňovskému školství. Co se tam vlastně naučí, pokud vůbec něco? některé dostupné údaje (informační gramotnost průměrného učně na úrovni průměrného devátáka) jsou děsivé.”

výsledky, a prostor mezi školami se výrazně segreguje.¹⁴⁴ Výsledkem je sociální a vzdělanostní reprodukce (kterou lze mezigeneračně sledovat v rovině gramotnosti). Vláda musí v této oblasti přijít s kroky, které odstraní strukturální nerovnosti. Inspirovat se může u reformy ve Velké Británii, která obdobný systém tomu českému zvaný Tripartite System v 70. letech v Anglii zrušila a nahradila ho spravedlivějším¹⁴⁵.

V druhé rovině jde o problémy týkající se meziškolních a regionálních rozdílů. Mezinárodní výzkumy ukazují, že rozdíly mezi typy škol¹⁴⁶, školami samotnými¹⁴⁷ a regiony jsou silné a souvisejí kromě zmíněného SES rovněž s kvalitou školy definovanou jejím vedením, učiteli a dostupnými zdroji. Vláda by se proto, např. po vzoru jiných zemí, měla zaměřit na cílenou pomoc školám poskytujícím vzdělání znevýhodněným komunitám a těm, které mají špatné výsledky (příčemž tyto kategorie se nezdá překrývat). V současné době se pozornost na školy se špatnými výsledky zaměřuje jen na střední školy¹⁴⁸, a to až příliš pozdě a nemusí umožňovat dostatečný prostor kontinuálního zlepšování. Taková opatření mohou obsahovat dodatečné finance znevýhodněným školám, speciálně vyškolené pedagogy a intervence pro náročnější učitelství (na motiv iniciativy Teach First), pravidelné měření dosažených výsledků znevýhodněných žáků¹⁴⁹ a dbání na jejich relativní rovnost se zbytkem.

Jak již bylo uvedeno, úroveň školy a znalostí žáků do vysoké míry určuje SES tam studujících žáků. Výběr dětí pro základní školy probíhá skrze spádové oblasti, které ovšem mohou plnit roli jak potlačující vliv rezidentní segregace, tak jejího umocnění a další segregace ve vzdělávání. Klasickým příkladem jsou pak "romské" školy, které vznikají převážně vytyčením spádové oblasti okolo vyloučené oblasti. Naopak spádové oblasti pomáhající heterogenizaci mohou zvýšit spravedlnost v systému. Úkolem vlády by mělo být místní kompetenci stanovování spádových oblastí znovu projít a zajistit, že k nerovnému přístupu ke vzdělávání nedojde již na jeho vlastním začátku.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Více například v textu Selektivní školství rozděluje společnost: <https://www.eduin.cz/clanky/perpetuum-selektivni-skolstvi-rozdeluje-spolecnost/>

¹⁴⁵ Více na:

https://en.wikipedia.org/wiki/Tripartite_System_of_education_in_England,_Wales_and_Northern_Ireland.

¹⁴⁶ Např. Rozdíly mezi školami v matematické gramotnosti - sekundární analýzy výsledků PISA:

<https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Sekundarni-analyzy/Rozdily-meziskolami-v-matematicke-gramotnosti-sek>.

¹⁴⁷ V ČR jsou mezi školami velké rozdíly, žákům to neprospívá: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/422922-v-cr-jsou-meziskolami-velke-rozdily-zakum-to-neprospiva.html>.

¹⁴⁸ Vzdělávání ve středních školách s vysokou mírou neúspěšnosti žáků ve společné části maturitní zkoušky:

<https://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Vzdelavani-ve-strednich-skolach/Shrnuti-Vzdelavani-v-SS-s-vysokou-mirou-neuspesnosti-zaku-u-MZ.pdf>.

¹⁴⁹ Zahraniční inspirace pro sledování nerovností v systému lze čerpat např. z uskutečněné konference Spravedlivost ve vzdělávání: <https://www.eduin.cz/clanky/spravedlivost-ve-vzdelavani-situace-u-nas-se-spise-zhorsuje/>.

¹⁵⁰ Další důležité odkazy související s tématem:

https://en.wikipedia.org/wiki/Tripartite_System_of_education_in_England,_Wales_and_Northern_Ireland

https://books.google.co.uk/books?id=Q1tqDwAAQBAJ&pg=PT37&lpg=PT37&dq=eggheads+and+serfs&source=bl&ots=FLdaEC_ucq&sig=o0XnV0bih276y9ian9H4oR-zQ5Y&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKewjksNfGptzfAhVVtnEKHd9iAusQ6AEwAHoECACQAQ#v=onepage&q=eggheads%20and%20serfs&f=false

<https://www.youtube.com/watch?v=vGAbFZPyRJs>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Elven-plus>

Doporučení:

- **Vláda se ve svém prohlášení zavazuje snížit míru selektivity českého školství. Je třeba, aby navrhla legislativní řešení a exekutivní řešení.**
- **V rámci revizí rámcových vzdělávacích programů je nutné posílit časovou dotaci a kvalitu všeobecných vzdělávacích předmětů na středních odborných školách a učilištích.**
- **V rámci podpory učitelství by měla být prioritně řešena situace na učilištích a středních odborných školách, např. prostřednictvím incentívů, které přivedou do těchto škol kvalitní pedagogy.¹⁵¹**
- **Strategie 2030 by měla akcentovat reformu středního vzdělávání jako jeden z klíčových problémů systému.**

Tlak na tzv. optimalizaci inkluze ze strany politiků a některých profesních organizací

Nová vláda převzala systém nově nastavených podpůrných opatření pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Zároveň v programovém prohlášení deklaruje, že chce tento systém “optimalizovat” po stránce finanční a administrativní. V listopadu 2018, po měsících zpracování návrhů, předložilo MŠMT novelizaci tzv. inkluzní vyhlášky (27/2016 Sb.).¹⁵² Hlavním cílem tohoto procesu má být redukce nákladů spojených s podpůrnými opatřeními. Ke skutečně významnému snížení nákladů může dojít pouze za předpokladu, že se omezí počet asistentů pedagoga, jejichž platy představují zdaleka největší položku v oblasti podpůrných opatření.

Novelizace tento požadavek, opakovaně akcentovaný nikoliv ministrem školství, ale zejména premiérem Andrejem Babišem,¹⁵³ řeší snížením maximálního počtu asistentů pedagoga ve třídě na jednoho. Tím pádem by školy musely využívat asistenty ve třídách pro děti s různými speciálními potřebami, což v současnosti řeší často tím, že děti s vysoce odlišnými potřebami mohou využívat asistentů samostatně. Podle samotné vyhlášky i metodických doporučení je nicméně v souladu s rolí asistentů pedagoga to, že nemají být ve své činnosti vázáni na jednoho žáka, nýbrž že mají kooperovat s učitelem při zvládnutí celkových nároků, které daná třída vyžaduje (zdůrazňuje Mirek Hřebecký). Problém ve školách je však v tom, že se z velká části nejedná o kvalifikované pracovníky¹⁵⁴ a že praxe spolupráce více osob při vzdělávání není radě učitelů vlastní.

<http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/comprehensive-in-name-only-social-selectivity-and-school-places/>
<https://epi.org.uk/wp-content/uploads/2018/01/Grammar schools and social mobility policy options v2-1.pdf>

<https://fullfact.org/education/grammar-schools-and-social-mobility-whats-evidence/>.

¹⁵¹ Milena Jabůrková dodává: “Měla by být řešena i podpora - nový design technického vzdělávání - tak, by tyto obory byly atraktivní pro žáky i učitele - viz školy P-Tech: <http://www.ptech.org/> apod.”

¹⁵² Návrh novely vyhlášky 27/2016 Sb.: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNAZFMJPWT>.

¹⁵³ Jeden z více případů, kdy premiér Babiš kritizuje výdaje na inkluzi: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/uvadeni-novych-ministru-plaga-smid-milek-dostalova.A171218_080904_domaci_kop.

¹⁵⁴ Stanislav Štech dodává: “Záleží na obsahu a stupni kvalifikace. V zásadě na činnosti, které mají vykonávat, nemusí mít vysokou pedagogickou kvalifikaci.”

Novela počítá také s omezením administrativy spojené s doporučeními speciálně pedagogických center a poraden, stejně jako s omezením administrativy škol. Upravuje dále lhůty pro jednotlivé kroky a rozhodnutí o úrovni a způsobu poskytování podpůrných opatření.

Dle tematické zprávy ČŠI (viz souhrn) skutečně dochází k problémům s nesprávným čerpáním prostředků na financování podpůrných opatření, nicméně tyto problémy by bylo možné řešit lepší kontrolou procesu schvalování. Paušální omezení počtu asistentů ve školách bez možnosti výjimky může v některých případech komplikovat snahu škol adaptovat se na společné vzdělávání. Za současného stavu, kdy řada škol stále koncentruje vysoké procento žáků se speciálními potřebami (často na základě jejich dřívějšího statusu škol praktických) hrozí riziko, že na základě tlaku části profesní lobby (Asociace speciálních pedagogů) dojde na snahu jejich status obnovit (např. coby škol speciálních). To by znamenalo pro ČR výrazný krok zpět v oblasti vzdělávací politiky a také možné mezinárodní problémy (např. při čerpání evropských dotací).

Doporučení:

- **Před samotnou novelizací vyhlášky předložit propracovanou analýzu, která identifikuje skutečné problémy společného vzdělávání ve školách a navrhne jejich řešení.**
- **Předložit plnohodnotnou RIA (Regulatory Impact Analysis), jak požaduje zákon, která odhalí dopady novelizace.**
- **Orientovat se v optimalizaci na zjednodušení administrativy a další podporu společného vzdělávání přímo ve školách, nikoliv na populistickou snahu snížit míru investic.**
- **Ve strategii 2030 propracovat kapitolu o další podpoře společného vzdělávání v českých školách, ruku v ruce s potřebným výrazným navýšením investic do veřejného vzdělávání v ČR.**

Prohlubování rozdílů v přístupu ke vzdělávání mezi regiony, problém vyloučených lokalit, otázka delší povinné školní docházky

Tento problém ponecháváme v auditu z roku 2017 z důvodu jeho akutnosti, chybějícího politického řešení a zjevné snahy prohlubovat rozdíly tlakem na zavedení cut-off skóre, případně snahou omezovat vstup do maturitních oborů na krajské úrovni (Karlovarský kraj, viz výše). Zároveň aktualizujeme o návrh prodloužení povinné školní docházky ve snaze omezit předčasný odchod nejvíce zranitelných mladých lidí ze vzdělávacího systému. V ČR roste socioekonomická nerovnost a rozdíly se projevují zejména regionálně. V některých regionech, hlavně v severních a severozápadních částech ČR, se koncentrují vyloučené lokality, v nichž dochází k reprodukci různých forem chudoby a sociální deprivace.¹⁵⁵ Jedním z projevů této reprodukce je také nedostatečné vzdělání, které snižuje možnost sociální mobility a možnost prorazit pomyslný strop sociálního suterénu. O těchto problémech na

¹⁵⁵ Tomáš Bouda dodává: "Nemělo by se a není možné řešit jinak než nadresortně - Strategie proti sociálnímu vyloučení a její akční plán na roky 2016 až 2020." Tamara Kováčová dodává: "Dobrý příklad meziřesortního řešení nicméně na komunální úrovni je vidět např. ve Velkých Hamrech <https://drive.google.com/file/d/0ByDeY3rBACzdLTFmTm5obzVKTv9TbEplTzNfUklvcVAwcXFJ/view>."

základě empirického výzkumu hovoří studie Karla Čady, prezentovaná v listopadu 2017 na konferenci Spravedlivost ve vzdělávání, kterou - za účasti zahraničních hostů - zorganizovala Česká školní inspekce.¹⁵⁶

Jedním ze zásadních problémů je snižující se míra účasti dětí ze sociálně slabého prostředí na středním vzdělávání. Jednou ze změn, které tento trend posílily, bylo snížení rozsahu povinné školní docházky z 10 na 9 let v 90. letech 20. století. Tím pádem se přestala povinnost vzdělávat se ve formálním systému na střední školu, což (i podle vyjádření výše citovaného sociologa Čady) vede k nižší motivaci pokračovat po ZŠ ve vzdělávání, zejména v rodinách, které si neuvědomují důležitost vzdělávání pro sociální mobilitu, případně jsou zatíženy ekonomickým nedostatkem a odchod dětí na trh práce v brzkém věku vnímají jako řešení takové deprivace. Proto by mělo být jedním z témat následujících let, zda dobu povinného vzdělávání prodloužit či nalézt jiný způsob motivace k udržení dětí z rodin s nízkým SES ve vzdělávání.

Je zřejmé, že rozdíly v přístupu ke vzdělávání se netýkají zdaleka jen vyloučených lokalit a dětí, které z nich pocházejí. Zpráva Cermat, analyzující výsledky přijímacích zkoušek, na kterou výše odkazujeme u tématu víceletých gymnázií, dokládá, že některé kraje (zejména Ústecký a Karlovarský) vykazují v průměru nejhorší průměrné výsledky v testovaných znalostech a dovednostech. Tataž zpráva ukazuje, že vzdělávací systém v některých krajích nabízí výrazně odlišné možnosti oproti větším centrům. Rozdíl se týká zejména v přístupu k všeobecnému vzdělání na středním stupni vzdělávacího systému a ovlivňuje také možnost dosažení vyššího vzdělávání.

Dosavadní vlády tomuto problému nevěnovaly dostatečnou pozornost.¹⁵⁷ Neexistuje plán, jak nerovnost v přístupu ke vzdělávání na úrovni regionů a v případě vyloučených lokalit řešit, neexistuje ani meziresortní program, který by se snažil podpořit děti z vyloučených lokalit v jejich rodinném i školním prostředí. Další zanedbávání tohoto problému může vést k růstu rozdílů v kvalitě života v jednotlivých částech ČR, k pokročilé ghettoizaci vyloučených lokalit a následné politické radikalizaci.¹⁵⁸

Doporučení:

- **Jde o nikoliv pouze vzdělávání, nýbrž o společenskou prioritu. Snižování regionálních rozdílů má být jednou z nejdůležitějších vládních priorit. Zejména jde o podporu příležitostí v nejméně postižených krajích, které budou atraktivní pro lidi s**

¹⁵⁶ Prezentace z konference Spravedlivost ve vzdělávání: <http://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Spravedlivost-ve-vzdelavani-%E2%80%93-mezinarodni-konferen>.

¹⁵⁷ Stanislav Štech: *“Dosavadní vlády problému jistou pozornost věnovaly. Kromě řady programů z dřívějšíka Sobotkova vláda schválila program Restart, podporující restrukturalizaci ve třech krajích (KV, Ú a SM) s meziresortními aktivitami, včetně vzdělávání.”* Tamara Kováčová dodává: *“Nicméně když se podíváme detailněji právě do Restartu, tak chybí opravdu užitečná opatření pro vzdělávání, plus navíc pokud započteme komplikovanou implementaci, tak přínos tohoto projektu pro vzdělávání vidím spíše skepticky”* <https://restartregionu.cz/>.

¹⁵⁸ Tomáš Bouda dodává: *“Stát jednoznačně selhává (stále poukazování na to, že devolucí kompetencí ztratil stát nástroje, neobstojí, je třeba se naučit pracovat i s nástroji nepřímými). Je ale také úkolem krajů, aby svá specifika prioritně řešily. Krajské vzdělávací politiky nikdo nezkontroluje, ale možná by zjištění, proč již ke zmíněným krajům nepatří i Moravskoslezský kraj (po vzniku krajů se stejně negativními parametry), ukázalo vhodné nástroje ke zlepšení. Bylo to např. významnou podporou poradenských systémů - nejmasovější podpora školních poradenských pracovišť v rámci ČR?”*

vyšším vzděláním, případně o podporu konektivity s místy koncentrujícími příležitosti (snížení potřeby stěhovat se).

- V rámci existujícího programu Restart vytvořit kapitolu, která se věnuje podpoře kvality regionálního vzdělávání v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji.
- Vyvinout důrazný tlak vůči zřizovatelům, kteří se snaží kontroverzním způsobem ovlivnit vzdělávání v jejich působnosti s velkým rizikem negativních dopadů (Karlovarský kraj).

Podpora občanského vzdělávání uvízla na mrtvém bodu

I tento bod kopírujeme z roku 2017, neboť je klíčový. Globální i lokální společenské a politické změny, často velmi překvapivé, představují výzvu pro vzdělávací systém. Brexit, volby v USA a evropských zemích, autoritářské tendence politických garnitur v Maďarsku a Polsku, vážný politický rozkol na české politické scéně, které dominují marketingově a manažersky řízené politické projekty, mediální a informační smršť v digitálním prostoru, která vytváří nepřehlednost a podporuje přijímání zkreslených informací či manipulací, na jejichž základě se lidé rozhodují v politických či ekonomických záležitostech, to všechno představuje výraznou hrozbu reprodukci svobodné a demokratické společnosti, která stojí na dodržování základních lidských práv. V zemích, jako je Dánsko, Německo či Singapur, jsou demokracie a občanství jedním z pilířů a hlavních cílů vzdělávání obecně.¹⁵⁹ Školy a učitelé tak berou tento závazek jako součást a jednu z hlavních náplní své každodenní činnosti. Tento fakt je v přímém rozporu s tím, jak pojmají vzdělávání a výchovu k demokracii české školy a učitelé.¹⁶⁰ Čas a úsilí věnované ve školním vzdělávání těmto otázkám jsou naprosto minimální. Jak dokázal průzkum Medianu pro Jeden svět na školách, na středních školách absolvují žáci v průměru 10 hodiny mediální výchovy za celé studium.¹⁶¹ Existuje přitom významný rozdíl mezi gymnázií a odbornými školami. O kvalitě a efektu komplexního občanského vzdělávání na školách neexistuje jasná evidence.

MŠMT připravovalo program na podporu občanského vzdělávání. Materiál, který vznikl ve snaze zmapovat stav občanského vzdělávání, je dostupný z odkazu v tiskové zprávě ke spekulacím o tom, že MŠMT plánuje vytvořit k tomuto účelu novou přímo řízenou organizaci,

¹⁵⁹ O přístupu ke vzdělávání jako nástroji reprodukce demokracie v Dánsku na oficiálním vládním webu: <http://studyindenmark.dk/news/danish-education-fosters-young-super-democrats>. „Pozorný občan“ je jedním ze 4 předpokládaných cílů vzdělávání v Singapuru: <https://www.moe.gov.sg/education/education-system/desired-outcomes-of-education>. Arnošt Veselý dodává: „Singapur podle mě není vhodný příklad. Je to do jisté míry autoritářský režim.“ Tomáš Bouda dodává: „Singapur je pro nás těžko pochopitelné fungování liberální demokracie s přísnou regulací života. Klidně můžeme jako příklad ke skandinávským zemím přidat anglosaské, přímo Anglii.“

¹⁶⁰ Stanislav Štech dodává: „A také v rozporu s doporučeními OECD a UNESCO k rozvíjení tzv. kompetencí globálního občanství (mimoходом, jde o nový "strand" v PISA a také doporučení ISTP (International Summit on Teaching Profession) Lisabon 2018).“

¹⁶¹ Průzkum Medianu na téma mediální výchovy: https://www.jsns.cz/nove/pdf/6517001_medialni_vychova_zprava_final.pdf.

což MŠMT popřelo.¹⁶² Materiál však neobsahuje ani nástin plánu na další podporu či rozvoj. Na konci volebního období přešla agenda občanského vzdělávání pod úřad vlády. Započatá iniciativa však vyzněla do prázdna.¹⁶³

Doporučení:

- **Vrátit koncepci občanského vzdělávání na MŠMT a dopracovat ji.**
- **V rámci revizí RVP uvažovat o tom, jak posílit roli občanského vzdělávání ve školách, a to zejména napříč stávajícími předměty (občanská výchova a základy společenských věd, jazyky, dějepis).**
- **Uvažovat zejména o tom, jak posílit míru občanského vzdělávání na středních odborných školách a učilištích.**
- **Zařadit občanské vzdělávání do připravované strategie 2030 jako jedno z důležitých celospolečenských témat současnosti i budoucnosti.**

Další významné události přetrvávají z loňska či předchozích let, viz předchozí auditu vzdělávacího systému ČR ¹⁶⁴

Vzdělávání jako reakce na digitalizaci, nové technologie a Průmysl 4.0:

Příprava na nepředvídatelnost vývoj¹⁶⁵

Technologie, sociální sítě, platformy mění a narušují klasický systém vzdělávání - vytváří nový - sdílení obsahu, dálkový přístup ze všech možných míst, umožňují aktivní, individualizované učení, snadný přístup k velmi kvalitním zahraničním vzdělávacím institucím a obsahu, který poskytují. Vzdělávací platformové modely založené na cloudových technologiích budou významnou konkurencí vzdělávání prostřednictvím kampusů a skript. Strojové učení a datová analytika umožní vhled do průběhu vzdělávacího procesu a výkonu jak institucí, tak učitelů a žáků. Dalším rysem probíhajících změn je prolínání formálního a neformálního vzdělávání. Vzdělaná populace připravená na využívání průlomových technologií bude znamenat zásadní konkurenční výhodu.

Doporučení:

- **Zahájit skutečnou a celospolečenskou diskusi na téma společenských a ekonomických změn, a to na úrovni učitelů a rodičů a zaměstnavatelů. Zejména v souvislosti s měnícím se kurikulem (revize rámcových vzdělávacích programů) v souvislosti s technologickým rozvojem.**

¹⁶² <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/reakce-na-clanek-ln-msmt-nebude-zrizovat-novou-organizaci>.

¹⁶³ Informace o setkání organizovaném úřadem vlády k občanskému vzdělávání v létě 2017: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jan_chvojka/aktualne/ministr-jan-chvojka-koncept-obcanskeho-vzdelavani-predlozime-v-zari-158661/.

¹⁶⁴ Předchozí auditu vzdělávacího systému ČR: <http://www.eduin.cz/tag/audit-vzdelavani/>.

¹⁶⁵ Doporučení v auditu byla oponována viceprezidentkou Svazu průmyslu a dopravy Milenou Jabůrkovou.

- Aktualizovat koncepce digitálních dovedností a technického vzdělávání a rozšířit je o využití průlomových technologií (datová analytika, umělá inteligence atd.) při vzdělávání, hodnocení vzdělávacího procesu i řízení vzdělávacích institucí.
- Ukazovat na příklady škol, které se snaží na probíhající a očekávané změny reagovat a přizpůsobují tomu vzdělávání a výchovu.
- Hledat inspiraci v zahraničních vzdělávacích systémech, jako je Finsko, Singapur, Jižní Korea, Austrálie, které reformují obsah a formu vzdělávání s ohledem na budoucnost.¹⁶⁶
- Propojování neformálního a formálního vzdělávání ve snaze o větší míru synergie.

Rodina je nejdůležitější faktor úspěchu ve vzdělávání¹⁶⁷

Doporučení:

- MŠMT má vést trvalou kampaň osvětlující faktory úspěchu ve vzdělávání a vliv rodiny.¹⁶⁸
- Zahájit jednání na úrovni vlády o vytvoření mezíresortního programu na podporu rodin s nízkým sociálním a kulturním kapitálem s cílem snížit bariéru dětí v přístupu ke vzdělání.¹⁶⁹
- Příprava i celoživotní vzdělávání učitelů by mělo obsahovat i vedení k dovednosti jednat a radit rodičům v jejich vzdělávacím a výchovném přístupu.
- Do veřejné diskuze vnést pojmy jako důraz na vzdělávací úspěch žáků nebo „wellbeing žáků i učitelů”.

¹⁶⁶ Dominik Dvořák dodává: “Většinou se v zahraničí hledá podpora názoru, který zastává autor textu. Lze uvádět jiné země, které taky jsou progresivní a které jdou hodně odlišnými cestami než Finsko. Řada vyspělých zemí jde back to basics.” Stanislav Štech dodává: “S tím Finskem opatrně prosím. Raději neuvádět konkrétní země. Je spousta kritických textů o finském mýtu a prodavačích finského zázraku.” Jiří Nantl dodává: “Inspirace Finskem je těžká; to je země formovaná zcela jinou geografii a z toho plynoucími podmínkami a omezeními, se silnou tradicí osobní a lokální odpovědnosti a orientací na dlouhodobou schopnost přežít.”

¹⁶⁷ Arnošt Veselý dodává: “To je zjednodušeno až příliš. Coleman report, o jehož závěry se opírá tento bod, vznikl v jiné době a jiném prostoru. Dá se předpokládat, že dnes například silně narostl vliv peer skupin.” Stanislav Štech dodává: “Coleman report neměl primárně ověřovat konkrétní vliv rodiny na její straně, nýbrž kvalitu jednotlivých škol těsně po desegregaci. A vyšlo mu, že rodina má dopad silnější. To pak sloužilo argument některým restriktivním rozpočtovým opatřením nebo v právě učitelů.”

¹⁶⁸ Jiří Hlavenka dodává: “Pokud v celé této problematice usilujeme o změny vzdělávacího systému, vidím jako malou šanci na jejich prosazení, nepodaří-li se k nim získat podporu nebo aspoň širší akceptaci veřejností, a zejména “veřejnosti rodičovské”, která může vykonávat tlak zdola jak na školy, jejich učitele a ředitele, tak na politiky včetně regionálních, tak na média.” Ondřej Neumajer dodává: “Některé nástroje už existují (např. MAPy pro zapojení rodičů do spolurozhodování), ale nejsou šířeji a efektivně využívány a samozřejmě samy nestačí.” Arnošt Veselý dodává: “Především je nutno podpořit školy, aby komunikaci s rodiči braly vážně a podpořit je v tom.”

¹⁶⁹ Stanislav Štech dodává: “Tohle je klíčové”.

Důsledná podpora propojení školského systému a neformálního vzdělávání¹⁷⁰

Doporučení:

- Důraz na naplňování strategie digitálního vzdělávání s maximalizací snahy využít stávajících a používaných technologických prostředků v neformálním vzdělávání k posilování školní výuky. Využívat jednoduchých řešení, která jsou “ready to use” a není třeba do nich investovat.
- Využití místních a krajských akčních plánů k hledání možností, jak propojit formální a neformální vzdělávání na regionální a lokální úrovni.
- V oblastech, které jsou pro školy z hlediska vzdělávání těžko naplnitelné, stavět na partnerství s těmi institucemi, organizacemi a profesionály, kteří jsou ochotni pomoci.¹⁷¹
- Vytvoření portálu mapujícího komplexní vzdělávací nabídku v regionech.

Analýza stavu (SWOT)

Přednosti

- Rozvinutá školská infrastruktura (relativně vysoký počet všech stupňů škol, hustá regionální distribuce školského vzdělání). Tato infrastruktura je relativně stálá. Pohyby v letech jsou minimální.¹⁷²

¹⁷⁰ Tamara Kováčová dodává: “Zde je potřeba poukázat na v tomto smyslu negativní změny v rozpočtu, v němž vláda snížila finanční podporu knihovnám a turistickým oddílům, zatímco přesunula tyto prostředky do nové agentury pro sport.” O vlivu neformálního poznávání a učení se na výsledky formálního vzdělávání výše upozorňuje Radko Sáblik. Jiří Hlavenka dodává: “V reformě vzdělávání by si tohle (neformální vzdělávání) možná zasloužilo samostatnou kapitolu. Tedy jak využít situace, kdy děti, dnes od nízkého věku přirozeně vybavené chytrými technologiemi s přístupem k oceánu informací (počítač, tablet, chytrý mobil, jistě i chytrá televize) i bez školy a spontánně absorbují obrovské množství informací, kulturní pozadí i cizí jazyk, přičemž v těchto věcech se dokáží velmi snadno a vlastně i nezamýšleně dostat na vyšší úroveň vzdělání než k jakému je dovede škola (typické situace, kdy např. v informačních technologiích přicházejí do školy žáci s vyšší úrovní znalostí i dovedností než učitel). Otázka je, jak tyto formy vzdělání - školní i mimoškolní skloubit.” Milena Jabůrková dodává: “Souhlas, je to nutné, vývoj k tomu směřuje.”

¹⁷¹ Příkladem může být projekt tzv. inkubátoru, v němž mohou jihlavské školy propojit svou vzdělávací činnost s místními galeriemi, muzei, knihovnami atp.: <https://www.jihlavavzdelavakulturou.cz/>. Milena Jabůrková dodává: “Cíleně podporovat partnerství škol, podniků, vysokých škol v komunitě - je to důležité i pro inkluzi - viz IBM P-tech školy a další příklady project based learning.”

¹⁷² V ČR existuje více než 5 200 MŠ, 4 100 ZŠ, 1 300 SŠ a téměř 170 VOŠ:

<http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>. Terciární vzdělávání poskytuje na 80 VŠ (na úrovni univerzit, vč. soukromých): <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>. Václav Trojan dodává: “U středních škol (zejména ve velkých městech) je jejich počet zároveň úskalím.” Tomáš Bouda dodává: “Stále vidím jako problém vysoký počet škol (tudíž s nízkými počty žáků) poskytujících nižší sekundární vzdělání, což vede k negativnímu vývoji takových předpokladů kvalitního vzdělávání, jako jsou aprobovanost, nabídka volitelných předmětů (rozvoj vnitřní diference). Na polský posun v mezinárodních výzkumech kvality vzdělávání mělo oddělení a soustředění nižšího sekundárního vzdělávání (gymnázium) určitě pozitivní vliv. Současná vláda PIS nyní tento model ruší. Štěpán Kment dodává: “Ve světle zjištění OECD z r. 2016 jde o

- Hustá síť institucí (VŠ) vzdělávajících učitele, regionálně relativně proporcčně rozložená (Praha a všechna krajská města kromě Karlových Varů¹⁷³ a Jihlavy). Skupina studijních programů pedagogika, učitelství a sociální péče je třetí nejsilnější s více než 5 100 absolventy ročně.¹⁷⁴
- Existující síť pro další vzdělávání pedagogů.¹⁷⁵ Národní institut pro další vzdělávání, krajská vzdělávací zařízení a neziskový sektor. Existuje ucelený systém akreditace programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků¹⁷⁶, v současnosti nevyužití k posuzování kvality.
- Vysoký podíl absolventů se středoškolským vzděláním. Dlouhodobě silná pozice se ale aktuálně mění, v současnosti je poměr předpokládaných absolventů středoškolského vzdělání nižší, než je průměr OECD, což je způsobeno větším poměrem lidí v terciárním vzdělávání.¹⁷⁷ Regionálně se též začíná projevovat

---

neefektivní síť, do které padá hodně peněz, neb je řada škol poloprázdných. Doporučoval bych akcentovat požadavek na rušení konceptu ZŠ jako 1.+ 2. stupeň v jednom a zachování husté sítě jen pro 1. stupně. 2. stupně by byly odděleně ve větších školách. To nabízí úsporu peněz (méně potřebných učitelů, vyšší kompetitivnost ad.), které lze investovat např. do platů a prostředků pro školy samotné.” <http://www.oecd.org/czech/oecd-reviews-of-school-resources-czech-republic-2016-9789264262379-en.htm>

¹⁷³ Ondřej Neumajer dodává: *“A právě kultivující charakter veřejné vysoké školy by zrovna tento kraj potřeboval.”*

¹⁷⁴ Český vzdělávací systém disponuje 9 pedagogickými fakultami, na minimálně 35 dalších jsou učitelské studijní programy (filozofické, přírodovědecké atp.). Na úrovni SŠ a VOŠ nabízí pedagogické studium 44 škol: <http://www.atlaskolstvi.cz/vyssi-odborne-skoly?assignfor=pedagogicke>, <http://www.atlaskolstvi.cz/stredni-skoly?branches=2305,2306,2011>. Počty absolventů jednotlivých studijních programů: http://dsia.uiv.cz/vystupy/vu_vs_f4.html. Jiří Němec dodává: *“Z provedených analýz členů Asociace děkanů PdF ČR je zřejmé, že některých aprobací je nedostatek a tento trend se bude prohlubovat. Velký nedostatek učitelů bude už i na primárním stupni vzdělávání. Zejména tam považují kvalifikaci učitelů za klíčovou.”*

¹⁷⁵ Stanislav Štech dodává: *“Je to skutečně síť - to je soustava propojených, navazujících a doplňujících se institucí? Po zrušení pedagogických center citelně chybí centra dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v (bývalých) okresech - blíž školám.”* Ondřej Neumajer dodává: *“Souhlasím, nepovažuji současnou "síť" za silnou stránku. Například výše zmíněný Karlovarský kraj (s mnoha problémy ve školství) nezřizuje samostatné krajské vzdělávací zařízení pro DVPP, ale pouze jej podporuje při jedné střední škole. Nechtěným důsledkem je pak například to, že takový způsob neumožňuje takovému zařízení dosáhnout na některé výzvy z OP. Podstav odborníků na DVPP je zřejmý na první pohled i ze složení krajského pracoviště NIDV, viz*

<https://www.nidv.cz/kontakty/krajske-pracoviste-karlovy-vary>: *schválně odečtete ty, kteří jsou zaměstnání na projektech a po jejich skončení z pracoviště odejdou.”*

¹⁷⁶ Informační stránka k akreditacím programů pro vzdělávání učitelů: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/akreditace-v-systemu-dvpp>. Tento systém nese potenciál, ale pouze tehdy, pokud bude skutečně hodnotit kvalitu dalšího vzdělávání, což se doposud nestalo.

¹⁷⁷ V ČR mezi lety 2005 a 2015 a ve věkové kohortě 26 až 35 let významně poklesl počet lidí s nejvyšším ukončeným středoškolským vzděláním z 80 na 63. Důvodem je vyšší poměr současných vysokoškoláků: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#V_QcqOiLS70#page48. Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU dodává: *“Pozornost zaslouží stoupající trend předčasných odchodů ze středoškolského vzdělávání.”*

sestupná sociální mobilita vlivem absence středoškolského vzdělání u socioekonomicky slabých vrstev společnosti.¹⁷⁸

- Průměrné až nadprůměrné výsledky v některých oblastech mezinárodního srovnávání v oblasti gramotností (TIMSS, PIRLS, ICILS¹⁷⁹). Výjimkou je PISA.¹⁸⁰
- Relativně velká různost alternativních přístupů vně i uvnitř veřejného vzdělávacího systému. Oproti školnímu roku 2016/2017 přibýlo 16 nových soukromých škol.¹⁸¹ Snahou MŠMT v roce 2018 bylo vznik dalších škol na primární úrovni omezit.

¹⁷⁸ Potvrzuje to výzkum sociologa Karla Čady prezentovaný na konferenci Spravedlivost ve vzdělávání (9. 11. 2017): http://www.csicr.cz/getattachment/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Spravedlivost-ve-vzdelavani-%E2%80%93-mezinarodni-konferen/Karel_Cada.pdf.

¹⁷⁹ Ondřej Neumajer dodává: "ČR se účastnila mezinárodního šetření dovedností žáků v oblasti počítačové a informační gramotnosti ICILS v roce 2013, v roce 2018 ČR účast odmítla. Aktuálně nám tedy chybí srovnání úrovně digitálních kompetencí se světem. Další šetření je plánováno na rok 2023."

¹⁸⁰ Dlouhodobě úspěšný je český vzdělávací systém v hodnocení přírodních věd na úrovni ZŠ, viz TIMSS 2016: <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Vysledky-TIMSS-2015-%E2%80%93-znalosti-zaku-4-rocniku-ZS-v>. Podle stejného hodnocení je relativně úspěšná i v přírodovědě. V obdobném měření PISA (<http://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=CZE&treshold=10&topic=PI>) osciluje ČR okolo průměru. Nutno dodat, že o reliabilitě a validitě výsledků mezinárodních šetření se vede diskuse a výsledky nelze přijímat bez vědomí o úskalích sběru dat na širokém mezinárodním vzorku. Jana Straková dodává: "V šetření PISA, konkrétně v matematice a přírodovědě, lze sledovat sestupný trend." Jiří Nantl dodává: "Možná důležitějším indikátorem než průměrný výsledek je podíl nejlepších/nejhorších ve srovnání s jinými zeměmi. V minulosti mívala ČR ve srovnání se zeměmi s celkově lépe výkonným systémem menší podíl nejlepších a vyšší podíl nejhorších." Arnošt Veselý dodává: "Větší problém než validita a reliabilita dat je fakt, že tyto výzkumy měří jen menší část požadovaných znalostí a kompetencí a navíc odráží strukturu vzdělávacích systémů. Proto jsou žebříčky mezinárodních výzkumů tak problematické." Data z šetření PISA 2015: <http://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Narodni-zpravy/Narodni-zprava-PISA-2015>. Data z šetření TIMSS 2015: <http://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/TIMSS/Narodni-zpravy/Narodni-zprava-TIMSS-2015>. V mezinárodním srovnání ICILS dopadli čeští žáci nejlépe ze všech srovnávaných: <http://www.icils.cz/>. Tomáš Zatloukal dodává: "Je vhodné kvalitativně rozlišit jednotlivá šetření: PIRLS, ICILS nadprůměrné výsledky, TIMSS průměrné, PISA průměrné a podprůměrné." Tomáš Bouda dodává: "PISU bych neuváděl vzhledem k trendům, které jsou důležitější než synchronní srovnání - přírodovědná a matematická gramotnost je oproti roku 2000, resp. 2003 výrazně níže, čtenářská gramotnost stále v mírném podprůměru. Jan Tupý, konzultant v oblasti vzdělávání (2016), dodává: Jestliže v přednostech hovoříme o průměrných až nadprůměrných výsledcích v některých oblastech vzdělávání, neměli bychom se zmínit ve slabinách - Klesající úroveň zdravotních aspektů žáků, jak je např. uvádí "Mezinárodní zpráva o zdraví a zdravém životním stylu dětí a školáků na základě výzkumné studie HSBC" realizovaná v roce 2014 (ČR, SR, Maďarsko, Polsko, Ukrajina) a zveřejněná v roce 2016. Týká se žáků 2. stupně ZŠ: <http://hbsc.upol.cz/download/nar-zprava-v4-2014.pdf>. V této souvislosti je možné připomenout i úspěšné 3leté pokusné ověřování "Pohyb a výživa" realizované na 1. stupni 33 ZŠ, jehož výsledky MŠMT na začátku roku 2016 přijalo, ale dále se se závěry nepracuje: http://pav.rvp.cz/filemanager/userfiles/Zavrecna_zprava/PaV_Evaluacni_zprava_pro_veřejnost.pdf. Otázkou je i další pokusné ověřování "Hodina pohybu navíc", které přináší do školních družin pohybové aktivity žákům 1. - 3. ročníků, ale jeho osud po ukončení pokusného ověřování není zřejmý. Podle poslední zprávy z testování PISA 2015 (zveřejněno na konci roku 2016) pokračuje takřka kontinuální propad českých žáků v přírodovědné a matematické gramotnosti, zatímco u čtenářské gramotnosti jde o relativní oscilaci okolo podobné hranice (během 15 let měření): <http://www.csicr.cz/html/PISA2015/html5/index.html?&locale=ENG&pn=9>. V roce 2017 nepřibýly další podstatné výsledky v rámci mezinárodního srovnání.

¹⁸¹ Ročenka MŠMT: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>. Nejen řada montessori a waldorfských škol, ale i velký podíl nových vzdělávacích projektů na úrovni škol i mimoškolního vzdělávání a řada asociací či sdružení, která se snaží obohatit vzdělávání o nové trendy, poznatky, zkušenosti či kvality. Aktivity v této oblasti mají

- Reforma financování regionálního školství s potenciálem odbourat nerovnost ve financování škol v jednotlivých krajích, její zahájení plánováno na leden 2020.^{182,183}
- Jisté množství dat, z nichž některá začíná stát uvolňovat k analýze.¹⁸⁴
- Zkvalitňující se práce některých institucí zapojených do řízení vzdělávacího systému, zejména České školní inspekce; taktéž směřování Národního institutu pro další vzdělávání.¹⁸⁵

---

vzestupnou tendenci. Ondřej Neumajer, odborník Pedagogické fakulty UK, dodává: *“Z hlediska procentuálního zastoupení žáků v těchto školách k výraznému zvýšení nedochází.”* Jan Tupý, konzultant v oblasti vzdělávání, dodává: *“Někteří rodiče také uvádějí, že soukromé školy jsou pro ně příležitostí, jak se vyhnout vzdělávání v hlavním proudu, tedy i za přítomnosti žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.”*

¹⁸² Informace o cílech a podobě nového modelu financování regionálního školství na webu MŠMT:

<http://www.msmt.cz/o-webu-msmt/financovani-regionalniho-skolstvi>. Novelou školského zákona byl původně zaveden nový způsob financování od 1. 1. 2019. Následně však byl termín účinnosti posunut o rok.

¹⁸³ Vláda schválila v roce 2016 reformu financování regionálního školství, která by mohla odstranit nerovnost ve financování škol způsobenou přerozdělováním prostředků jednotlivými kraji:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-schvalila-reformu-financovani-regionalniho-skolstvi>. Více k financování v samostatné kapitole Auditů. Tomáš Bouda dodává (2016): *“Zatím bych se obával zařadit mezi přednosti. Rizika: finanční zajištěnost (nelze zásadně přesouvat, hlavně bude nutné posilovat), nižší transparentnost díky vyšší míře centrální regulovanosti, z téhož vyplývající nižší efektivita financování.”* Ondřej Neumajer dodává: *“Reformu je podle mne velmi brzy soudit v době, kdy to ještě není zavedeno a zahořeno. Tedy bych to dal do příležitostí, nikoli předností. Případně nechat v přednostech, ale komunikovat jako přednost to, že se do toho stát pouští.”*

¹⁸⁴ Z měření v rámci mezinárodních šetření, testování žáků v 5. a 9. třídách, přijímacích zkoušek, maturit, statistických informací sbíraných MŠMT, ČŠI, obcemi, kraji a dalšími institucemi se lze dozvědět řadu podstatných informací o stavu a změnách ve vzdělávacím systému. Některá data, zejména z maturit, začal stát pod tlakem zveřejňovat ve větším rozsahu: <https://vysledky.cermat.cz/data/Default.aspx>. Některá data jsou zveřejňována jako otevřená: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/otevrena-data>. Stále však chybí systematická snaha státu data analyzovat. Arnošt Veselý dodává: *“Obecně vzato, máme o fungování vzdělávacího systému jen velmi málo relevantních informací. Navíc ta data, která máme, jsou často v podobě, která jejich využitelnost výrazně omezuje (nepojení jednotlivých databází administrativních dat).”* Ondřej Neumajer dodává: *“Realita je taková, že data chybí, a ucelené sady/statistiky na diskutovaná témata běžně ministerstvo nezveřejňuje. Výjimkou začíná být ČŠI. Dominik Dvořák dodává: “Souhlasím s Arnoštem Veselým a Ondřejem Neumajerem, ve srovnání s jinými zeměmi je dat zoufale málo (a těch dostupných ještě méně). Viz například chybějící data o socioekonomické struktuře žáků ve školách, která pak znemožňují solidnější analýzy i těch málo dat, která máme. Viz také poznámka 48.”*

¹⁸⁵ ČŠI se snaží změnou přístupu ke školám, založeným na novém pojetí inspekční činnosti jako podpurné, nikoliv restriktivní, udávat pozitivní směr vývoje: <http://www.csicr.cz/cz/Kvalitni-skola>. Řada tematických zpráv, které ČŠI vydává, představuje dílčí vhledy do stavu regionálního školství: <http://www.csicr.cz/cz/DOKUMENTY/Tematicke-zpravy>. NIDV začal k realizaci svých projektů zvat externí odborníky na danou problematiku s cílem dosáhnout užitečnosti výstupů. Dominik Dvořák dodává: *“Souhlasím s pozitivním hodnocením změn, k nimž došlo v ČŠI, ale domnívám se, že za první podpora bez tlaku nepovede k plošnému zlepšení, sám bych byl pro kombinaci podpory a represe (nemělo v textu být represivní místo restriktivní?); za druhé, když už na jiném místě diskutujeme kvalitu zjištění PISA, tak bychom se měli zajímat také o reliabilitu a validitu zjištění ČŠI.”* Stanislav Štech dodává: *“NIDV stále ještě zdaleka není tou institucí, jakou bychom pro profesní rozvoj pedagogů potřebovali (koncepty a ustavenou síť center co nejbližší školám po celém území ČR).”* Ondřej Neumajer dodává: *“Je dobré upozornit, že OPŘO se nemohou zásadně zlepšit, pokud se*

- Hustá síť kvalitních nevládních organizací, které podporují děti a mladé lidi v sociálně znevýhodněných lokalitách.¹⁸⁶

Slabiny¹⁸⁷

- Dosavadní relativně vysoká spokojenost veřejnosti se stavem veřejného školství. Bez politické objednávky nelze očekávat snahu o politická řešení, vyšší investice a vyšší progresivitu.¹⁸⁸¹⁸⁹
- Vysoce podprůměrná úroveň financování veřejného školství.¹⁹⁰ Stálá neochota politických stran zavázat se k navýšení výraznému, alespoň na úroveň průměru OECD (kompenzováno příslibem zvýšení platů učitelů, což by mělo dle vládního závazku z

nezlepší řízení na MŠMT. To již dávno potvrdilo nekoncepční a zpackané sloučení v roce 2010. ČŠI je výjimkou, nepodléhá totiž režimu přímo řízené organizace."

¹⁸⁶ Např. nízkoprahové kluby provozované Člověkem v tísní: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/nizkoprahove-kluby>, řada podobných organizací fungujících na lokální úrovni.

¹⁸⁷ Jiří Nantl dodává: "Základní slabinou, která by měla být explicitně uvedena, je, že celá aktuální vzdělávací politika je tažena zvyšováním platů učitelů coby hlavním politickým cílem, ale to by měl být nástroj. Místo konkrétní strategie středního dosahu je zde jen víra, že když budou lepší platy učitelů, budou lepší učitelé (nebo vzhledem ke generační obměně aspoň nějací učitelé), a tím selepší vzdělávání. Podobně v minulých dekádě se věřilo, že když bude státní maturita,lepší se výuka na středních školách."

¹⁸⁸ V roční periodě opakovaný průzkum CVVM na téma spokojenosti s jednotlivými typy škol mezi dospělou populací ukazuje pozitivnější hodnocení úrovně vzdělávání u všech typů škol s výjimkou vyšších odborných škol, kde nárůst nebyl v roce 2018 statisticky významný. Z dlouhodobého hlediska se zdá trend rostoucí nespokojenosti spíše nevýznamný:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4723/f9/or181015.pdf. Tomáš Bouda dodává: "Základní školy dostatečně pružně nereagují na poptávku zákonných zástupců, důsledkem je vyšší počet nově vznikajících soukromých základních škol zaměřujících se na alternativní pedagogické přístupy. Výroční zpráva ČŠI 16/17 s. 95: <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-soust>." Oproti tomu lze postavit námitku, že většina rodičů se nespokojuje se spádovou základní školou a snaží se vybírat, jak vyplývá z výzkumu Jany Strakové a Jaroslavy Simonové (2015): http://sreview.soc.cas.cz/uploads/beatadd506a8220d67168cf0a7a52dc52888cdd89_15-4-02Strakova18.indd.pdf.

¹⁸⁹ Pravidelný průzkum veřejného mínění CVVM na téma spokojenosti dospělé populace v ČR s úrovní vzdělávání ve školách ukazuje v roce 2018 změnu v trendu. Oproti předchozím letům se spokojenost se všemi stupni škol zvýšila (viz souhrn). Stanislav Štech dodává: "Je to nutně slabina? Nemůže to být příležitost?"

¹⁹⁰ Jen Indonésie, Rusko a Slovensko investují celkově do vzdělávání (od základního po vysokoškolské) menší podíl z HDP než ČR (data z roku 2013): <https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm>. Situaci dobře ilustruje i studie think tanku IDEA zaměřující se na nízké platy učitelů: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_10_2017_Platy_ucitelu/mobile/index.html. V letech 2016 a 2017 došlo k navýšení rozpočtu pro regionální školství, zejména s cílem navýšit platy učitelů: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-schvalila-navyseni-rozpoctu-msmt-1-krok-k-restartu> a <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2252470-schvaleno-od-listopadu-vzrostou-platy-statnich-zamestnancu-polepsi-si-i-duchodci>. S účinností "inkluzivní" novely přibýly v rozpočtech škol významné prostředky na platy asistentů a další potřebné výdaje: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-o-inkluzi-asistenti-maji-o-tretinu-nizsi-platy-nez-ucitele_1708140944_jab. Vláda v roce 2016 schválila vyšší rozpočet pro vědu: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/pavel-belobradek/aktualne/vlada-schvalila-pro-pristi-rok-navyseni-rozpoctu-na-vedu-o-3-7-mld--144711/>. V roce 2017 se dohodla odcházející koalice na zvýšení rozpočtu VŠ o 3 mld. korun: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/tri-miliardy-pro-vysoke-skoly-budou-shodlo-se-vedeni-vlady/1530015>.

roku 2017 zvýšit investici do vzdělávacího systému asi o 1 % HDP, což stále nedosahuje průměru OECD).¹⁹¹

- Nekoncepční řízení (neschopnost strategického řízení) provázené častými politicko-personálními změnami v kombinaci s absencí nástrojů k realizaci změn. V některých případech nedostatečná kompetence lidí odpovědných za oblast vzdělávání na úrovni celostátní i samosprávné.¹⁹²
- Absence širší shody na žádoucích cílech vzdělávání.¹⁹³ Jedinou deklaratorní shodu (po parlamentních volbách v roce 2017) platy učitelů.^{194, 195}

¹⁹¹ Vyplývá to z analýzy volebních programů (EDUin): <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-volebni-programy-pro-vzdelavani-jednota-na-platech-ucitelu-prevazujici-heslovitost-nedostatek-know-how-a-absence-dulezitych-cilu/>. Ondřej Neumajer dodává: *“Nejedná se spíše o neochotu vládních stran či přímo vlád?”* Jiří Nantl dodává: *“Myslím, že nejde na prvním místě o neochotu. Jde prostě o obrovské sumy, které by byly zapotřebí, a v krátkém čase by znamenaly nutnost zcela redefinovat státní rozpočet jako celek.”*

¹⁹² Od vzniku samostatné ČR se vystřídal ve vedení resortu 17 ministrů (někteří pouze jako dočasně jmenovaní členové vlády po překlenovací dobu do jmenování řádného ministra), životnost jednoho je tedy v průměru 1 rok a 5 měsíců: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848>. Změnu ministrů většinou střídala výrazná proměna agendy a cílů. Řada ministrů za sebou nechala velmi diskutabilní důsledky své činnosti, ať už je to revize RVP, reforma státní maturity, čerpání financí z ESF, nečinnost v oblasti financování škol, přípravy učitelů, umísťování dětí do praktických škol i samotného řízení resortu. Některým opatřením není dán dostatečný čas na to, aby se projevila. V takovém prostředí jsou jakékoliv větší zásahy diskutabilní. Jiří Nantl dodává: *“Politicko-personální změny by v principu neměly vadit. Fungující demokratický stát by měl unést, že se ministr změní klidně každý rok. Jde o absenci administrativně-odborné kapacity. Celá debata o českém školství je neúměrně ministrocetrická, co skutečně potřebujeme je funkční systém.”* Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, dodává: *„Odkazují zde k závěrům někdejší Národní ekonomické rady vlády, kde se praví, že bariérou změn je často nedostatečná odbornost a nepochopení role vzdělávání na úrovni zřizovatelů základních a středních škol. Na úrovni krajské školské administrativy je nedostatečné uvědomění si dlouhodobých priorit vzdělávání, což deformuje rozhodování jak o rozsahu, tak o obsahu a zaměření vzdělávací činnosti (kapitola Vzdělanost v materiálu Rámcem strategie konkurenceschopnosti: https://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf).“* Jan Tupý, konzultant v oblasti vzdělávání, dodává: *„Nejde jen o časté změny lidí a jejich nekompetentnost, ale i o to, že řada změn nepostupuje standardními kroky: popis (analýza) stavu, koncepční návrh změny a jeho oponentura, návrhy konkrétního řešení a jejich oponentura, výběr konkrétního návrhu změny a jeho zdůvodnění, diskuse k němu, rozpracování konkrétního návrhu a jeho vyzkoušení v praxi, zavedení změny a sledování jeho dopadu, případně zpětné korekce. Změny jsou navíc často urychlovány a informace o nich přicházejí až v době, kdy už je obtížné něco měnit. Klasickými příklady jsou změny RVP ZV v letech 2013 a 2016.“* Během roku 2017 došlo na další střídání na pozici ministra školství. Za čtyřleté vládní období se tak na MŠMT vystřídali tři ministři velmi odlišného charakteru, pohledu na problematiku vzdělávání a způsobu řízení (Marcel Chládek, Kateřina Valachová, Stanislav Štech).

¹⁹³ Ekonom orientující se na vzdělávání Daniel Münich připisuje absenci společenské shody význam jednoho ze tří největších problémů českého školství: <http://archiv.ihned.cz/c1-65418800-tri-problemy-ceskeho-skolstvi>. nejasnost směřování je patrná i v konkrétních postupech: Strategie 2020 hovoří na s. 31 o důkladné revizi kurikulárních dokumentů po roce 2020. Dlouhodobý záměr ČR (DZ) hovoří v bodu B.7.2 a B.7.3 o „dokončení návrhu obsahového a organizačního zajištění revize“ a o „vytvoření Rady pro revize RVP ZV, která se bude podílet na koncipování, sledování a hodnocení vzdělávání“ (oboje s termínem 2015, což se evidentně nezvládlo); pro rok 2017 počítá DZ s „provedením obsahových úprav RVP ZV ve 4 poměrně zásadních oblastech“; není zřejmé, jak jsou tato opatření provázána se strategií 2020, v roce 2017 ve vazbě na opatřená DZ a po roce 2020 se bude kompletně přepracovávat. Tomáš Bouda dodává: *“Za klíčovou v tomto ohledu považují absenci Národní rady pro vzdělávání.”*

- Nejednotnost řízení v oblasti regionálního školství, různé v řadě ohledů protichůdné koncepce rozvoje (národní strategie v. koncepce některých krajů).¹⁹⁶
- Nadprůměrně nerovný přístup ke vzdělávání s tendencí k prohlubování nerovnosti (zejména meziregionálně).^{197, 198, 199}
- Diskutabilní struktura školské soustavy, zejména na úrovni středoškolské, nejasná vize rozvoje středoškolské soustavy s ohledem na rychlý nástup změn na pracovním trhu, zbytečné výdaje na školy s nízkou přidanou hodnotou.^{200, 201, 202}

¹⁹⁴ Výše odkazovaná analýza volebních programů ukazuje, že představa stran o zvýšení platů učitelů ve čtyřletém horizontu je značně odlišná. Jiří Nantl dodává: *“Shoda na zvyšování platů nutně nevypovídá nic o postoji ke vzdělávání, ale možná jen o tom, že pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci představují cca čtvrt milionu občanů s volebním právem.”*

¹⁹⁵ Ve spolupráci 17 organizací zainteresovaných ve vzdělávání vznikl strategický dokument Vzdělávání především, jenž shrnuje priority vzdělávací politiky v horizontu standardního sněmovního období 4 let:

http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2017/08/EDUIN_TEXT_VOLBY_2017-1.pdf.

¹⁹⁶ V roce 2018 přišel Karlovarský kraj s návrhem koncepce středního školství:

http://www.kvkskoly.cz/manazer/dokumenty/Stranky/Koncepce_SS_KK_2018.aspx. Koncepce počítá s pevným nastavením kvót pro vstup do jednotlivých oborů studia na středních školách, přičemž východiskem má být “Gaussova křivka studijního potenciálu” s limity nastavenými podle neznámé metodiky. Cílem je přesunout větší část uchazečů o studium na SŠ do učňovských oborů a omezit vstup do všeobecně vzdělávacích (gymnaziálních) studijních programů. Na konci roku 2018 byl záměr schválen krajským zastupitelstvem. Česká školní inspekce přitom ve svém posudku zpochybňuje samotnou podstatu koncepce:

<https://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2018/09/%C4%8C%C5%A0I-Stanovisko-Koncepce-st%C5%99edn%C3%ADho-%C5%A1kolstv%C3%AD-KV-kraje.pdf>. Stanovisko ČŠI upozorňuje na neutěšený stav výsledků vzdělávání ve srovnání s jinými kraji, což ovšem koncepcí kraje žádným způsobem nezohledňuje. Karlovarský kraj je zároveň jedním z těch, které silně prosazují zavedení cut-off skóre v přijímacích zkouškách na SŠ.

¹⁹⁷ Jak ukazují např. klíčová shrnutí z šetření PISA 2012, ČR patří mezi země s nadprůměrnou vazbou výsledků v matematice a socioekonomickým zázemím: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>.

¹⁹⁸ Výše odkazovaná studie Karla Čady o souvislostech vývoje ve vyloučených oblastech v ČR a vzdělávání ukazuje na rozevírající se nůžky, zejména s ohledem na regionální specifika. Dominik Dvořák dodává: *“Nejde jen o vyloučené lokality. Nerovná kvalita škol, která zakládá nerovnost v přístupu ke vzdělávání, je daleko rozšířenější fenomén.”*

¹⁹⁹ Na problém upozorňuje i výše odkazovaná zpráva Education at a Glance 2018 (viz souhrn).

²⁰⁰ Tematická zpráva - Vzdělávání ve středních školách s vysokou mírou neúspěšnosti žáků ve společné části maturitní zkoušky: <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Vzdelavani-ve-strednich-skolach>. Dominik Dvořák dodává: *“Kromě regionálních rozdílů, které jsou jistě velkým problémem, a socio-kulturně podmíněných, k nimž odkazuje poznámka pod čarou, může jít i o genderové (nedávno zesnulý Petr Matějů trvale poukazoval na znevýhodnění chlapců v českém školství).”*

²⁰¹ ČR má v populaci nadprůměrný podíl absolventů odborně zaměřeného středního školství vůči absolventům všeobecných vzdělávacích programů, nicméně trend posledních let je takový, že absolventů odborných středních škol proporcčně ubývá. Problematická je míra nezaměstnanosti vyučených, zejména v oborech E: <http://infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-01/Nezamestnanost-absolventu-podle-kategoriei-vzdelani-?Oblast=1&kv=2&paramName=kv>. Jiří Nantl dodává: *“Struktura školské soustavy není diskutabilní, ale zastaralá a neefektivní. Ve výsledku vede k vyprázdňení role některých fází vzdělávání a k obrovskému mrhání veřejnými prostředky. Mj. máme silné střední odborné školy, ale jaké procento jeho absolventů opravdu vykonává studované povolání, a to byť jen z těch, kdo nepokračují pak ve VŠ studiu?”* Tomáš Bouda dodává

- Vysoká míra selektivity ve vzdělávacím systému na úrovni povinného vzdělávání s částečnou politickou tendencí k narovnání bez znalosti dopadu; na víceletá gymnázia dochází zpravidla studenti s vyšším socioekonomickým statutem oproti jiným školám.²⁰³²⁰⁴
- Systémové reformy regionálního vzdělávání bez podpory samotných učitelů, bez analýz ex ante a ex post, případně nerespektování jejich závěrů.²⁰⁵
- Pouze částečný přechod vysokého školství v rámci tzv. Boloňského procesu, s předpokladem větší diverzifikace s novým přístupem k akreditacím.²⁰⁶²⁰⁷

(2016): *“Zajímavé podněty k této i další problematice lze čerpat z hlediska vzdělávací politiky kontextové strategii MPO Iniciativa Průmysl 4.0.”* Dominik Dvořák dodává: *“Problém je, že nevíme, jak by byla ta část populace, která jde dnes do učení, zaměstnatelná po absolvování jiného typu školy (pokud by ji ukončila).*

²⁰² Výše odkazovaná analýza OECD Employment Outlook 2017 představuje jasnou výzvu k zamyšlení nad tím, jak reformovat zejména středoškolskou úroveň české vzdělávací soustavy (více v Rizicích). Určitou naději na posun vpřed představuje údajný záměr MŠMT posílit v rámci reformy rámcových vzdělávacích programů všeobecnou složku vzdělávání na odborných středních školách a umožnit tak absolventům odborných VŠ snazší dosahování vyšší kvalifikace.

²⁰³ Na jedné straně jsou tu víceletá gymnázia, která odsávají ze základních škol nemalé procento dětí. Ke složitosti problematiky diskuse zastánců a oponentů víceletých gymnázií: <http://www.eduin.cz/clanky/zaznam-kulateho-stolu-jak-resit-problem-s-viceletymi-gymnazii-zasadne-podporit-2-stupen-zs/>. Doposud fungující praktické školy, do nichž byly často umísťovány děti, které by v jiných systémech byly vzdělávány v běžných školách, změnily v rámci účinnosti nové - proinkluzivní - legislativy svůj status na běžné základní školy. Exkluzivitu v podobě socioekonomického statusu ukázala víceletá gymnázia v rámci výzkumu CLoSE: <https://perpetuum.cz/2017/12/vyzkum-close-ukazal-ze-pridana-hodnota-muze-byt-vysoka-na-gymnaziich-i-na-zs/>. Jiří Nantl dodává: *“Je to ještě horší. Máme obrácenou selektivitu. Nejelektivnější jsou střední školy, a začínají reálně být i základní školy resp. různé výběrové třídy, a naopak nejméně selektivní je školství vysoké, kam se dostane prakticky každý, kdo se nějakou cestou dobere maturity a přihlásí se. Neumíme zajistit, aby každé dítě skutečně mělo základní vzdělání (viz podíl 15-ti letých, kteří jsou vlastně funkčně negramotní, podle PISA).”*

²⁰⁴ Na problém upozorňuje i výše odkazovaná zpráva Education at a Glance 2018 (viz souhrn).

²⁰⁵ Přechod z rigidně daných osnov na tzv. Rámcové vzdělávací programy v nultých letech proběhl v mnoha případech pouze formálně a bez důvěry a aktivní účasti učitelů: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/105669/>. Zásadní je, že ministerstvo školství nedisponuje vlastními průzkumy dokumentujícími postoje učitelů k reformě. Například v probíhající přechodu na poskytování podpůrných opatření žáků se speciálními potřebami v hlavním vzdělávacím proudu základních škol (inkluze) je od počátku zřejmé, že postoje učitelů jsou výrazně negativní a praxe ukázala, že nepřipravenost učitelů z metodického pohledu a v podobě spolupráce s asistenty pedagoga (vedle finálního zajištění, byrokracie a velikosti tříd) byla jedním z aspektů problémového zavedení změn po novele školského zákona: <http://inkluzie.ujep.cz/files/vyzkumny-pohled-inkluzi-jeji-determinanty.pdf>, http://osf.cz/cs/tiskove_zpravy/vysledky-vyzkumu-k-revizi-inkluzie-system-v-ne-systemu/, <https://www.csicr.cz/getattachment/7734c437-a133-4411-b8b6-ed11776ad4fe/TZ-Spolecne-vzdelavani-16-10-2017.pdf>. V některých případech dochází dokonce k zavádění reform, k nimž byla vypracována analýza dopadů, avšak nebyla respektována, jako v případě povinného předškolního vzdělávání: <http://www.kudvyvedcesta.cz/node/3>.

²⁰⁶ Drtivá část vysokoškolských studijních oborů v ČR má jak bakalářský, tak magisterský stupeň. Boloňský proces tak proběhl v podstatě jen vznikem bakalářského stupně, ne rozdělením škol na prakticky zaměřené a tzv. centers of excellence (vědecky zaměřená studia): <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/akreditovane-studijni-programy-vysokych-skol-kody-programu-a>. S novelou vysokoškolského zákona a vznikem tzv. Národního akreditačního úřadu je spojena možnost vysokých škol žádat o institucionální

- Úroveň přípravy učitelů, která adekvátně nereaguje na aktuální změny na poli vzdělávání a na potřeby měnících se požadavků s vnitřně i zevně iniciovanými náznaky změny.^{208,209, 210}
- Nízký zájem o učitelství mezi studenty s měřitelnými studijními předpoklady,²¹¹ legislativa efektivně omezující přístup schopných lidí bez pedagogického vzdělání do

akreditace. To by mělo umožnit zejména velkým univerzitám vnitřně lépe strukturovat nabídku studijních programů: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-schvalila-radu-narodniho-akreditacniho-uradu>.

Pavel Doulík, děkan Pedagogické fakulty UJEP, dodává: *“Formálně zdařilý byl, spíše bych zdůraznil, že v některých oborech byl naprosto nelogický (učitelství).”* Tamara Kováčová, EDUin, dodává: *“Novela zároveň pominula návrh na to, aby se do akademického prostředí dostalo více odborníků z praxe, kteří nedisponují formálním vzděláním. Zajímavou iniciativou je založení Asociace doktorandek a doktorandů, která se snaží upozornit na nevyhovující podmínky, které vedou mladé vědce k odchodu z akademické sféry.”*

²⁰⁷ V roce 2018 byl zveřejněn návrh MŠMT na rozdělení českých VŠ do 4 kategorií (zohledňujících zejména velikost a výzkumnou kapacitu), v rámci nichž by bylo diverzifikováno financování. Návrh je zjevným posunem ke stavu odpovídajícímu situaci, kdy do terciárního vzdělávání vstupuje velká většina každého populačního ročníku ukončujícího SŠ. Toto rozdělení však nebylo představeno oficiálně:

https://www.lidovky.cz/domov/vysoke-skoly-se-boji-byt-becko-stat-je-neverejne-roztrdil-do-ctyr-barevnych-skupin.A180704_152106_In_domov_ele.

²⁰⁸ Tomáš Bouda dodává: *“Pro začátek stačí jako i v jiných případech výrazně zlepšit financování, zvýšit index ekonomické náročnosti pro fakulty vzdělávající učitele.”* Ondřej Neumajer dodává: *“Je třeba zvýšit platy učitelů, jinak nepůjde o první volbu VŠ u excelentních studentů středních škol, které ale pro profesi učitelství (také) potřebujeme.”*

²⁰⁹ Se vznikem studentské iniciativy Otevřeno na brněnské Pedagogické fakultě MU a jejím rozšířením na další fakulty se pojí jistá naděje na změnu obsahu a formy pregraduální přípravy učitelů: <http://otevreno.org/>. Jiří Němec, děkan Pedagogické fakulty MU, dodává: *“Reformu učitelství na mnohých fakultách nelze dávat do příčinné souvislosti se vznikem iniciativy studentů Otevřeno. Iniciativa však může připravované inovace podpořit angažovanými aktivitami studentů. Stejně tak bychom mohli říct, že mění se klima na fakultách ve smyslu inovativních změn, podnítilo vznik studentské iniciativy Otevřeno. Na naší fakultě jsme iniciovali mnoho změn a následně jsme podpořili i vznik Otevřena, které se následně rozšířilo i na ostatní fakulty.”* Ondřej Neumajer, odborník Pedagogické fakulty UK, dodává: *“Toto je studentská iniciativa a očekávat, že přímo něco změní je hodně optimistické. Spíše bych formuloval, že ne všichni studenti se současným stavem souzní.”* Václav Trojan, odborník Pedagogické fakulty UK, dodává: *“V souvislosti s komentářem Jiřího Němce se domnívám, že posuny v učitelství by bylo vhodné zařadit i do možných příležitostí. Není vše černobílé.”*

²¹⁰ Projekt Učitel naživo, který se zaměřuje na přípravu současných studentů v magisterském stupni studia, úspěšně prošel pilotní fází a je realizováno v rámci Vysoké školy mezinárodních a veřejných vztahů Praha. Jde o výrazně odlišný přístup k přípravě na učitelství, postavený zejména na praktické zkušenosti práce s žáky a studenty. Jiří Němec dodává: *“Přestože projektu fandím, je zcela nereálné ho v této podobě implementovat do prostředí VŠ.”* Pavel Doulík dodává: *“Určitě bude ale jeho implementace ovlivněna situací na jednotlivých univerzitách a zejména samotným akreditačním procesem.”*

²¹¹ Analýza institutu CERGE se zabývala intelektuálními dovednostmi českých učitelů v mezigeneračním srovnání. V průměru jsou výsledky českých pedagogů nadprůměrné, ale v mladší generaci byl zaznamenán propad čtenářské gramotnosti: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_10_2018_Intelektualni_dovednosti_ceskych_ucitelu/files/downloads/IDEA_Studie_10_2018_Intelektualni_dovednosti_ceskych_ucitelu.pdf. Jiří Němec, děkan Pedagogické fakulty MU, dodává: *“Vždy jde o to, co dané testy měří. Pokud bychom měřili sociální empatii, potřebu pomáhat druhým, trpělivost atd., možná by se uchazeči o pedagogické studium profilovali jako nejlepší. Předpoklady, které jsou klíčové pro studium na "mat-fyz" nemusí být vhodné pro studium PdF a naopak. Odkazuje se zde na studii z roku 2011/12. Od té doby nebylo realizováno další šetření "Vektor"?”*

škol.²¹² Genderově nevyrovnaná skladba učitelů (především ZŠ) a stárnoucí učitelská populace, narůstající nedostatek učitelů některých aprobací (matematika, fyzika, chemie. Rovněž neexistují kvalitní průzkumy mapující nedostatky/přebytky učitelů dle aprobací a krajů.^{213, 214}²¹⁵

- Neexistence systémové podpory kvality učitelů a ředitelů na školách, slabá podpora ředitelů zejména v oblasti pedagogického řízení; není vnímáno jako jednoznačná priorita ve vzdělávací politice.^{216, 217}²¹⁸²¹⁹

²¹² Tomáš Bouda dodává: *“Kde se vzala představa, že těm schopným brání v cestě do škol požadavek vzdělávání? Možná těm, kteří berou učení jako rozptýlení a doplnění svých hlavních aktivit a pro ně i stávající legislativa uplatnění umožňuje. Asi existují výjimky, ví někdo, kolik jich je, může být?”* Stanislav Štech navrhuje na Tomáše Boudu: *“To je taková nedoložená spekulace. Kdo by do školství za stávajících příjmových podmínek šel? Skutečný odborník z praxe? A z jaké, aby si nepohoršil?”* Ondřej Neumajer dodává: *“Pokud něco působí jako překážka pro zájemce o výuku ve školách, tak to je spíše různorodá a mnohdy nízká kvalita nabízeného studia tzv. pedagogického minima (DPS), resp. neatraktivní nabídka průběhu studia, která v mnoha případech na skutečnou praxi ve školách nepřipraví, přesto by ji zájemci s VŠ vzděláním měli absolvovat.”* Novela zákona o pedagogických pracovnících, platná od roku 2015, požaduje, aby učitelé získali kvalifikaci v pedagogickém studiu, a neumožňuje alternativu, která by na jedné straně umožnila přístup lidí bez pedagogického vzdělání do škol, na straně druhé zaručila jejich kvalitu: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu> (na přelomu roku 2018 a 2019 projednává vláda novelu umožňující zaměstnávat VŠ absolventy bez pedagogického vzdělání po dobu 3 let, viz výše). Jistou možnost nabízí návrh dvouletého adaptačního období, do něž by mohli vstupovat i absolventi VŠ bez pedagogického vzdělání. Jiří Němec, děkan Pedagogické fakulty MU, dodává: *“Alternativa existuje např. v doplnění studia v rámci celoživotního vzdělávání, tzv. DAP - další aprobační předmět, nebo prostřednictvím navazujícího magisterského studia.”* Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, dodává: *“K této diskusi jen připomenu slova prof. Heluse, že diplom je jedním z předpokladů, že kvalifikovaný úspěšně zvládne široké spektrum představ, co by a jak mělo nebo nemělo při edukaci dítě... (volně citováno). Jestliže předpoklad podceňujeme, tak proto, že kvalifikace jej nenaplnuje. Za mě – nadání a kvalifikace. Možná bychom se měli poučit ve Finsku, kde je zjišťování osobnostních předpokladů pro učitelství součástí výběru do vysokoškolského vzdělávání (ale jak víme, mají z čeho vybírat). Součástí této diskuse je jistě i podíl praxe, teorie s praxí či také praktikování s teoretickým vzděláváním. Viz iniciativa Učitel naživo.”*

²¹³ Ministerstvo školství plánuje šetření k podstavu učitelů během podzimu 2018 (aktualizace 2018, studie je stále nerealizována): https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ucitele-nedostatek-skoly-pedagog-mzdy-matematika_1808310630_pla. Stanislav Štech dodává: *“Již v roce 2017 mělo MŠMT první analýzu vývoje chybějících aprobací v jednotlivých krajích do roku 2027. Data ukazovala na krajové asymetrie v jednotlivých aprobacích, volajících spíše po zacílených a krajově specifických opatřeních než po plošné úpravě zákona o pedagogických pracovnících.”*

V posledních letech se snižuje podíl mužů ve vzdělávání a výrazně narostl počet učitelů ve věkové kategorii nad 56 let: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>.

²¹⁴ Ze srovnání zemí OECD vyplývá, že i ukazatel průměrného věku učitelů řadí ČR spíše k zemím s rostoucím rizikem. Pokud se omezíme pouze na středoevropský prostor, stejný problém mají Slovensko či Maďarsko, nicméně Polsko vykazuje - pravděpodobně také s ohledem na výrazně vyšší průměrné platy učitelů (v porovnání k platům jiných VŠ vzdělaných) statisticky významně nižší průměrný věk: https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/aspennstitutece.org/uploads/2017/03/brozura_konference_165x235_EN_update.pdf.

²¹⁵ Na problém upozorňuje i výše odkazovaná zpráva Education at a Glance 2018 (viz souhrn).

²¹⁶ ČR v roce 2017 ještě stále nemá kariérní řád učitelů. Původní návrh kariérního řádu byl ze strany MŠMT odmítnut a nahrazen jiným konceptem, jenž má vstoupit v platnost od roku 2018: <http://www.msmt.cz/o-webu-msmt/karierni-rad>. Ten ale neprošel parlamentem, tudíž vzdělávací systém na kariérní řád stále čeká. Jiří

- Nedostatečně rozpracovaný a nesystematický způsob zjišťování kvality vzdělávacího systému a monitoringu zavedených opatření (včetně zjišťování kvality procesů a výstupů), z toho vyplývající nekoncepční vzdělávací politika, omezený výzkum v oblasti vzdělávání.^{220,221, 222}
- Neznámá efektivita institucí ovlivňujících a regulujících český vzdělávací systém.²²³

Nantl k tomu dodává: *“Stále jako snad jediní v OECD nemáme žádný systém/standard hodnocení učitelů - a ani se o tom nediskutuje, a to dokonce ani vzhledem k otázce zvyšování platů.”*

²¹⁷ Ani volby v roce 2017 nepřinesly změnu, byť některé strany v náznacích na roli ředitelů poukazují, spíše ale v souvislosti s jejich “vyšší autonomií”. Srovnajte analýzu volebních programů a strategický dokument Vzdělávání přede-vším. Tomáš Bouda dodává: *“Cituji z výroční zprávy ČŠI 16/17 (odkaz výše): V kvalitě řízení mateřských škol jsou významné rozdíly. Někteří ředitelé nevěnují dostatečnou pozornost či erudovanost oblasti řízení pedagogických procesů, zvláště účinnému hodnoticímu systému školy (...) Klesá efektivita a rozsah kontrolní a hodnotící činnosti ředitelů ZŠ, a to především ve vztahu k průběhu a výsledkům vzdělávání...Nedostatečná kontrolní a hospitační činnost vedoucích pracovníků některých SŠ má za následek nedostatečnou zpětnou vazbu pro pedagogy, což omezuje jejich další profesní rozvoj.”* Dominik Dvořák dodává: *“Chybí porozumění a shoda na tom, co je pedagogické řízení, a hlavně školy nejsou hodnoceny podle kvality pedagogické práce. Dokud nebudou kvalita výuky a výsledky žáků hlavními kritérii hodnocení školy, do té doby ředitelé nemají důvod věnovat se pedagogickému vedení.”*

²¹⁸ V roce 2018 oznámilo MŠMT, že připravuje změnu vyhlášky upravující výběr ředitelů škol s cílem posílit odborná hlediska: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/485983-msmt-chysta-zmeny-u-konkurzu-na-reditele-skol-zrizovatele-nesouhlasim.html>.

²¹⁹ Tomáš Bouda dodává: *“Doplnil bych nefunkčnost (absenci) středního článku při řízení vzdělávání ve školách, velmi důležitého při zahlcenosti top managementu škol podpůrnými funkcemi, - viz VZ ČŠI 17/18: - Velká rezerva byla zjištěna v efektivním fungování, ale i v samotné existenci metodických orgánů - např. předmětové komise, metodická sdružení (s. 51)... Menší pozornost byla v metodických orgánech věnována kvalitě vlastní výuky (96).”*

²²⁰ Ondřej Neumajer: *“Alespoň jeden pozitivní příklad: Technologická agentura uvedla v život Program na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA, viz <https://tacr.cz/index.php/cz/programy/program-eta.html>.”*

²²¹ ČR doposud nemá vybudovanou strukturu (ani koncept struktury) nástrojů na měření kvality výstupů vzdělávacího systému. Na tento fakt upozorňuje např. Eric A. Hanushek, odborník v oblasti sledování kvality vzdělávání: <http://www.eduin.cz/clanky/pet-procent-nejhorsich-ucitelu-dela-rozdil-mezi-cr-a-finskem/>. Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, dodává: *“I proto byla na MŠMT zřízena Sekce legislativy a strategie. Je nutné se ptát ministerstva, jak naplňuje svou odpovědnost v tomto směru.”* Dominik Dvořák, výzkumník Pedagogické fakulty UK, dodává: *“Pro vzdělávací systém obecně je potřeba, aby existoval pedagogický výzkum, a jeho institucionální zázemí je v České republice velmi nejisté. Pracoviště, která ho mají jako svou prioritu (např. ÚVRV v Praze, IVŠV v Brně) jsou zcela závislá na projektovém financování a mohou velmi rychle zaniknout, pokud na projektové peníze nedosáhnou.”*

²²² Ani volby do sněmovny v roce 2017 nepřinesly změnu. V tomto případě dokonce žádná strana nepožaduje “evidence based” řízení vzdělávacího systému. Srovnajte hodnocení volebních programů a strategický dokument Vzdělávání přede-vším. Miroslav Hřebecký dodává: *“Pozitivní výjimkou je jasný, moderní a komplexní popis kvality pedagogického procesu v regionálním školství prostřednictvím modelu Kvalitní školy - hodnotících kritérií ČŠI. Nově jsou školám zpřístupněny popisy referenční úrovně v každém kritériu a v systému zabezpečeného informačního systému navštívené školy později obdrží report se svým hodnocením a porovnání s ostatními školami. Je důležité tato data jako zpětnou vazbu poskytovat školám, naopak je rizikem je poskytovat zřizovatelům, kde je tendence z toho sestavovat žebříčky.”*

²²³ Neexistují prokazatelná data ani studie o efektivitě práce regulativních institucí typu Česká školní inspekce, Cermat, Národní ústav pro vzdělávání a dalších. V roce 2011 došlo ke sloučení Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (VÚP), Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV) a Institutu pedagogicko-

- Nedostatečná, opožděná, někdy i nejasná informovanost učitelů a veřejnosti o konkrétních krocích a záměrech MŠMT při realizaci vzdělávací politiky; znovu se opakující problém při zavádění systémových změn.^{224, 225, 226}
- Nedostatečná podpora zavádění efektivních, ale méně tradičních přístupů, neochota mnoha učitelů k netradičním a inovativním přístupům.²²⁷

Příležitosti

- Kurikulární reforma: změny v rámcových vzdělávacích programech.^{228 229}

psychologického poradenství (IPPP), a to bez předchozí studie proveditelnosti a bez následného vyhodnocení změn.

²²⁴ Ondřej Neumajer dodává: *“Problém je způsoben také chybějícím nástrojem pro přímou komunikaci mezi MŠMT a pedagogickou veřejností.”* Stanislav Štech oponuje: *“Jak měla vypadat neproblematická komunikace? V době výkřiků na sociálních sítích a s tím spojené převahy orální kultury nad skripturní (nikdo nic nečte a za ověřenou se bere informace od úst k uchu) je složité vést komunikaci kultivující odbornou i širší veřejnost.”*

Vysoce problematická se ukazuje komunikace záměrů MŠMT ve věci společného vzdělávání. Částečně z toho důvodu se dařilo vést deníku Blesk bezprecedentní, manipulativní kampaň týkající se této reformy:

<http://www.blesk.cz/tag/inkluzi/1>. Informování o těchto krocích je naprosto nedostatečné, podobně u jiných témat. Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, dodává: *“Neupíral bych MŠMT snahu maximálně informovat v otázce společného vzdělávání. Problém vidím v silné neochotě pedagogů naslouchat a v nedokonalé promyšlenosti změn – řada realizačních kroků nebyla včas domyšlena. A obecně, dokud nebude náhrada za nefunkční (neexistující) střední článek řízení ve veřejné správě, bude se centru obtížně prosazovat jakýkoliv záměr. RVP se od 1. 9. měnilo.”*

²²⁵ Dominik Dvořák, výzkumník Pedagogické fakulty UK, dodává: *„Čtyři body (neexistence systémového řízení kvality učitelů a ředitelů, nedostatečně rozpracovaný a nesystematický způsob zjišťování výkonnosti a monitoringu, nízká efektivita institucí, nedostatečná, opožděná, někdy i nejasná informovanost) mají jeden společný jmenovatel, a tím jsou data. Jde nejen o zjišťování výsledků (výkonnosti), ale o naprostý nedostatek různých typů dat (o žácích, učitelích apod.) a absence kultury řízení založené na datech (což je taky podstata pedagogického řízení).“*

²²⁶ ČŠI konstatuje ve výše odkazované tematické zprávě o zavádění změn ve prospěch společného vzdělávání, že informovanost škol je jedním z problémů reformy. V posledním roce šlo zejména o nedostatečnou informovanost týkající se revize RVP, diskuse o zavedení cut-off skóre se vede v podstatě bez účasti učitelů.

²²⁷ Pavel Doulík dodává (2016): *“Je to jev typický pro učitele 2. stupně ZŠ a SŠ, nikoli u 1. stupně ZŠ. Navíc by takové tvrzení mělo být podpořeno odkazem na nějaký výzkum.”* Tomáš Bouda dodává (2016): *“Je to tak, ale souhlasím s Pavlem Doulíkem, z které analýzy, výzkumu to vyplývá? A naopak, mám hodně zkušeností s větší rigiditou učitelů 1. stupně.”* Ondřej Neumajer dodává (2016): *“Vyplývá to například z výročních zpráv České školní inspekce, kde je uvedeno, jaké metody ve školách převládají.”* Tomáš Bouda dodává: *Znovu to potvrzuje ČŠI ve výroční zprávě 16/17 (odkaz výše) pro MŠ, ZŠ i SŠ.*

²²⁸ NÚV má během současné revize RVP jedinečnou příležitost zlepšit vzdělávací programy tak, aby byly v praxi realizované v plné šíři (nyní školy často svádí souboj skloubit kvantitu s kvalitou), odpovídaly potřebám pro další studium a práci a refletovaly vývoj disciplín, jakožto technologií. Dominik Dvořák dodává: *“Posun k obecným gramotnostem vnímá nezanedbatelná část odborníků také jako riziko. Dosavadní představení reformy obsahu i výuky informatiky na ZŠ i SŠ ukazuje, že to NÚV myslí s progresí vážně:*

<http://www.itveskole.cz/2018/09/03/nove-pojeti-informatiky-ve-skolach/>. S ohledem na nejasnost dopadu reformy RVP zařazujeme i do hrozeb. Dominik Dvořák dodává: *“Nejde jen o změny v RVP. Klíčovou šancí je zbavit školy povinné tvorby ŠVP jako značné zátěže, jejíž efekty zatím nikdo nedoložil. ŠVP by měla být možností otevřenou pro školy, které se samy pro ni dobrovolně rozhodnou (popř. které navíc budou dobře hodnoceny ČŠI).“*

- Navýšení platů pedagogických pracovníků regionálního školství a rozpočtu školství dva roky po sobě.²³⁰
- Nová legislativa podporující společné vzdělávání v praxi.^{231 232 233}
- Koncepční rozvoj: Strategie 2020.²³⁴²³⁵ Tvorba strategického rámce 2030.²³⁶

²²⁹ Dle proklamací ministra školství v roce 2018 (viz souhrn) by měla být kurikulární reforma otevřena širší odborné diskusi i za následného posunu termínu dokončení.

²³⁰ Navyšování platů má pokračovat v novém roce, a to od 1. ledna 2019 o 15 % učitelům a 10 % nepedagogickým pracovníkům a následně v letech 2020 a 2021, nicméně částka není zahrnuta ve výhledu rozpočtu: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2702309-odbory-chteji-pro-ucitele-dalsich-15-procent-pocitame-s-tim-ale-penize-na-zatim>. Ekonom Daniel Münich upozorňuje, že jde o vyrovnávání dluhů z minulosti a že klíčové je srovnávat platy učitelů s jinými VŠ zaměstnáními. Zvýšení od 2019 tak podle něj jen dorovná růst platů v celé ekonomice: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_5_2018_Vyssi_platy_ucitelu/files/downloads/IDEA_Studie_5_2018_%20Vyssi_platy_uci_telu.pdf. Jiří Nantl dodává: *“Na druhou stranu nebyla deklarována žádná představa cílového stavu veřejných výdajů na školství a tomu odpovídající projekt změny s nějakými měřitelnými indikátory.”*

²³¹ Od 1. 9. 2016 nabyla účinnosti novela školského zákona, která zavádí systém tzv. podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných základních školách. Tímto byla změněna dosavadní praxe, kdy byla řada dětí (nejčastěji s mentálním handicapem či sociálně zanedbaných) umisťována do tzv. praktických škol, a to na základě nově formulovaného § 16 novely: <http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/15-082.htm>. O úspěchu reformy ale rozhodne její implementace. K hodnocení zatím chybí potřebné informace z terénu.

²³² Výše odkazovaná tematická zpráva ČŠI k průběhu nově upravené podpory společného vzdělávání (2017) konstatuje rozporuplné závěry. Tomáš Bouda dodává: *“Nejde o výsledek resortních aktivit, ale tlaku vnějšího - zaměstnavatelé, ekonomové, experti různé provenience, též rodiče, kterého se pochopitelně předvolebně chopili politici. Ten tlak je ale zároveň výrazem společenské objednávky na změny ve vzdělávací nabídce.”*

²³³ Rok 2018 přinesl proklamace k “optimalizaci” inkluze (viz souhrn) a na konci roku též návrh, který budí v odborné oblasti rozporuplné reakce. Návrh je primárně motivován snahou omezit výdaje, tedy zejména počet asistentů pedagogů. Vyhláška v novelizované podobě by měla snížit míru administrativy spojené s poskytováním podpůrných opatření: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNAZFMJPWT>.

²³⁴ Strategie 2020 byla vytvořena s celkovou strategií rozvoje EU a platí pro léta 2015 až 2020: <http://www.vzdelavani2020.cz/>. Lze sledovat snahu o naplnění (přijetí legislativy podporující rovnost přístupu ke vzdělávání, tedy inkluzi, snahu zlepšit podmínky práce platy učitelů), nicméně skutečný dopad těchto snah je zatím velmi nejistý. Zároveň byl v roce 2015 přijat tzv. dlouhodobý záměr vzdělávání, který mnohé ze strategie transformuje do konkrétnější podoby. I když je zejména v oblasti rozvoje středního školství poplatný lobby průmyslu, v řadě bodů jeho naplnění českému vzdělávání prospělo. K dlouhodobému vzdělávacímu záměru více v jednom z vydání newsletteru Beduin: <http://www.eduin.cz/beduin/jaka-jsou-slaba-a-silna-mista-dlouhodobeho-zameru-rozvoje-naseho-skolskeho-systemu/>. Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, dodává: *“K příležitostí bych přidal i strategii MPO Iniciativa Průmysl 4.0. Překvapivě mnoho žádoucích změn z pohledu školství podporuje.”*

²³⁵ V roce 2017 ustavená komise je prvním pokusem zhodnotit naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020. Její závěry jsou vůči naplňování strategie velmi kritické: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/hodnoceni-naplnovani-strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-2020/strategie2020_zprava.pdf.

²³⁶ Kapitola věnovaná rozvoji vzdělávání je formulována v souladu s potřebami občanů, společnosti a ekonomiky dle prognóz pravděpodobného vývoje. Jde však o proklamace na vysoké míře obecnosti (str. 27): https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/CR-2030/CR-2030_Navrhoa-cast_final-k-MPR_30-11-2016.pdf.

- Strategie digitálního vzdělávání 2020.²³⁷²³⁸
- Prostředky alokované v OP VVV jako možnost (i hrozba).²³⁹
- Rostoucí počet neveřejných škol snažících se o odlišný vzdělávací přístup v reakci na neschopnost veřejného systému uspokojit poptávku.²⁴⁰²⁴¹
- Nový přístup České školní inspekce k hodnocení práce škol a stimulace jejich rozvoje.²⁴²²⁴³

²³⁷ MŠMT v roce 2014 vytvořilo a vláda přijala strategii, o jejímž smyslu se lze více dozvědět z této prezentace: <http://sdv.msmt.cz/>.

²³⁸ Ondřej Neumajer, koordinátor vzniku strategie, uvádí: *“V roce 2018 byly v probíhající realizaci Strategie digitálního vzdělávání již patrné výsledky opatření, která MŠMT v minulých letech zahájilo. Na šesti desítkách škol probíhá ověřování nových učebnic informatiky, které vznikají s podporou OP VVV na pedagogických fakultách, zároveň přináší zpětnou vazbu k návrhu revize RVP v oblasti informačních a komunikačních technologií. DigiKoalice jakožto platforma spolupráce, má již přes 120 členů z řad firem, neziskových organizací a státních a akademických institucí a její aktivity jsou stále viditelnější. MŠMT vyhlásilo několik výzev z OP VVV, ze kterých mohou příjemci čerpat finance na podporu digitálního vzdělávání, jednou z nich je i nová šablona ICT ve vzdělávání, která je dostupná všem základním a středním školám. Intenzivnější podpora digitálnímu vzdělávání je ale i nadále financována pouze z prostředků ESF a některá opatření stále čekají na realizaci.”*

²³⁹ Vzdělávacího systému se týká zejména prioritní osa Rovný přístup ke kvalitnímu předškolnímu, primárnímu a sekundárnímu vzdělání, pro kterou se počítá s částkou přesahující 1,2 mld. EUR: http://www.msmt.cz/uploads/OP_VVV/OP_VVV_k_16_7_2014.pdf. Tyto finanční prostředky mohou zároveň představovat hrozbu devalvace podpůrných opatření ve vzdělávání.

²⁴⁰ Za poslední rok přibýlo 40 nových ZŠ neveřejného typu: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/zprava/skola-jako-byznys-pocet-soukromych-zakladek-raketove-roste-rizuju-je-i-nespokojeni-rodice--1641085>. Pro systém je to příležitost zkoumat, jakým způsobem chtějí socioekonomické elity vzdělávat své děti. Skutečnost však uvádíme i v hrozbách.

²⁴¹ V listopadu 2017 dosluhující vedení MŠMT vnímalo tuto skutečnost jako hrozbu, jakkoliv informace o důvodech omezení zápisu nových neveřejných škol do rejstříku škol se opírají o údajné “nenaplnění kapacit veřejných škol” v dané lokalitě. Ministerstvo pod vedením Roberta Plagy v tomto přístupu více méně pokračuje. S ohledem na skutečné počty dětí v neveřejných školách je taková politika velmi diskutabilní. Arnošt Veselý dodává: *“Vedení MŠMT v tom, že považuje růst počtu neveřejných škol jako hrozbu, chápu. Jakmile by vznikly dva paralelní systémy - veřejné a neveřejné školství - tak by se to jen velmi těžko napravovalo.”* Tomáš Bouda dodává: *“I když je oslabování (rozkládání) veřejného školství nežádoucí, nelze rodičům sdělovat: Vaše požadavky po netradičním vzdělávání nemůžeme uspokojit, ale ani Vám nedovolíme je samostatně realizovat. Jediným řešením je maximální plošná podpora kurikulární reformy i podpora a začleňování dílčích inovací - fungovat paralelně.”* Jiří Němec dodává: *“Opravdu má stát reflektovat velice širokou poptávku rodičů? To asi není reálné. Stát by měl garantovat hodnotovou vyváženost škol nikoliv upřednostňovat jeden přístup nad druhým, jak tomu chtějí někteří rodiče či alternativní přístupy v některých školách.”*

²⁴² ČŠI zveřejnila v červnu 2015 materiál s názvem Kvalitní škola: <http://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/Obr%C3%A1zky%20ke%20%C4%8Dl%C3%A1nk%C5%AFm/Kvalitn%C3%AD%20%C5%A1kola%209.%206.%202015/Kvalitni-skola-kriteria-a-indikatory-hodnoceni-konecna-verze-s-poznamkou-pod-carou.pdf>. Jde o materiál, který výrazným způsobem přesouvá těžiště pozornosti ČŠI od formálních ukazatelů k hodnocení těch faktorů v činnosti školy, které mají reálný dopad na kvalitu vzdělávání žáků. Jde o příslib, nikoliv o záruku, že se školy budou moci skutečně opřít o erudovanou a profesionální podporu. Změnu kurzu v orientaci ČŠI by měla provázet i změna ve způsobu přijímání nových inspektorů, kteří budou schopni nové pojetí inspekce aplikovat ve školách. Inspirací mohou být zahraniční modely, např. Anglie.

²⁴³ V roce 2018 pokračovala ČŠI v naplňování své role formativní instituce českého vzdělávacího systému, jak ukazuje série tematických zpráv i závěry a doporučení souhrnné zprávy (viz souhrn). Stanislav Štech se ptá: “A

- Reálná možnost občanského sektoru ovlivňovat kroky ve vzdělávacím systému.²⁴⁴²⁴⁵
- Vyšší míra pozornosti a investic z korporátního sektoru a ze strany nadačních fondů do oblasti vzdělávání.²⁴⁶²⁴⁷
- Návrh novely tzv. konkurzní vyhlášky, která upravuje způsob rozhodování o volbě ředitele školy.²⁴⁸
- Závazek MŠMT a MPSV zajistit uveřejňování digitálních obsahů nejrůznějšího charakteru, pod otevřenou licencí Creative Commons (příp. jinou).²⁴⁹

Hrozby

- Očekávaný vliv technologických inovací na trh práce a profesní užítost získaného vzdělání.^{250 251 252}

---

má být ČŠI formativní institucí? To adjektivum je podle mě nevhodné a neodpovídá zákonu, funkce inspekce jsou nesmírně důležité, ale jiné. Nenesu za exekutivní opatření žádnou odpovědnost.”

²⁴⁴ Průběh debaty o zákonu, jímž měla být definovaná tzv. dětská skupina a jenž ohrožoval existenci některých zařízení pro předškolní výchovu a vzdělávání, nakonec po tlaku ze strany nevládních organizací vyústil v zákonnou úpravu, která umožní jejich další existenci: <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/udalosti-v-ceskem-vzdelavani-2014-dil-2-novela-skolskeho-zakona-detske-skupiny-a-nekvalifikovani-ucitele/>. Vliv z této strany však pochopitelně může mít i svá rizika, ne vždy jsou jasné zájmy v pozadí. Stanislav Štech dodává: *“Dětské skupiny měly být jen dočasným řešením v období demografického ‘vrcholu’”*.

²⁴⁵ I v roce 2018 pokračoval systematický tlak proti nevládnímu a neziskovému sektoru, jenž se promítl i do návrhu státních rozpočtu: https://www.lidovky.cz/domov/experti-se-postavili-proti-skrtem-pro-neziskovky-sve-prohlaseni-predlozili-vlade.A180815_131312_In_domov_seb. V oblasti vzdělávání se promítl “boj proti neziskovkám” zejména v kampani deníku Blesk proti společnému vzdělávání (viz výše) či vytvořením oportunistického spolku Pedagogická komora, jehož členové aplikují podobnou rétoriku.

²⁴⁶ Řada společností a nadačních fondů přesunula v posledních letech svou pozornost ke vzdělávání jako jednomu z hlavních témat společenské odpovědnosti.

²⁴⁷ V roce 2018 např. vzniká iniciativa Eduzměna (koordinovaná organizací Open Society Fund v Praze). Na rok 2019 je připravena kampaň Rok učitele, na které bude spolupracovat řada organizací zapojených do rozvoje vzdělávání.

²⁴⁸ V roce 2018 proběhla masivní vlna rekonkurzů na místa ředitelů škol, a to podle doposud platné vyhlášky upravující jejich výběr. Tato vyhláška dává výběrové komisi možnost doporučit zřizovateli konkrétního kandidáta, nicméně zřizovatel se takovým doporučením řídit nemusí. Návrh vyhlášky, který bude projednáván během roku 2019, počítá se závazností doporučení a posiluje odbornou povahu komise povinností jmenovat specialistu v oblasti psychologie či HR.

²⁴⁹ Závazky MŠMT a ČŠI a směrem k otevřenosti celkově na s. 18 - 28

<http://www.korupce.cz/assets/dokumenty/aktuality/Akcni-plan-CR-Partnerstvi-pro-otevrene-vladnuti-na-obdobi-let-2018-az-2020.pdf>.

²⁵⁰ Výše odkazovaná studie Employment Outlook 2017 ukazuje na to, že ČR stojí před výraznou proměnou trhu práce způsobenou automatizací. Tatáž analýza ukazuje, že dosavadní trend snižuje potřebnost - historicky silné - sféry středních kvalifikací a přesouvá těžiště zejména do oblasti vyšší kvalifikace, částečně však i do oblasti kvalifikace nízké. Vzdělávací systém ČR je přitom nastaven velmi výrazně na produkci středně kvalifikovaných absolventů (cca 70 % středoškoláků studuje v odborných studijních programech). Česká vzdělávací politika na tuto skutečnost reaguje nesystémově a velmi vlažně. Štěpán Kment dodává: *“Jako indikátor kvality vzdělání pro práci v oboru, kterou člověk po škole vykonává, může sloužit horizontální nesoulad vzdělání a zaměstnání. V porovnání s EU28 se ČR drží veskrze pod průměrem, zejména pak u osob s terciárním vzděláním. Je důležité*

- Politická nestabilita a nejistota v naplňování deklarovaných cílů vzdělávací politiky.²⁵³
- Kurikulární reforma: změny v rámcových vzdělávacích programech.²⁵⁴
- Rostoucí počet neúspěšných řešitelů didaktického testu z ČJL ve společné části maturitní zkoušky.²⁵⁵

tento indikátor sledovat, neb může dokreslovat, jak škola připravuje na zaměstnání:

http://www.nuv.cz/uploads/download/2018/VYVOJ2017_cele_pro_www.pdf.”

²⁵¹ ČŠI konstatuje v tematické zprávě o využívání technologií v českých školách tristní stav. Podle zvolených indikátorů, které jsou více méně mírně nastavené, nesplňuje nároky ani čtvrtina českých základních škol:

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Vyuzivani-digitalnich-technologii>.

Ondřej Neumajer dodává: *Na webu Strategie digitálního vzdělávání MŠMT bylo koncem roku 2017 zveřejněno řediteli škol dlouho poptávané stanovisko. To potvrzuje, že školy využívající projekty zjednodušeného vykazování, tzv. šablony, mohou z přidělených financí investovat i do oblasti digitálních technologií:*

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/nakup-pomucek-a-vybaveni-z-vy-zev-op-vvv-na-sablony>.”

Stojíme také před problémem dalších technologických revolucí (virtuální/rozšířená realita, umělá inteligence), o nichž bychom měli v souvislosti se vzděláváním velmi intenzivně uvažovat. Ondřej Neumajer dodává (2016): *“Za nejdůležitější faktor, který ovlivní vše, považují umělou inteligenci. Virtuální realita, 3D tisk a další technologické inovace jsou v případě vzdělávání druhořadé, byť také sehrají důležitou roli.”*

²⁵² Velmi důležitý příspěvek do diskuse vnesl v roce 2018 svou analýzou Harry A. Patrinos, ekonom World Bank Group (odkaz viz souhrn). Závěry sledování dlouhodobých trendů a jejich projekce říkají, že je nutné posilovat zejména úroveň základních dovedností (gramotnosti), které umožňují další (celoživotní učení), soustředit se na rozvoj social skills (celostní osobnostní rozvoj mladých) a investice do terciárního sektoru, kam se přesouvá těžiště získávání odbornosti.

²⁵³ Výrazná neshoda ve směřování úsilí o rozvoj vzdělávacího systému mezi parlamentními stranami nedává šanci na prosazení důležitých reforem (nepředvídatelné hnutí Ano, retrotopická KSČM a SPD, digitálně orientovaní Piráti, ideologicky protichůdné programové priority ČSSD a ODS, vnitřní rozpory i u tak relativně ideově kompaktních stran, jako je STAN, KDU-ČSL nebo TOP09 ...). Navýšení platů učitelů je jediná shoda napříč politickým spektrem, avšak v odlišných hladinách. Výsledek komunálních voleb v roce 2018 posiluje roztříštěnost v realizaci vzdělávací politiky na úrovni lokální, kdy v některých krajích a obcích (Jihomoravský kraj, Ostrava) dochází ke snaze vytvořit smysluplnou strategii rozvoje, kdežto v jiných (Karlovarský kraj) dochází ke snaze modelovat školství dle partikulárních zájmů. Jak upozornil naposledy OECD PISA Country Note 2018, subsidiarita v rozhodování je v porovnání s ostatními zeměmi extrémně vysoká, a dává tak prostor jak místním zlepšením, tak změnám korupční nebo nepoučené povahy.

²⁵⁴ Platí totéž, co je uvedeno výše v příležitostech. Pochybnosti vzbuzuje zejména netransparentnost (riziko vlivu lobbyistických skupin), chybějící otevřená diskuse o obsahu vzdělávání a změnách a přetrvávající omezenost vnímání vzdělávání na tradiční školskou strukturu a kategorizaci vzdělávání. Dominik Dvořák dodává: *“Představa, že existuje nějaké jednoduché poučení ze zahraničí, mi připadá trochu naivní. Navíc každý aktér má trochu jinou představu o tom, odkud a jaké poučení si máme brát.”*

²⁵⁵ Ve společné části maturitní zkoušky každoročně neuspějí tisíce žáků SŠ, přičemž procentu neúspěšných se podle analýzy Oldřicha Botlíka, pořizené na základě dat z maturit, zvyšuje: <http://www.eduin.cz/clanky/co-rikaji-maturitni-data-5-dil-z-cestiny-uz-ctvrty-rok-propada-nejvic-maturantu-v-testu/> (aktualizace pro 2017: <https://www.novamaturita.cz/agregovane-vysledky-didakticky-testu-povinnych-zkousek-radneho-terminu-jarniho-zkusebniho-obdobi-2017-1404038455.html>; 2018: <https://www.novamaturita.cz/vysledky-didakticky-testu-povinnych-zkousek-spolecne-casti-maturitni-zkousky-u-radny-jarni-termin-2018-1404038532.html>). Zdaleka ne všichni tito neúspěšní maturanti středoškolské vzdělání dokončí. Zvyšuje se tak procento těch, kdo končí svou vzdělávací dráhu se základním vzděláním. MŠMT tyto žáky nepodporuje a nemá ani přesnou informaci o jejich počtu. Tomáš Bouda dodává: *“Takto to zní, že neúspěšnost způsobuje společná část maturitní zkoušky. Regulací výstupem, státní maturitou, lze považovat i za možnou příležitost (proti*

- Možnost čerpání ze zdrojů EU.²⁵⁶
- Minimální naplňování Strategie vzdělávací politiky 2020, které bylo převážně formální a “seshora dolů”. Chybí diskuse mezi jednotlivými aktéry jak uvnitř (MŠMT, ČŠI, NÚV...), tak venku (profesní skupiny, rodiče, politici, odborná veřejnost...)²⁵⁷
- Jen částečná snaha naplňovat strategické cíle (netečnost k přijaté digitální strategii, odsouvání kariérního řádu).²⁵⁸
- Neschopnost MŠMT (vlády) pracovat na zpracování strategie překračující horizont roku 2020.²⁵⁹ Riziko se vztahuje i na strategii 2030, na které se začalo v roce 2019 pracovat.
- Přetrvávající nejistota, nakolik se zdaří legislativní reformu na podporu společného vzdělávání realizovat v praxi.^{260 261} Snaha snížit náklady na společné vzdělávání i za cenu zhoršení situace ve školách.²⁶²

---

regulaci vstupem, jednotnými přijímacími zkouškami - dle mého jednoznačně negativní). Je to výzva pro stát, zřizovatele škol, aby vyžadovaly po školách (ředitelích) odpovědnost za kvalitu vzdělávání.”

²⁵⁶ Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost nabízel ČR celkovou částku převyšující 53 mld. Kč: <http://www.op-vk.cz/cs/siroka-verejnost/co-je-op-vk.html>. Částka v současnosti probíhajícího Operačního programu věda, výzkum, vzdělávání přesahuje 67,5 mld Kč, nicméně je v něm sloučeno regionální školství s vědou a výzkumem: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy-1/nejcastejsi-dotazy>. Kolik se podaří investovat v jednotlivých oblastech, není jasné. Arnošt Veselý, výzkumník Fakulty sociálních věd UK, Tomáš Bouda, výzkumník Pedagogické fakulty OU, Barbora Vobořilová, EDUin, dodávají: “Prostředky z operačního programu EU představují zároveň značnou hrozbu. Projektové financování standardních procesů ve školách jednak zvyšuje administrativní zátěž škol, jednak představuje nejistotu pro udržitelnost.” Reálnou hrozbou je, že při výpadku těchto prostředků, které mimochodem částečně vyplňují deficit ve financování vzdělávacího systému z domácích zdrojů (viz investice do vzdělávání porovnatelné v rámci OECD uvedené ve slabínách), je skoková redukce a zpomalení vývoje v okamžiku, kdy ČR přestane být čistým příjemcem dotací z EU. Populistické postoje některých politických zástupců i politických celků vůči EU tuto hrozbu zvyšují. Hrozbou je i to, že dochází k využívání zdrojů EU na financování opatření, která by měla být systémově ukotvena v rozpočtu rezortu.

²⁵⁷ Vychází z Evaluace Strategie 2020: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/experti-hodnotili-naplňování-strategie-vzdelavani-2020>.

²⁵⁸. Strategie digitálního vzdělávání postupuje k implementaci relativně pomalu a nejistě (viz výše). Kariérní řád je odsunut mimo toto volební období (viz výše).

²⁵⁹ Samotná evaluace naplňování Strategie 2020 upozorňuje, že se udělalo minimum práce k posílení výzkumu ve vzdělávání, který by mohl generovat jasnější cíle a doporučení. Je moudré se dále zabývat vlastním výzkumem, který může vylepšovat diskusi o budoucnosti vzdělávacího systému.

²⁶⁰ Zatím se nepotvrzují alarmující prognózy, zcela mimo fakta jsou hrozby údajné paralýzy škol příchodem dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Každopádně jsou vydefinovány oblasti, v nichž školy potřebují výraznější pomoc (viz např. <https://www.eduin.cz/clanky/chystana-zmena-vyhlaskey-znovu-rozvirila-diskusi-o-smyslu-inkluzi/>) Miroslav Hřebecký dodává: “Zcela destruktivní na motivaci mnoha obětavých pedagogů v terénu by bylo rušení některých proinkluzivních opatření a návrat ke starému systému, jak naznačují někteří populističtí politici.”

²⁶¹ K tomu výše odkazovaná tematická zpráva ČŠI o prvním roce podle nové legislativy upravující poskytování speciálních vzdělávacích potřeb a přesouvající jejich těžiště do běžných škol.

- Zaostávání vzdělávacího systému za aktuálními společenskými požadavky, “opt out” části rodičů z veřejného vzdělávacího systému: rostoucí nespokojenost s fungováním veřejných škol v posledních letech, nárůst počtu neveřejných škol a pochybná vládní politika ve vztahu k nim a k víceletým gymnáziím.²⁶³
- Zavedení plošných přijímacích zkoušek. Pokračující snaha zvýšit jejich vliv (cut-off skóre) a tím selektivnost vzdělávacího systému i podřízenost vzdělávání na ZŠ omezujícími požadavky testu.^{264 265 266}

²⁶² K návrhu se odmítavě staví odbory a Asociace ředitelů ZŠ: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/k-upravam-ve-vyhlasce-o-inkluzi-maji-vyhrady-odbory-i-reditele-zs/1697534>.

²⁶³ Vznik několika desítek nových základních škol v průběhu posledních let mimo veřejný vzdělávací systém jsme zařadili do příležitostí. Hrozbou je tehdy, pokud tento trend přeroste kritickou hranici a vyvede děti socioekonomických elit natrvalo ze systému. Z průzkumů vyplývá zajímavá tendence: necelá třetina rodičů (veřejnosti) je nespokojena s fungováním veřejného vzdělávacího systému. Ukazuje na to průzkum CVVM pořizený v září 2015 na reprezentativním vzorku české dospělé populace (bez rozlišování aktuálního osobního vztahu ke vzdělávání):

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7430/f3/or151012.pdf a http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7431/f3/or151013.pdf.

Opakování průzkumu CVVM v roce 2017 ukazuje mírnou tendenci k růstu nespokojenosti, spokojení však stále výrazně převažují: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/ostatni-ruzne/4436-hodnoceni-kvality-ruznych-typu-skol-zari-2017>. Je třeba si ujasnit, jaké požadavky vlastně rodiče volí opt out požadují, co z požadavků těchto rodičů by měl vzdělávací systém akceptovat a co nikoliv. Výše uvedená politika omezování vzniku nových neveřejných škol v příkrém kontrastu s nulovou snahou řešit segregaci na sekundární úrovni vzdělávacího systému ukazuje na účelové a nejednotné politické jednání.

²⁶⁴ Závěrečná zpráva - Výběrové zjišťování výsledků žáků na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol ve školním roce 2016/2017, kap. 5.3.4, str. 136 a kap. 5.3.6, str. 138 <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Vyberove-zjistovani-vysledku-zaku-5-a-9-trid-ZS>—

²⁶⁵ Plošné přijímací zkoušky, jež poprvé proběhly ve školním roce 2016/2017, mohou být reálně buď zcela zbytečně (při neexistenci minima mohou ředitelé přijmout každého, kdo formálně řízením projde), nebo se mohou stát nástrojem ovlivňování v přístupu ke vzdělávání (ať už oficiálně nastaveným minimem, případně tlakem ze strany zřizovatelů škol na neoficiální stanovení takové laťky). Hrozba, na kterou audit už dříve poukazoval, se naplňuje v podobě mocenského vynucování cut-off skóre ze strany Asociace krajů ČR v roce 2018. Tomáš Bouda dodává (2016): *“Přijímací zkoušky mají vliv na reálné kurikulum. Vycházím z vlastní zkušenosti učitele ČJ na ZŠ, který zažil jednotné přijímací zkoušky: k redukci učiva výrazně docházelo, pochopitelně neoficiálně, výuka u žáků hlásících se na maturitní obory se soustředila na testované učivo. Přijímací zkoušky jako nástroj regulace nemohou vést k vyšší kvalitě vzdělávání ani směřování k strukturálně žádoucím druhům a typům vzdělávání. Viz také Průmysl 4.0: Přístup ke vzdělávání tedy není potřebné ani rozumné omezovat, je však třeba dbát o zvyšování jeho kvality a relevance pro moderní pracovní trh...”* Dominik Dvořák dodává: *“Přijímací zkoušky mohou reálně učivo omezovat, ale stejně tak mohou být nástrojem, jak do škol dostat něco, co v kurikulu dosud chybělo, pokud je to testovatelné. Záleží na jejich kvalitě. Obecně bych ale raději viděl plošné testy ve 4. a 8. ročníku bez závažných dopadů pro žáka.”* Dominik Dvořák dodává (2016): *„S tím souvisí odklon od plošného testování. Současné výběrové testování (INSPis, PISA, TIMSS) dává nějaká data pro řízení systému jako celku, ale nedává data pro řízení jednotlivých škol nebo data pro rodiče, která by jim umožnila rozhodování. Jednotné přijímačky a maturita pak udeří jako blesk z čistého nebe, protože stát rodičům před tím nedává informace z externího standardizovaného hodnocení, které by jim s dostatečným předstihem dalo signál, jak na tom jejich dítě je (tak to funguje např. v Polsku).“* Miroslav Hřebecký dodává: *“Plošné přijímací zkoušky omezily svobodu škol a možnost progresivního pojetí přijímacích zkoušek, např. na základě žákovských portfolií, která zachycují komplexně schopnosti, dovednosti, zájmy, ale i motivaci uchazečů.”* Štěpán Kment dodává: *“Pokud by se zlepšila souvislost s maturitou, mohou sloužit jako velmi dobrý evaluační nástroj*

- Netransparentnost při správě vzdělávacího systému, s určitou snahou o nápravu pod tlakem zvenčí.²⁶⁷
- Udržování současné struktury školského systému (středních škol) místo snahy o promyšlenou reformu.²⁶⁸

---

pro měření přidané hodnoty školy (pokud měl žák na vstupu tento percentil, jaký měl ve srovnání se stejnou kohortou o 4 roky později?). Pokud zde existuje nějaký smysl, pak bych prosazoval tento.” Jiří Nantl dodává: “Myslím, že především jde o morální neospravedlnitelnost tohoto opatření v situaci, kdy stát neumí garantovat srovnatelně dobrou kvalitu základního vzdělání.”

²⁶⁶ Diskusi o cut-off skóre (odbornost, strategičnost argumentace) ilustruje komentář podepsaný hejtankou Karlovarského kraje Janou Vildumetzovou: <https://www.eduin.cz/clanky/hospodarske-noviny-ma-se-na-ss-prijimat-podle-cut-off-skore/>. EDUin vydal k návrhu nepodkročitelného minima position paper, v němž shrnuje rizika realizace podobného opatření: <https://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/cut-off-skore-nepodkrocitelna-hranice-v-prijimacich-zkouskach-do-maturitnich-oboru/>.

²⁶⁷ Reforma financování, prováděcí předpisy k inkluzi, důvody k přepracování kariérního řádu, analýzy, z nichž MŠMT školství při provádění těchto kroků čerpá a další materiály nejsou zveřejňovány a není možné posoudit jejich smysluplnost. Do stejné kategorie spadá nejasná personální práce na ministerstvu a jím řízených organizacích. Je reálný předpoklad, že byli do služebního poměru (se vstupem služebního zákona v platnost ke dni 1. 7. 2015) vzati i pracovníci MŠMT, kteří se neosvědčili (nejsou posilou pro realizaci koncepčních kroků školské politiky), respektive neproběhlo dostatečné zhodnocení kvality a efektivit současných pracovníků. MŠMT bylo v roce 2016 nominováno (opakovaně) na anticenu za netransparentnost v nakládání s informacemi o maturitních testech: <http://oz.otevrenaspolecnost.cz/#verejnost>. Po nátlaku ze strany občanského sektoru ministerstvo přistoupilo k částečnému zveřejnění dat o maturitách, způsob a formát zveřejnění byl ze strany části odborné veřejnosti kritizován: http://data-mat.cz/Poruseni_zakona_maturita.pdf. Jiří Němec dodává: “Inspirací pro transparentnost by měly být postupy uplatňované na některých vysokých školách. V praxi MU je normální, že student nahlíží do testů, žádá o přezkoumání hodnocení atd. Jak je možné, že stále zůstává velká část celého procesu spojeného se státními maturitami veřejnosti skryta?” Stanislav Štech dodává: “MŠMT by mělo zveřejňovat včas, před politickým rozhodnutím, materiály k diskusi s vybranými okruhy aktérů, případně v rámci celonárodní diskuse (jednou za mnoho let, když jde o radikální změny). Nikoli však předem detailně složení různých skupin, všechny materiály se kterými bude pracovat atd. Extrémní transparentnost je smrtí politiky.”

²⁶⁸ Byť ČR v mezinárodním srovnání na špičce s počty absolventů středního odborného vzdělání (<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-ceska-republika-nepotrebuje-vic-ucnu-rika-expertka-z-oecd/>), MŠMT ani zřizovatelé středních škol nejeví známky toho, že by tento problém chtěli řešit. Problematická je dvoukolejnost v řízení regionálního školství. Výzkum CLoSE ukázal socioekonomickou podmíněnost studia na víceletých gymnáziích, čímž potvrdil tvrzení, že české školství do značné míry jen reprodukuje postavení rodičů a neumožňuje vzestupnou sociální mobilitu v dostatečné míře. O koncepčních věcech i financování se rozhoduje jak na úrovni ministerstev, tak na úrovni obcí a krajů. Výše odkazovaná analýza Employment Outlook 2017 jednoznačně ukazuje, že dochází k přesunu těžiště na úroveň vyšších kvalifikací ve většině segmentů pracovního trhu. Česká republika, tradičně s těžištěm ve středních kvalifikacích, bude podle stejné analýzy masivně postižena technologickými změnami, které ohrožují 45 % pracovních míst v horizontu 15 let. Středoškolské vzdělání je proto do značné míry nefunkční, chybí mu větší propojenost s praxí. Politické programy neslibují reálné zlepšení. Tomáš Bouda dodává (2016): “Poslední intenzivní diskuse o směřování středního školství proběhla v souvislosti se vznikem Bílé knihy. Je pak velmi snadné školství na krajské úrovni, jde především o SŠ, negativně hodnotit, jak ukázaly předvolební debaty o fungování krajů.” Tomáš Bouda dodává: “Chybí-li iniciativa státu, pochopitelně vzrůstá iniciativa krajů, zejména v souvislosti s volbami. Takže se aktuálně objevují např.: Strategické plánování rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje; Pražští učitelé do roka dostanou nová centra kolegiální podpory; Gymnázia na jižní Moravě čeká revoluce; Kraj žádá alternativní výuku; Moravskoslezský kraj od příštího školního roku vyzkouší duální systém vzdělávání. Chvályhodné, ale důsledkem bude stále výraznější mezikrajská diferenciací vyššího sekundárního vzdělávání.

- Trvající neschopnost a neochota integrovat mimoškolní vzdělávání do vzdělávacích výstupů systému.²⁶⁹
- Takřka nulový důraz vzdělávací politiky na rozhodující vliv rodiny na výsledky vzdělávání.²⁷⁰

Štěpán Kment dodává: *“Je zřejmé, že středoškolskou strukturu je třeba reformovat, současný stav povede ke zvyšování meziregionálních rozdílů.”*

²⁶⁹ Z původního návrhu Strategie vzdělávací politiky ČR 2020, v němž byla navržena cesta k integraci neformálního vzdělávání, zůstal ve finální podobě nepatrný zlomek. Přitom právě neformální vzdělávání získává (nejen díky technologiím) stále větší vliv na rozvoj nastupujících generací. Pavel Doulík, děkan Pedagogické fakulty UJEP, dodává: *“V souvislosti s tím je nutné upozorňovat, že zanedlouho bude nedostatek učitelů určité kvalifikace, resp. aprobace (matematika, fyzika, informatika).”*

²⁷⁰ Jakkoliv existuje od roku 1966 velmi autoritativní (a doposud nepřekonaná) studie, tzv. Coleman Report, o determinujícím vlivu rodiny na výsledky vzdělávání: <https://www.scribd.com/doc/89990298/Coleman-Report-Equality-of-Educational-Opportunity-1966>, česká vzdělávací politika tuto roli takřka úplně pomíjí a nesoustředí se na ni. Zejména se to týká rodin ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí, kam by měl stát napřít pozornost a podporu formou meziřesortních programů. Školy nejsou adekvátně podporovány, pokud vzdělávají vyšší počet žáků z deprivovaných rodin, jako tomu je například ve Velké Británii formou systému Pupil Premium.